

472

NIELS JUEL

OG

HOLLÆNDERNE.

7006

AF

CHR. BRUUN,

Bibliothekar ved det store kongelige Bibliothek i Kjøbenhavn.

1831 - 1906

KJØBENHAVN.

FORLAGT AF DEN GYLDENDALSKE BOGHANDEL (F. HEGEL).

G. S. WIBES BOGTRYKKERI.

1871.

WIEL'S JUEL

HOLLENBERNE

700

THE BRUD

REMARKS

REMARKS OF THE EDITOR

Særskilt Aftryk af •Danske Samlinger•. Anden Række, første Bind.

Det vil uden Tvivl forekomme Danske, som ere vante til at anse Niels Juel for Danmarks største Admiral i de nyere Tider, højst paafaldende, at det er blevet sagt om ham i Aaret 1676, at han var uvidende, at han manglede Kundskab i Søkrigen. Man vil let falde paa at sige, at den, som har udtalt sig paa en saadan Maade, selv har været uvidende. Men naar Ytringen er fremkommen fra en hollandsk Admiral, som i sit Fædreland altid har nydt stor Anseelse, og som selv var tilstæde i den Affære, i hvilken Niels Juel skal have vist, at han var en ukyndig Admiral, og naar dertil en nyere hollandsk Forfatter, De Jonge, som ikke kan forklare, hvorledes den uvidende Niels Juel kunde vinde Slaget i Kjøgebugt, paa anden Maade end ved at antage, at Juel, efter i et Aar at have staaet under Kommando af Cornelis Tromp, har lært af ham, hvorledes han skulde manøvrere og slaa Fjenden, saa er der Opfordring til at undersøge denne Sag nøjere. Og det er der saa meget mere, som den samme Forfatter tilskriver Hollænderne Æren for hvad der udførtes til Søs i Krigsaarene 1676—77. Thi have Hollænderne Ret, saa leve de Danske i en meget falsk Forestilling om Niels Juels Fortjenester og Betydning som Søkriger, og den Skildring, som danske Forfattere give af Operationerne til Søs i den skaanske Krig, maa være aldeles urigtig. Herom drejer sig den følgende Undersøgelse, som for en meget stor Del er bygget paa aldeles autentiske utrykte

Aktstykker, hvoraf de færreste før have været benyttede og da ikke have været benyttede tilstrækkelig. Blandt de hidtil ikke benyttede Kilder maa fremhæves Niels Juels Kopibog, som Frederik den Syvende den 9de November 1862 forærede til det kongelige Gehejmearkiv. Undersøgelsen er bleven temmelig omfattende, men derved vil den komme til at indeholde meget Nyt, og forhaabenlig vil den Anskuelse, som er fremsat for 34 Aar siden af de Jonge, uden nogensinde, som det synes, at have været kjendt i Danmark, blive dels gjendreven, dels rettet og modificeret.

Til Oplysning om den hollandske Forfatter, som ofte vil blive nævnet i denne Afhandling, meddeles en kort Udsigt over hans Liv. Jhr. Johannes Cornelis de Jonge er født 1793. 1814 fik han en Ansættelse ved Rigsarkivet i Gravenhage, hermed forenede han Opsigten med det kongelige Kabinet for Mynter og udskaarne Stene; 1831 blev han Rigsarkivar. I denne Stilling forblev han til sin Død 1853; men desuden virkede han som Raad for Byen Gravenhage, som Journalist, som Medlem af de provinciale Stater for Syd-Holland og i flere offentlige Hverv, alt Vidnesbyrd om den Anseelse og den Tillid, han nød. Som Styrer af Rigsarkivet har han ikke blot Fortjenester af dets Ordning og Udvidelse, men ogsaa af dets Benyttelse af indenlandske og fremmede Lærde. Han benyttede selv Arkivet til sine egne talrige Arbejder, af hvilke her skal fremhæves: *Geschiedenis van het Nederlandsche Zeewezen*, som udkom første Gang i Haag 1833—48, 6 Dele, 10 Bind, anden Gang, udgivet af hans Søn, i Haarlem 1858—62, 5 Dele. Dette grundige Værk, som er udstyret med Portrætter, Kort, Facsimiler, mange Bilag, er overordenlig omfattende og detaljeret; det er skrevet med Sagkundskab og er i høj Grad belærende, idet det ikke blot oplyser de hollandske Forhold, men ogsaa hvorledes disse have været i andre Lande. Desuden er det indholdsrige Arbejde skrevet i en behagelig Tone, og er meget underholdende at læse. Men de Jonge er ikke blot den hollandske Marines Historiker, han er ogsaa dens Panegyriker, og han kommer derved til at blive ensidig og partisk. At dette er Tilfældet ligeoverfor Danmark skal blive vist i denne Afhandling.

Niels Juel havde faaet sin første Uddannelse som Sømand og Søkriger i Holland; hans Læremester var Michiel de Ruyter, som, hvis man tør tro Juels Biografer, satte stor Pris paa ham. 1656 blev han dansk Søofficer, 1657 udnævntes han til Admiral og Tilsynsmand, o: Chef for Orlogsværftet paa Bremerholm. Han var en af dem, som under Kjøbenhavns Belejring 1658—60 ledede Stadens Forsvar mod Søsiden; efter at Belejringen var hævet, var han Admiral i den danske Flaade og deltog med Hæder i de Søslag, som leveredes imod Svenskerne. Faa Aar efter kom Curt Sivertsen Adelaer til Danmark, hvor han sprang Juel forbi, idet han blev Vicepræsident i Admiralitetet og General-Admiral, det vil sige Flaadens Øverstkommanderende; Præsident i Admiralitetet og tillige Rigsadmiral, o: Marineminister, var Henrik Bjelke. Juel vedblev at være Admiral paa Holmen og deltog i det vigtige Hverv, som var lagt i Admiralitetets Haand, at udvikle Danmarks Sømagt. Hvad han virkede og udrettede, blev ikke kjendt for Folket; hans heldige Kollega Curt Adelaer havde draget Alles Øjne paa sig, og Følgen blev, at Juel i Tidsrummet fra 1663—75, det vil sige, saalænge Curt Adelaer var Admiral, aldrig nævnes, at hans Historie i alle disse Aar er aldeles ukjendt, og at den Fortælling optoges i Historien, at det var Curt Adelaer, som skabte Flaaden, hvormed Niels Juel senere sejrede, medens der blev slaaet en Streg over de to betydelige Mænd Henrik Bjelke og Niels Juel. Der er paa et andet Sted¹⁾ gjort opmærksom paa og paavist, hvor ubillig man har været imod disse to Mænd; idet der henvises til hvad der er fremstillet, skal her blot fremhæves, at Niels Juel selv har været med til at skabe Flaaden, og at der nødvendigvis maa tillægges ham en god Del af den Ære, som ene er tillagt Curt Adelaer. Da denne paa Grund af Sygdom den 2. November 1675 maatte nedlægge Kommandoen over den danske Flaade, traadte Niels Juel i hans Sted, og det var første Gang siden Aaret 1660 at han kommanderede Flaaden, nu som Øverstbefalende.

I den Krig, som Christian den Femte førte med Carl den Ellefte i Aarene 1675—79, leverede Holland ifølge en Traktat

¹⁾ Chr. Bruun, Curt Sivertsen Adelaer. Kbh. 1871, S. 200 ff.

en Auxiliærflaade bestaaende af 9—12 Skibe foruden nogle Brandere, Galioter og Advisskibe. 1675 kommanderedes den af Kommandør Bincks. Forholdet til ham havde ikke været det bedste. Han var vel ingen vanskelig Mand at omgaas, men det var dog ikke let at komme ud af det med ham. Den svenske Flaade var stærkere end den danske, og den danske Regjering ønskede derfor at beholde Hollænderne saalænge som mulig, da man ikke kunde være sikker imod at Svenskerne, der paa Grund af en voldsom Storm allerede den 18. Oktober vare vendte tilbage til Dalarø, atter skulde løbe ud og iværksætte den Plan, som de havde været nødsagede til at opgive, nemlig at bringe Forstærkning til det belejrede Vismar. Men Bincks havde allerede længe ønsket at vende tilbage til Holland paa Grund af den fremrykkede Aarstid. Den 1. November fik Admiralerne, Brødrene Markuor og Jens Rodsten samt Kommandør Bincks Ordre af Rigsadmiral Henrik Bjelke om at begive sig med deres Eskadrer til Vismar. Men hvor uvis man var, om Bincks vilde adlyde Befalingen, ses af en partikulær Ordre fra Bjelke til M. Rodsten, saaledes lydende¹⁾:

»Hvis Kommandør Jacob Bincks sig ej vil bekvemme at gaa for Vismar med alle sine underhavende Skibe efter den Anordning, som nu gjort er, men sig erbyder en Del af sine Skibe at medgive, da haver Hr. Admiral Markuor Rodsten at tage saamange han faar og dem under sin og sin Broders Eskadre fordele, og hvis bemeldte Kommandør Bincks aldeles ingen Skibe vil medgive, da haver han og hans Broder, Hr. Admiral velb. Jens Rodsten og de ham tilforordnede Skibe, nemlig Gyldenløve, Nellebladet og Havfruen alligevel efter havende Ordre dem at begive for Vismar etc. H. Bjelke.«

Hertil føjedes endvidere følgende Befaling:

»Eftersom Hr. Admiral velb. Markuor Rodsten nu vel haver af mig forstaaet, at det er Hans kongelige Majestæt højt anselegen, at faa Kommandør Bincks med alle sine Skibe jo før jo hellere for Vismar, haver man at give ham de føjeligste Ord muligt er; ja hvis han skulle støde sig paa, at Hr. Admiral velb. Jens Rodsten medgaar, da at sige: med saa Skjæl Kommandøren selv vil gaa did med alle eller en Del af sine

¹⁾ Disse Ordre findes i Admiralitetets Kopibog for 1675. — Naar ikke Andet er udtrykkelig bemærket, ere utrykte Aktstykker gjengivne med nyere Retskrivning.

Skibe, at hans Broder Hr. Admiral Jens Rodsten skal blive tilbage. Og eftersom denne Forretning eller Expedition, som Hr. Admiral Markuor Rodsten udsendes for, bestaar i at komme snart for Vismar, og snarest derfra, da har han det udi Særdeleshed i Agt at tage, at naar han med ti Orlogsskibe af Hs. kongelige Majestæts og Hollændernes tilsammen er stærk, han da strax i Guds Navn med denne god Vind beforder sin Rejse. Datum Admiralitetet den 1. November Anno 1675. H. Bjelke.«

Det er rimeligt, at Bincks havde Befalinger fra Holland om at han i god Tid skulde vende tilbage, forinden Vinteren kom; i en Rapport af 22. Oktober 1675 omtaler Curt Adelaer, at Hollænderne ønskede at blive sendte hjem. Men af den Maade, paa hvilken Bjelkes Ordre ere udfærdigede, kan sluttes, at man maatte være meget forsigtig med at stille Fordringer til sin Allierede, — et Vidnesbyrd om, at Forholdet mere var paatvunget af Omstændighederne end knyttet af gjensidig Hengivenhed og fælles Interesse. Hvis Stemningen mod den Allierede i 1675 ikke var rigtig god, saa blev den det endnu mindre i Aaret 1676. Flere Aarsager gave Anledning dertil, men mest maaske den, at en Hollænder blev sat til at være Øverstkommanderende over den danske Flaade og den hollandske Auxiliærflaade. Denne Hollænder var Cornelis Tromp.

I danske Biogramer af Niels Juel fortælles, at det var Prindsen af Oranien og Kurfyrsten af Brandenburg, som anbefalede Christian den Femte at tage Tromp til sin Admiral, og at Kongen var nødt til at tage Hensyn til sine politiske Forbindelser. Det er dog tvivlsomt, om denne Fortælling er rigtig; i de Dokumenter, som ere Kilden til den følgende Fremstilling, tales der aldrig om Ønsker enten fra Prindsen af Oraniens eller fra Kurfysten af Brandenburgs Side om, at Tromp skulde sættes i Spidsen for den danske Flaade. Dokumenterne ere Breve, som ere vexlede imellem den danske Regering, eller rettere Griffenfeldt, og dens Sendebud i Holland, som ledede Underhandlingen med Tromp, Henning Meyercrone og Povel Klingenberg¹⁾. Denne Underhandling er ret interessant, der skal derfor blive givet nogle Uddrag af den.

Det lader sig ikke med Bestemthed sige, hvem der først

¹⁾ Det kongel. Geheime Arkiv, Holland, 313—314.

er faldet paa den Tanke, at engagere Tromp, men der er megen Sandsynlighed for, at det er Griffenfeldt. Forslaget er vist bragt Tromp omtrent ved Nytaarstid 1676, i Januar vexledes flere Breve i denne Anledning. Den 18. Januar skrev Griffenfeldt et Brev paa Fransk til de to Sendebud. Han var tilfreds med deres Underhandlinger med Tromp og med at de vilde skaane Kongen for Udgifter. Tromp kunde gjerne faa hvad han vilde have i Kostpenge maanedlig, og de Prispenge han forlangte; Kongen vilde ikke lade det komme an paa et Par Tusinde Daler i Gage aarlig, og hvis Tromp i Tilfælde af Fred vilde rejse hjem, kunde han faa Tilladelse dertil¹). Men: «le point essentiel est, qu'il entre tout à fait au service et non pas seulement pour une campagne ou deux: la bienséance et le respect du Roy» tillader ikke, at man giver Kommandoen over Flaaden med Karakter af General-Admiral til en Officer, som ikke ganske tilhører Kongen. Netop samme Dag, $\frac{1}{2}$ ⁸ Januar, skrev Meyercrone et langt Brev til Griffenfeldt om Sagen (paa Fransk). Han siger: «que Mr. le Prince d'Orange s'est mis de son propre mouvement sur la Chapitre de Mr. Tromp lequel ayant trouvé tout-à-fait porté pour servir Sa Majesté, il avait agréé avec beaucoup de joye et qu'il lui avait ordonné de recevoir les ordres qu'il plairait à Sa Majesté de lui faire, pourtant avec cette condition expresse, qu'il ne serait engagé pour plus d'une campagne.» Om Tromp hedder det: «Il dit que l'espérance qu'il a de combattre un jour à la vue de Sa Majesté l'anime en sorte qu'il est déterminé à périr ou bien à faire une action, qui rendra Sa Majesté mattre de toute la mer Balthique. — Il a dit librement à Mr. le Prince d'Orange, que sans être assuré d'amener d'icy un bon nombre des vaisseaux de guerre, il n'avait point d'envie de hazarder sa réputation

¹) I et Brev, dateret 25. Januar, skriver Meyercrone til Griffenfeldt, at Tromp vilde gjerne gaa i dansk Tjeneste, men ikke være mere bunden, end at han kunde vende tilbage og blive Ruyters Efterfølger. «Vous savez» fortsættes der, «que c'est un Capitaine qui a autant de réputation que de courage et qui réussira mieux quand il dépendra des ordres d'un Prince absolu, qui poursuit les choses, que quand il a à faire à des gens lents et irrésolus; — il est certain que cela fera un merveilleux effet dans les esprits des Français pour nos affaires et qu'il troublera fort ceux des Suédois»

tion . . . J'ai bien remarqué aussi qu'il voulait commander en chef toutes les fois que Sa Majesté n'y était pas en personne ni le grand Admiral, auquel il obéirait très volontier; que pour le reste il se contenterait du rang que le feu Adler a eu, et qu'il ne serait par fâché d'être honoré de l'ordre de Sa Majesté.» Men Tromp vilde kun træde i Kongens Tjeneste for et Aar. Dette Punkt var det Griffenfeldt meget magtpaaliggende at faa afgjort efter sit Ønske; den 1. Februar skrev han (paa Dansk) til Meyerocrone, at han usigelig gjerne ønskede, at Tromp skulde træde i Kongens Tjeneste, »da han havde indlagt sig Ære og er af en hel god Renommé, men jeg kan ikke ret finde mig deri, hvorledes det kan være med Hans Majst. og Nationens Respekt og Reputation, at han skulde ikkun være paa en Aars Tid i Hans Majst. Tjeneste og dog kommandere Flaaden en Chef, hvilket ikke anderledes kan være end at det jo højt skulde fortryde Hans Majestæts egne Admiraler.» Der maatte gjerne tilstaas Tromp indtil 6000 Rdlr., Taffelpenge, Prispengé, Tilladelse til i Fredstid at bo i Holland, »alleneste vilde jeg gjerne at hand træder fuldkommen i Hans Majestæts Tjeneste.» Kort efter skrev Griffenfeldt selv et Brev til Tromp, den 15. Februar; om dets Indhold kan man slutte af et Brev til Meyerocrone af 22. Februar: kan det ej anderledes ske, saa er Kongel. Majest. tilfreds med, at Tromp, »saalænge han forløves i H. Majestæts Tjeneste at være, af sin Ed erlades. Hvorom Alting er, saa faar han at mage det saa, at vi faar ham udi H. K. Majestæts Tjeneste, om ikke just paa den Maade vi det gjerne ønskede, da dog som man blot kan: fama et opinione bella stant.» Griffenfeldt kom ikke til at afslutte Underhandlingerne med Tromp, han blev styrtet fra sin høje Stilling og fængslet, og Conrad Bierman bragte dem til Ende; Resultatet blev, at Tromp rejste til Kjøbenhavn, hvor den endelige Aftale blev truffen med ham.

Der er i den hele Underhandling intet Spor af, at Christian den Femte har fulgt nogen Opfordring enten fra Prindsen af Oranien eller Kurfyrsten af Brandenburg. Tvertimod synes Initiativet at være udgaaet fra den danske Regjering. Hvad bevægede da Griffenfeldt til at vælge en Fremmed, naar der i den danske Marine fandtes en Mand som Niels Juel? Stilles disse to Mænd ved Siden af hinanden i de første Maaneder af

Aaret 1676, da maa Niels Juel træde langt tilbage for Tromp, med hvem han var jævnaldrende, de vare begge fødte samme Aar, 1629. Tromp havde allerede forlængst været en berømt Mand, det var ikke blot i Holland at man beundrede ham, han hørte til Tidens mest bekjendte og anseteste Admiraler, hvis Navn fra de Søkrige, i hvilke han havde taget Del, blev baaret ud over Europa. Men Niels Juel var en ubekjendt Størrelse; vel havde han for mange Aar siden vist sig som en tapper og dygtig Mand, men siden 1660 havde han ikke havt nogen større Kommando, ikke deltaget i nogen Søkrig, ikke været med i noget Søslag, han havde været Chef for et Orlogsværft, en Stilling, i hvilken han har kunnet gjøre uendelig megen Gavn, men ikke vinde Berømmelse, navnlig ikke europæisk. Var der Mulighed for Griffenfeldt i at bevæge Tromp til at blive dansk Admiral, saa maatte Niels Juel nødvendigvis vige for ham. Men dertil kom, at der var en politisk Side ved Sagen; Meyercrone udtaler det, og Griffenfeldt har kort antydnet det i Ordene: fama et opinione bella stant. Valgtes Tromp til dansk Admiral, var der godt Haab om, at Hollænderne og de andre Allierede, Spanien, Kejseren, Brandenburg, vilde blive imødekommende mod Danmark med at udbetale Subsidierne; de vilde have større Tillid til, at der blev udrettet Noget til Søs, naar det var den berømte Tromp, som anførte Flaaden, desuden kunde der være Udsigt til, at det vilde lykkes at bringe den danske Flaade og den hollandske Auxiliærflaade til god og frugtbar Samvirken, naar Overanførslen var lagt i Cornelis Tromps Haand; en Anfører som han var en stor Forstærkning for den danske Flaade, der i Styrke ikke var den svenske voxen. Hvorledes optog man i Danmark Efterretningen om at en Fremmed skulde være Flaadens Øverstbefalende? Derom er det ikke muligt at fortælle Noget. Tromps Navn var vel bekjendt i Danmark, det fejler næppe, at man i Almindelighed har glædet sig over hans Komme, han fik Vidnesbyrd derom, da han kom til Kjøbenhavn. Dog en Mand var der, hvem hans Udnævnelse smertede paa det dybeste, det var Niels Juel.

Man fik i Tromp en af Europas anseteste Admiraler, men man fik en Mand, som var vanskelig at omgaas. Tromp kjendte sit eget Værd, han lagde ikke Skjul derpaa, han forstod at gjøre Fordringer derefter. Han var en stolt Mand, traadte

frem med en vis Anmasselse, men dertil raa og plump i sin Fremtræden. Meyercrone skriver til Christian den Femte den 5. April, at Prindsen af Oranien havde sagt om Tromp: «comme il est un Hollandais accoutumé à la liberté, il ne faut pas prendre en mauvais part sa façon libre à faire ses choses, mais dans le fonds c'est un homme qui a un coeur franc et fidèle, qui entend bien son métier et qui charme les matelots.» Da der i Aaret 1666 var Tale om, at Ludvig den Fjortende vilde tage Tromp i sin Tjeneste, skrev Grev d'Estrades til Kongen, at den hollandske Diplomat van Beuningen¹⁾ «ne croyait pas qu'il fut propre en France, ne sachant pas la langue, étant brutal et incivil, ce qui est l'opposé du Français». Man kan godt sige, at Tromps Fremtræden ogsaa var «opposé du Danois», og navnlig «opposé de Niels Juel», som var en ægte dansk Natur. De to Mænd passede ikke til hinanden, Tiden viste det ogsaa.

Tromp havde 21 Aar tidligere været i Kjøbenhavn, og man havde gjort stort Væsen af ham. Han blev [i Juli 1655] «caresseret nok ved Hoffet, tracteret paa Flaaden og ført omkring paa de kongelige Lystslotte, Frederiksborg, Ibstrup og Kronborg». «Han blev af Kongen caresseret og regaleret, og man har moret ham med adskillige Divertissementer, Turneringer til Søes samt Sælhunde- og Bjørnejagter og andet Mere». I August begav han sig fra Helsingør til Kjøbenhavn for at se en Ballet, der samme Nat dandsedes paa Slottet, blandt Andre ogsaa af Dronningen, den unge Prinds og de 3 Frøkener²⁾. 1676, da han kom til Danmark, blev han modtagen, som om han havde været en fremmed Fyrste. Den 4. Maj kom han til Kjøbenhavn. Da han sejlede forbi de danske og hollandske Skibe salutedes der til Ære for ham; Glæden var uendelig. 2 Chalupper lagde til foran Slottet, Admiralen var strax taget ud paa Christianshavn. Matroserne i Chalupperne roede med blottede Hoveder, Folk stimlede saaledes sammen for at se to Personer, som smukt klædte sad bag i Baadene, at disse ikke kunde stige i Land for Trængslen. De maatte forsikre, at de kun vare

¹⁾ Lettres, mémoires et négociations de Mr. le Conte d'Estrades IV, Londres 1743, S. 448.

²⁾ P. W. Becker, Samlinger til Frederik den Tredies Historie. I., Kbh. 1847, S. 63—66.

Admiralens Slægtninge, han selv var stegen iland paa Christianshavn; Folket styrtede derud og de to Mænd kunde nu komme i Land¹⁾. Kort efter sin Ankomst blev Tromp modtagen med Pragt paa Slottet. Fire Dage efter blev hans Kapitulationunderskreven: han blev udnævnt til General Admiral, fik Sæde i Admiralitetet næst efter Henrik Bjelke, hans Gage blev sat til 8000 Rdlr. om Aaret og 500 Rdlr. maanedlig i Taffelpenge, naar han var paa Søen²⁾. Den 16. Maj mødte han første Gang i Admiralitetet. Hollænderen Tromp var nu bleven dansk Admiral.

Paa den Tid var Søflettoget allerede begyndt³⁾. Niels Juel havde med en Del af den danske Flaade nærmet sig Gulland, den 29. April gjordes Landgang ved Visby, Staden overgav sig, Visby Slot blev beskudt med Held, det overgav sig den 1. Maj, og dermed var Gulland erobret. Denne Erobring kostede ingen Vanskeligheder, thi den Modstand, der gjordes fra de Svenskes Side, var næsten for ingen at regne. Det vakte naturligvis overordenlig Glæde i Kjøbenhavn, at Øen var bleven fratagen de Svenske; en Erobring, selv om den kun er af mindre Betydning, fremkalder altid Tilfredshed, og denne Gang var det en gammel dansk Provinds, som blev bragt tilbage under den danske Konges Krone; saa meget større Ære tillagdes der Niels Juel, under hvis Anførsel Expeditionen var bleven heldig udført.

Hidtil havde Niels Juel kun havt danske Skibe under sin Kommando. Den 4. Maj gik han fra Visby og lagde sig for Anker under Carlsø. Vinden var gunstig for Svenskerne, som han vidste vare færdige til at løbe ud med 40 Skibe, han maatte derfor være forsigtig. Han havde den Plan at erobre Øsel, men han havde ikke Folk nok, da han havde afgivet en

¹⁾ Diarium Europæum, Continuatio XXXII, S. 531.

²⁾ Kapitulationen er ikke funden, den er maaske ikke mere bevaret. Storrelsen af Tromps Gage er angiven rigtig, den findes mange Steder anført i Reglementer og i officielle Dokumenter.

³⁾ Det vigtigste Bidrag til Oplysning om Begivenhederne tilsøs i Aaret 1676 findes i Archiv for Søvæsen, II., Kbh. 1828, S. 97—143: «Noget om den danske Flaades Foretagender i April, Mai og Juni 1676». Denne Afhandling er støttet paa officielle Rapporter (men ikke alle Rapporterne, navnlig ikke dem til Henrik Bjelke, som kun findes i Niels Juels Kopibog, og andre samtidige officielle Papirer og trykte Skrifter.

Del til Besætning paa Gulland og der var mange Syge paa Skibene; Vejret var meget koldt, der lagde sig om Natten fingertyk Is. I et Par Uger holdt han sig i Farvandet imellem Gulland og Øland, i denne Tid fik han Forstærkning, dels bestaaende i Skibe fra den hollandske Auxiliærflaade under Ansættelse af Schoutbynacht Philip Almonde, dels i danske Skibe kommanderede af Admiral Jens Rodsten.

Den 14. Maj ankom Almonde med sin Eskadre, fem Dage efter, den 19., Jens Rodsten. Flaaden bestod af 17 danske og 9 hollandske Orlogsskibe (eller 18 og 8) foruden 3 Brandere og Smaafartøjer, som Galioter og Jagter. I Admiralitetets Kopibog er indført en Skrivelse til Juel dateret 6. Maj, i denne nævnes en Ordre fra Christian den Femte om Schoutbynacht Almonde, »des Indhold han deraf selv erfarer, og eftersom bemelte Schoutbynacht for sin Person synes en meget høflig Mand, saa tvivles ej Hr. Admiralen jo med hannem skal komme til Rette og al mulig Dispute evitere, for at have af hannem saa meget bedre Secours, hvilket vi for Hs. kgl. M. Tjenestes Befordring gjerne ønsker.« »Disputen« blev ikke undgaaet; det er Almonde, som kort efter har beskyldt Niels Juel for »Mangel paa Kjendskab«, det er ham, som har foranlediget, at Hollænderne i dette Øjeblik berømme Almonde og hans hollandske Skibe, som dem, der med Bravour have kjæmpet med Svenskerne den 25. og 26. Maj 1676, medens Niels Juel og hans danske Skibe viste Udygtighed og Fejghed. Forfatteren de Jonge er mest tilbøjelig til at stole paa hvad Almonde har sagt; men han kan dog ikke nægte, at Niels Juel Aaret efter i Slaget i Kjøgebugt forstod at lede et Slag og at vinde det, og, for at forklare, hvorledes den »ukyndige« Juel har kunnet udrette dette, opstiller han den Formodning, dels at Juel har havt Instruktioner af politisk Indhold, som forbød ham at indlade sig i Slag den 26. Maj 1676, dels at Juel af Tromp i Aaret 1676 har lært at kommandere en Flaade og lede Skibenes Manøvrering. Det gjælder her ikke blot Niels Juels gode Navn, men ogsaa den danske Marines Ære; man maa forsøge at bringe de bedste og paalideligste Efterretninger frem om Slaget den 26. Maj. Forinden maa en Omstændighed omtales, ikke fordi den tør antages at have havt nogen Indflydelse paa Juels

Adfærd i Slaget, men fordi den Sag, den angaar, gik forud for det.

Den 21. Maj krydsede Juel imellem Øland og Gulland, den 22. laa han under Bornholm. I disse Dage modtog han et Brev fra Kjøbenhavn, dateret den 17. Maj, i hvilket det sagdes ham¹⁾: »Kongen forsikrer Admiral Niels Juel om bestandig kongelig Naade i Henseende til hans beviste tro Tjeneste, men tilmelder, at General Admiral Cornelius Tromp skal kommandere Flaaden i Østersøen en Chef.« Hvor stærkt dette Budskab greb Niels Juel, vil ses af følgende Udtalelse i et Brev, som han skrev til Rigens Admiral Henrik Bjelke, dateret den 22. Maj, til Ankers under Bornholm²⁾.

»Som jeg ser af den Kopi, Eders Excell. mig haver tilskikket, at Hans Maj. allernaadigst haver antaget Tromp for General Admiral og at kommandere Flaaden i Østersøen, saa vil jeg ikke ønske højere end det kunde henstrække til Hans kongl. Maj. Tjeneste. Men jeg havde dog bleven i den Forhaabning, at jeg for en 20 Aars Tjeneste, som jeg nu haver været Admiral, havde været saa lykkelig at avancere noget videre frem, eftersom Eders Excell. vel er vitterlig, at jeg aldrig haver skaanet min Hud til kong. Majst. Tjeneste, enten i Belejring, Udfald og anden Occasion i Søen, og alt det jeg haver gjort, haver været i Henseende til Hans Majst. Tjeneste og at erlange Ære mere end Penge; det Eders Excell. forsikrer mig udi Eders Skrivelse, at jeg haver en naadig Herre, saa maa Eders Excell. forlade sig til, hvis jeg ikke havde den Forhaabning, at Hans Majst. skulde være mig saa naadig, ogsaa engang at avancere mig, skulde jeg ikke begjære at blive en Time, men forhaaber, at naar det kommer til Action engang, skal jeg lade se den Troskabs Pligt, som jeg er Hans Majst. skyldig, og

1) Brevets Indhold kjendes fra en Registrant i Geh. Arkivet. Aflev. fra Marinemin. Nr. 112. I Kjøbenhavn havde man længe vidst, at Tromp skulde kommandere Flaaden; det var omtalt i den Kjøbenhavnske Avis Extraordinaire Relationer I et Tillægsblad til Avisen for Lørdag den 26. Februar skrives fra Amsterdam den 29. Februar (ny Stil): Admiral Tromp skal i denne Sommer kommandere den danske og hollandske Flaade i Østersøen Den 7. Marts meddeles fra Amsterdam den 16. Marts: Lieutn.-Admiral Tromp skal føre det kongelige danske Flag som denne Krones Admiral-Lieutenant og agere i Østersøen.

2) Brevet findes i Niels Juels Kopibog.

gjøre lige saa meget som en Anden, der vinder 10 Gange saa mange Penge som jeg. Ellers formoder jeg, at Eders Excel. hos Hans kongl. Majst. mig altid paa det Bedste recommenderer og at Eders Excel. ville forsikre Hans Majst. altid at skal have en tro Tjener i mig, der ikke skal spare Liv og Blod til Hans Majst. Tjeneste.»

Den Maade, paa hvilken Niels Juel udtaler sig, vidner om, at hans Sind har været opfyldt af Harme over den Skuffelse, der var bleven ham beredt. 1663 var han efter Rigens Admiral den første Admiral; saa dukkede Curt Adelaer op, sprang ham forbi og blev den Admiral, hvis Navn kom i alle Munde. 1676 var Curt Adelaer død, Niels Juel var atter den første Admiral næst efter Rigens Admiral, saa hentedes Cornelis Tromp og blev sat over ham, netop som han for første Gang efter 1660 havde faaet Kommando over en dansk Flaade og havde begyndt sine Operationer med Gullands Erobring. Men Juel lagde Baand paa sig, hans Harme blev ikke udtrykt i bitre Ord, han var en Mand med Takt og Hjertet paa det rette Sted.

Den 24. Maj sejlede Niels Juel mellem Bornholm og Jasmund. Han skrev 2 Rapporter¹⁾, en til Kongen og en til Rigsadmiral Bjelke: De Svenske vare løbne ud, 49 Skibe stærk, begge Flaader krydsede imellem Bornholm og de skaanske Kyster, Brandvagterne havde gjort Jagt paa hinanden, Flaaderne havde endnu ikke faaet hinanden i Sigte, han vilde krydse endnu et Par Dage i Luvart, for om muligt mellem Rygen og Ystad at faa Forstærkning af de andre Skibe; thi saa tvivlede han ikke paa at han skulde sejre. «Kan jeg imidlertid se nogen Avantage, vilde Eders kongelige Majestæt ikke tvivle, jeg jo skal gjøre det en ærlig Mand bør at gjøre.» Til Bjelke skrives: «Jeg vil holde krydsende dicht til Vinden til at forvagte vores andre Skibe, og nu paa Timen skjød sig Vinden om, at vi næsten kan besigte Møen; en Galiot ligger ved Falsterbo for at vare dem ad, hvor vi ere.» Dagen efter, den 25. Maj vare Flaaderne hinanden saa nær, at de om Aftenen begyndte at

¹⁾ I Nye danske Magazin, IV., Kbh 1832, S. 61—71, ere disse med en stor Del af Juels Rapporter, men langtfra alle, fra 1676 aftrykte. De ere udgivne af Kommandør Corn. Wleugel.

skyde paa hinanden, og den 26. Maj fra om Morgenen til henimod Middag vare de i et hæftigt Engagement. Det skal nu vises, hvilke Efterretninger der dels strax, dels i en nær Eftertid fremkom om disse Kampe, samt hvilke Oplysninger der i den nyere Tid ere blevne offentliggjorte.

I D. Paullis Extraordinaire maanedlige Relationer for Maj 1676¹⁾, læses: »Den 25. og 26. haver Hans kongelige Maj. Admiral Hr. Niels Juel med den kongelige danske Flaade, (som den Tid var 18 danske Orlogsskibe af de letteste og 8 hollandske stærk) leveret de Svenske imellem Bornholm og Møen en Sø-Slagtning, og om endskjønt de Svenske vare næsten dobbelt saa stærke, nemlig med adskilligt Fartøi nogle og 50 Seilere, og bestod af svære Skibe, saa og de havde Luven fra vore, saa haver Gud alligevel saa naadig velsignet Hans kongl. Maj. til Danmarks og Norges Flaade, at de Svenske ere drevne paa Flugt. Og eftersom Gud allene er Seiren at tilskrive, haver man ogsaa den 28. Maj gjort Taksigelse i alle Kirker, siden blev alle Stykker om Byen, udi Castellet og paa de i Reserve liggende kongelige Skibe løsnede. Udi ovenbemeldte Slagtning erobrede de Danske en svensk Galiot med 10 Stykker, kaldet Kong David, derimod savne de Danske ikke en Baad.«

En anden Meddelelse om Kanonaden blev bekjendtgjort i en kjøbenhavnsk (tydsk) Avis, den har følgende Overskrift:

Sandfærdig Relation fra Hans kgl. Majestæt til Danmarks
og Norges Flaade, for Anker ikke langt fra Falsterbo
den 27. Maj.

og lyder saaledes²⁾: »Efter at vi en rum Tid med stor Længsel havde ventet den svenske Flaade, fik vi den endelig i Sigte den 25. dennes ved Daggry, 52 Sejlere stærk, med gunstig og god Vind satte den Kursen ned paa os. Samme Dag holdt vi os ved contrær Vind i Haab at den vilde blive os gunstig, men da den Svenske Flaade vedblev at have Fordelen og var omtrent en Mil fra os, saa vendte H. k. M. Admiral, Hr. Niels Juel, sig mod Fjenden med god Resolution og Orden, og angreb først; henimod Aften blev et Parti Krigsskibe og Fartøjer afskaaret fra den fjendtlige Flaade, saa at vi af de 52 Sejlere den næste Dag

¹⁾ Anf. St. S. 90—93.

²⁾ Extraordinaire Relations (Dan. Paulli) 30 Maj 1676, S. 683—85.

kun talte 45; vi gik anden Gang løs paa Fjenden og søgte vor Fortun det bedst mulig; men han holdt atter tilside fra os og kom os ikke nærmere end at vi kunde kanonere paa hinanden. Hvor gjerne vi end vilde, kunde vi dog ikke komme ind paa ham og gjøre ham Afbæk. Da vi vare passerede Fjenden, søgte vi ham anden Gang i den Mening at komme ind i hans Flanke og afskjære et Parti Skibe, men vi kunde ikke sætte det i Værk, fordi Fjenden havde Luven. Vi havde imidlertid været til Slag med Fjenden fra Kl. 6 om Morgenen til Kl. 3 om Eftermiddagen, men han havde ingen Lyst til at fægte, og gjorde ikke Andet end kanonere, uagtet han havde flere og meget større Skibe end H. kgl. Majestæts Flaade. Havde vi været saa lykkelige og havt den Avantage og Luven, saa var vel nogle Skibe gaaede tabte paa hans Side. Imidlertid have vi dog i denne Fægtning erobret 2 Galioter fra Svenskerne, den ene af dem paa 10 Kanoner; vi derimod have ikke tabt det mindste Fartøj. Ellers er der paa vor Side faa Døde og Saarede, alle Officerer og det øvrige Mandskab er frisk og sundt.»

I Jørgen Gædes Ordinaire Post-Tidinger¹⁾ findes en kort Beretning, i hvilken der fortælles, at Juel den 26. Maj igjen angreb den svenske Flaade, som begyndte at vige, »men torde, eftersom han vidste ei, hvad Skade den danske Flaade kunde i Slaget have faaet, eller om nogen Mangel derpaa nu efter to Maaneders Forløb, i hvilke den havde været i Søen, kunde findes, ei forfølge de Flygtige; men holdt Flaaden forsigtig tilsammen og lagde sig efter Ordre her under Landet.»

I den tyske historiske Aarvog Diarium Europæum findes en kort Meddelelse²⁾; en lille smuk Galiot blev tagen og sendt til Kjøbenhavn den 27. Maj, og samme Dag om Eftermiddagen kom der Brev fra Admiral Juel med Efterretning om at hans Flaade ikke havde lidt synderlig Skade, kun 30 til 40 Mand vare faldne, men ingen Officerer, om 4 Dage vilde Reparationerne være færdige. De Svenske havde lidt stor Skade, de laa endnu i Søen, hvor Bataillen havde staaet, formedelst Modvind kunde de ikke komme videre.

I den hollandske historiske Aarvog, »Hollandtze Mercurius«,

¹⁾ Anf. St. Nr. 22, den 31. Maj.

²⁾ Diarium Europæum, Continuatio XXXII, Franckf. a. M. 1676, S. 536.

læses følgende Meddelelse¹⁾: »Den 4. Juni (ny Stil) Kl. 6 kom begge Flaader i Engagement imellem Skaane og Bornholm, skjønt de Svenske vare de Danske langt overlegne baade i Skibenes Antal og i deres Udrustning, saa vovede de dog ikke at komme dem nær, men holdt sig i Kanonskuds Afstand. De Danske, som paa Grund af deres mindre Antal, havde vigtigere Aarsag hertil, bleve ikke Svenskerne Svar skyldig, de skar 5 Skibe af fra den øvrige Flaade, men paa Grund af stille Vejr turde de ikke sprede sig og vilde ikke forfølge dem; dog hilse de dem skarpt med deres Skud, saa at en af dem mistede en af de forreste Stænger. Saa endte Skydningen den Dag. Kl. 6 om Morgenen den 5. gjorde begge Flaader sig rede til Slag. Svenskerne havde Luven, de kom i god Orden op imod de Danske, hindrede dem i at komme oven Vinden og tvang dem til at falde ind paa dem, hvorved der opstod en hæftig Skydning; men Svenskerne syntes ikke at have Lyst til at slaas, de holdt af, saa at der foraarsagedes liden Skade paa begge Flaader. Begunstigede af Røgen havde de Danske i Sinde at bringe en Brander henimod det svenske Admiralskib, men den bemærkedes, der fyredes lystig paa den, saa at den drev af. Den svenske Admiral vilde lægge sig paa Siden af den danske, men her fandt han en haard Modstand, veg af og gik med hele Flaaden tilbage under Bleking. De Danske, der havde Befaling ikke at sætte noget paa Spil og som desuden vare meget svagere end de Svenske, gik ogsaa tilbage, sejlede henad Kjøbenhavn til og kastede Anker ved Falsterbo, saa at Fægtningen var forbi før Kl. 10 med liden Fordel paa nogen af Siderne; de Danske tog en svensk Galiot paa 10 Kanoner og 30 Mand, uden at de have mistet noget, kun havde de 50 Mand døde og 5 saarede paa hele Flaaden, iblandt de første en tapper Hollænder, en Søn af Hr. van Westkercke, der var gaaet med paa Flaaden som Frivillig.«

Denne Beretning er den udførligste, som fremkom i Samtiden, og det er den, som er Kilden til Fortællingen om Slaget, som findes i Sylvius's Værk, Historien onses Tyds (Fortsættelse af Aitzema, Saken van Staet en Orlogh) og i Cornelis

¹⁾ Hollandtze Mercurius 1676, S. 116—17.

Tromps Levnetsbeskrivelse, medens Kilden til Fortællingen i A. Müllers Verwirretes Europa er Diarium Europæum¹⁾.

Fra dansk Side haves en Beskrivelse af Slaget, som utvivlsomt er forfattet inden Udgangen af det 17. Aarhundrede, men som hidtil ikke er trykt²⁾; den lyder saaledes:

»Onsdagen den 24. Maj saas begge Flaaderne udfør Cimbrishavn, den danske for og den svenske dicht efter; samme Dag snoede en Ostende Kaper sig ind iblandt de Svenske og snappede en Proviant-Galiot, monteret med 8 Stykker, hørte Feltherre Wrangel til og kaldtes Anna Maria efter Feltherrens Grevinde; imod Aften vendte Juel sig fra Skaane og satte sin Kaas mod Lante Rygen. General-Admiral Creutz holdt Luven og strøg dicht efter. Om Morgenen tidlig den 25. Maj fandt Juel sig under Jasmund, og en Del af de Svenske at ligge hos sig, hvorfor han lagde strax over og gik imod Skaane, men i hvor meget han stræbte, saa kunde han dog ikke faa Luven. Samme Dag sendte Creutz en Galiot til Hellested med Breve til Kongen, at Fjenden idelig flyede, men som han, Creutz, havde Luven, saa vilde han angribe dem strax, uanset det var Torsdag (certum habeo autorem), forhaabende, at de inden Aften skulde lade ham nogle i Stikken. Creutz var 40 Orlogsskibe stærk, foruden 20 andre af Brandere, Boyerter, Avis-Jagter og Galioter. Juel havde ikkun 18 af de letteste danske Skibe og 8 hollandske Auxiliær-Skibe, foruden Brandere og andet smaa Tøj. Der nu Juel længe havde hveget omkring, og kunde hverken faa Luven, ej heller komme fra Creutz, som trængte ham dicht ind paa Livet, da vendte Juel sig, og begyndte at tænde under, det bedste han havde lært. Men da kunde man noksom se, at de Svenske ikke vare saa gesvindige og exercerede som de Danske. De hollandske Auxiliær-Skibe tøvede noget længe, førend de vilde bide fra sig, saa at de Danske bleve udi Førstningen noget varme om Hovedet. Men noget derefter traadte de Hollandske udi Dandsen med og fægtede vel. Natten skildte begge Parterne fra hverandre, og begge havde en temmelig Hob Døde og Kvæstede. De Danske

¹⁾ Sylvius, Historien onses Tyds, 1669—79, Amsterd. 1685, S. 338. La Vie de Corneille Tromp, La Haye, 1694, S. 520—21. — Des verwirrotten Europæ dritter Theil durch Andreas Müller, Amsterd. 1683, S. 158.

²⁾ Det store kgl. Bibliothek, Haandskriftsamling, gl. kgl. Saml., 4°, Nr. 2748.

Ik en Svensk Galiot, som kaldtes Kong David, førte 10 Stykker og var vel monteret. Kongen af Sverig stod paa Skaane og saa den ganske Aktion. Hs. Majestæt blev noget forundret, fordi hans store Flaade ikke anderledes tumlede de faa og smaa danske Skibe. Og uanset de Danske hverken bleve slagne af Søen, ej heller mistede nogen Baad udi dette Slag, dog lode de Svenske gjøre Taksigelse udi Kjøbstæderne for den Sejrvinding, som Gud havde givet dem; hvilket dog ikke var Kongens Villie, men ikkun Kommandanternes Befaling, som gjorde deres Facit saa vist, at det syntes dem umuligt andet end at deres Flaade denne Gang jo kunde vinde. . . . Løvedagen den 27. Mai var General-Admiral Creutz udi Land hos Kongen af Sverig og klagede, at Admiral Boye, Admiral Bergh og andre Kapitajner ikke havde gjort deres Devoir; Hs. Majst. talte disse Anklagede haardeligen til, dog pardonerede han dem denne Gang med Formaning og Trusel, at de herefter skulde fægte bedre. Kongen befalede, at Admiralerne skulde om Mandagen den 29. Mai angribe Admiral Juel der, som han laa udi deres Øjne. Admiral Uggla svarede Kongen og sagde: Eders Majestæt! Fjenden ligger der udi sin største Fordel inden for de Sandbakker og venter uden Tvivl hastig Secours fra Kjøbenhavn; der ved de alle Kaasene ligesom deres a, b, men vi vide ganske Intet om dem. Mit Raad er, sagde Uggla, at vi gaa op under Sverigs Side og fortøver der Fjenden, og om saa var, at vi udi Slaget bleve uheldige, da kan vi jo retirere os inden for Skjærene. Dette Ugglas Raad blev for godt anset og efterfulgt.»

Denne Skildring er ikke ganske klar, forsaavidt som det ikke fremgaar tydeligt, at Kampen begyndte den ene Dag og fortsattes den følgende. Men ellers er den rolig og upartisk skreven, det synes at Forfatteren dels har været vel underrettet, dels har været en fornuftig Mand. Fra dansk Side er der ikke fremkommet noget nyt Bidrag til Oplysning om Slaget før i Aaret 1828, da den ovenfor citerede Artikel i Archiv for Søvæsen blev udgiven. Vel har Friedenreich beskrevet det, men at denne Forfatter ikke har vidst, hvorledes det løb af, vil ses af den Omstændighed, at han lægger Slaget den 26. Maj, som stod imellem Bornholm, Jasmund og Ystad, op i Kjøgebugt¹⁾.

¹⁾ Friedenreich, Christian den Femtes Krigshistorie, I. Kbh 1758, S. 166—67.

1677 udkom der i Harlingen en Beskrivelse paa Rim af hvad der foregik paa den forenede danske og hollandske Flaade i Aaret 1676; Forfatteren, Foppe Foppeszoon junior, var selv ombord paa et af de hollandske Skibe, Nordholland, Kapitajn Pieter Klaaszoon Dekker, 44 Kanoner, 150 Mand, udrustet af Admiralitetet i Amsterdam. Hans Beskrivelse af Slaget imellem Bornholm og Rygen, lyder saaledes¹⁾: »Den danske Admiral [Niels Juel] førte Avantgarden, vi [Hollænderne] fulgte hans Spor i den hæftige Fægtning; man sloges i 1 Glas; da der blev vendt, kom vi i Spidsen — Svenskerne havde endnu Luven —, og vi gjorde da Forsøg paa det store svenske Skib [den svenske General-Admiral Creutz], som med tre Lag skjød paa os og Oostergoo, saa Kjøel og Mast knagede; den hollandske Admiral [Philip Almonde] var med os to i den hedeste Kamp. Tre Timer varede det, før vi kom ud af denne Knibe. Da saa vi, o Skam! de fleste og største danske Skibe ligge i Læ udenfor Skudvidde, som for at se paa Fægtningen. Vi holdt temmelig godt sammen og vendte med Svenskerne, for at bryde ud igjen, men saa, at alle de danske Skibe veg endnu længere bort, saa at vi sejlede der alene, uden at Nogen begreb, hvad der dog kunde bevæge de Danske til at vige. Skaden var ikke stor; man saa Ingen vige, saa intet Tegn til Angst, men raabte an igjen, uden Nytte; thi de Danske vilde ikke staa. Mod Slutningen af Fægtningen kom en Snau ind i Flaaden, hvad Bud den bragte fik man ikke at vide; saa snart den havde været ombord med Admiral Juel, holdt denne strax af, og alle de Danske med ham. Vi sejlede ogsaa bort og fulgte smaat efter. Svenskerne fulgte os ikke, men vendte Stævnen til Syd for Bornholm, vi kom til »Steden«, hvor vi kastede Anker.« Der- efter beskriver han, hvor forunderlig Gud havde beskjermet dem: »utallige Kugler gjennemfor vort Kastel, Løbende [og Staaende var næsten helt i Splinter, Stormasten var spaltet, Fokkeraen i Stykker, alt var beskadiget. Men alle disse Ulykker ramte kun Skibet.«

Det er en hel anden Tale end i de tidligere Beretninger; de Danske have i en Del af Fægtningen været fejge og holdt

¹⁾ Foppe Foppeszoon junior, Aanmerkeliike Voyagte an de Ost-Zee. Harlingen 1677, S. 13—15.

sig tilbage, medens Hollænderne have været de modige og næsten alene taget Kampen op med Svenskerne.

Fra svensk Side er det navnlig Tornqvist, som har fortalt noget udførligere om Slaget¹⁾. Den 26. Maj begyndte Kanonaden først Kl. 9 om Aftenen. Den svenske Flaade var i Uorden, fordi Admiral Creutz i Seinebrevet havde glemt et Signal. Ilden standsede ved Midnat, begge Flaaderne vendte da fra Jasmund. Den næste Morgen vare Svenskerne fremdeles uden Orden, Vinden var SSO., kun Venus, Swärdet, Kronan, Krone-Solen, Jupiter, Wrangel, Draken, Aron, Maria og Hieronimus vare samlede; ved en heldig Vending fik de Fordelen af af Vinden og tvang Fjenden til at begynde Ilden Kl. 7. Kanonaden fortsattes med Hæftighed uden at de agterste svenske Skibe kunde tage videre Del i den. Man saa allerede beskadigede Skibe i begge Flaader, af hvilke den svenske drev ned paa Fjendens Linie. Cæsar havde om Natten mistet sin Forstang, Mars sin Mesanmast, uden at Fjenden lagde Mærke til det. Ikkedestomindre gav det Creutz Anledning til at bryde igjennem Fjendens Linie, skjønt den svenske Flaades Adspredthed maatte have givet ham lidet Haab om Understøttelse imod en vagtsom Fjende, der holdt sammen. Fjenden blev dog nødsaget til at fortsætte sit Tilbagetog med flere beskadigede Skibe, navnlig det hollandske Flagskib, som maatte holde af med Tab af sin Storstang. Admiralerne Ugglå og Wachtmeister tilligemed Hans Clerk og Horn havde paa deres Side ikke mindre god Fremgang mod nogle andre danske Skibe, som havde taget Luven fra en Del svenske. Major Creutz lagde under krudtrøgen ombord med en dansk Brander. Admiral Creutz blev først opmærksom paa sin Søns Fare, han brasede sit Forremersseil bak, og hele Flaaden, som ikke forstod denne Manøvre, maatte efter Seinebrevet gjøre samme Bevægelse. Admiral Ugglå kom Kl. 3 ombord til Creutz og nogle Timer efter begyndte man atter at forfølge Fjenden, som under en vel rangeret Orden blev jaget til Falsterbo Rev, uden at Nogen havde Fordelen. At den svenske Brig, Kong David, derimod paa 10 Kanoner blev tagen af et hollandsk Skib paa 50 Ka-

¹⁾ C. G. Tornqvist, Utkast til Svenska Flottans Sjö-Tåg, Stockh. I., S. 146—48.

noner, bragte hverken Vinding eller Tab, endnu mindre var det nogen Heltegjerning. Den danske Admiral drog sig bestandig tilbage uden at inlade sig med Svenskerne, før han kunde blive forstærket fra Kjøbenhavn, og han gik til Ankers i Kjøge-Bugt. Den svenske Flaade gik den 28. Maj til Ankers $\frac{1}{2}$ Mil fra Trelleborg og traf der Kongen, som i Silfarps Kirketaarn havde været Tilskuer af Slaget.* Derefter omtales Klagerne over flere af Admiralerne og Kapitajnerne, og Kongens milde Dom over dem.

Tornquists Angivelse af Datoerne er urigtig. Ellers er hans Skildring omtrent den som almindelig meddeles af svenske Forfattere, f. Ex. af Carlson¹⁾: »Creutz søgte at gjennembyrde den fjendtlige Linie, det hollandske Admiralskib blev skudt reddeløst, Admiralen maatte hejse Flag paa et andet Skib. Creutz understøttedes ikke som han burde, nogle Skibe holdt for højt op imod Vinden, andre bleve tilbage, Admiral Bährs Eskadre var, trods de givne Ordre, ganske uvirksom. Desuagtet maatte den allierede Flaade trække sig tilbage og kaste Anker ved Falsterbo Rev. Man kunde se flere af deres Skibe med sønderskudte Master og Takkelage søge sin Redning til Kjøbenhavn. Kongen havde fra et Kirketaarn nær Ystad set Flaadernes Bevægelser.«

Efterretningerne om Slaget lyde altsaa meget forskjellig. De danske ere rosende for Juel, den ældste hollandske ligeledes, Foppe Foppeszoons ere rosende for Hollænderne, i højeste Grad graverende for de Danske, de svenske ere ikke rosende for Creutz og hans Flaade, om end flere af hans Skibe have været kjække, paa den anden Side anerkjende de de Danske, som holdt god Orden paa Tilbageretningen²⁾; thi alle Efterretninger samstemme i, at Juel trak sig tilbage, ligesom de samstemme i, at Juels Flaade var mindre end den svenske, uden at der fra Modstandernes Side lægges den tilstrækkelige Vægt derpaa. Tornquist har Uret, naar han siger, at Juel havde 25 Rangskibe foruden 11 Fregatter. Ved Rangskibe maa forstaaes Orlogs- eller Kapital-Skibe (Navnet Linieskibe var endnu ikke i

¹⁾ F. J. Carlson, Sveriges Historia under Konungarne af Pfalziska Huset, II., Stockh. 1856, S. 478.

²⁾ Saml. C. A. Gyllengranat, Sveriges Sjökrigs-Historia i Sammandrag, I., Carlskrona, 1840, S. 231—32.

Brug), men blandt Juels Skibe havde kun hans Admiralskib Kurprindsen 68 Kanoner, 4 have 54 à 58 Kanoner, derefter havde Resten fra 46 nedad, de største Skibe laa ved Kjøbenhavn, af de hollandske Skibe havde næppe noget over 60 Kanoner. Hans Modstander, Creutz, havde hele den svenske Flaade under sig, alle de største Skibe, deriblandt 1 paa 126 Kanoner, 3 paa 80—86, 6 paa 60—68, 7 paa 50—56.

Kun Tornquist og Carlson anføre, paa hvilke Kilder de have støttet deres Fremstilling, nemlig officielle Aktstykker, Foppe Foppeszoom taler som Øjenvidne. Paa dansk Side har Beskrivelsen af Slaget, som er trykt i Archiv for Søvæsen, det Fortrin, at den støtter sig paa de Meddelelser, som samtidige Aviser bragte frem, og paa Journalen ført paa Skibet Christiania, som havde været med i Slaget. Ved Hjælp af denne er det muligt at angive begge Flaadernes Stilling til hinanden paa forskellige Tider og deres Stilling til de nærliggende Lande. Den Skildring, som Forfatteren giver af Slaget, stemmer ganske med den ovenfor meddelte efter en dansk Avis og hollandske Mercurius. Han følger Slagets Gang i Almindelighed uden at omtale hvad de enkelte Skibe udrettede; der er saaledes ikke Tale om at de hollandske Skibe, eller navnlig Admiral Almonde, udmærkede sig fremfor de danske, som holdt sig tilbage; der omtales, at Christianus Qvartus, Schoutbynacht Christian Bjelke, blev værst tilredt, og at Tromp i en Rapport af 30. Maj roste Bjelke meget, fremdeles, at det hollandske Admiralskib Delft mistede sin Storstang og maatte holde ud af Linien. Endelig fremgaar det af hele Skildringen, at Slaget stod imellem Bornholm og Jasmund, saaledes som ogsaa dels Foppe Foppeszoom dels Gødes Posttidende angive, først da Slaget Kl. 2 var tilende satte Juel Kursen N. V., passerede Falsterbo, uden for hvilken By han den følgende Dag gik til Ankers. Den svenske Flaade satte, efter omsider at have brast fuldt, Kurs ad skaanske Kysten og kom til Ankers under Trelleborg. Er dette rigtigt, da bliver det uforklarligt, hvorledes den svenske Konge kan have været Tilskuere af Slaget, enten han har været i Ystad, Silfarp eller Trelleborg¹⁾; thi det maa have været umuligt fra

¹⁾ Efter Erik Dahlbergs Dag-Bok (Stockh. 1623) S. 220 saa Kongen Slaget fra Ystad den 26. Maj; den 27. Maj kom han til Trelleborg. Efter Tornqvist saa Kongen Slaget fra Silfarp Kirketaarn, men han bemærker,

noget af disse Steder at øjne Flaaderne under Slaget, medens det vel er muligt, at Kongen gjennem Kikkert kan have set dem, da de sejlede op ad Falsterbo til.

Det er paa Grundlag af den omhyggelige Skildring i Archiv for Søvæsen, at den støtter sig, som Garde har givet af Slaget først i Biografien af Niels Juel 1842, derefter i sit Skrift, »Den dansk-norske Sømagts Historie, 1535—1700«, og med denne Forfatter stemmer J. C. Tuxen, begge tale de om Niels Juels mesterlige Tilbagetog fra Bornholm¹⁾.

1837 fortalte de Jonge Slaget paa følgende Maade²⁾:

»Først silde om Aftenen, da Mørket allerede begyndte at falde paa, tog Fægtningen en. Begyndelse, denne Dag blev der udrettet Lidet fra begge Sider. Den næste Dag begyndte Striden tidlig om Morgenen, Viceadmiral Juel tragede først efter at undgaa Slag, men han saa snart, at det var umuligt; thi de Svenske havde Luven, og deres Skibe sejlede hurtigere end de danske, hvorfor disse og vore (o: de hollandske) snart bleve indhentede. Der var da Intet andet tilbage end at levere Slag, hvorpaa Signal til Fægtning blev givet. Almonde, som med Hollænderne havde Avantgarden, satte lige op imod Fjenden, men kunde ikke sejle ind i ham, han løb forbi ham beskudt af flere svenske Skibe. Derpaa vendte han igjen hen imod Fjenden og løb paa Pistolskuds Afstand op langs hele den fjendtlige Linie, som han beskjød vældigt, medens han fik Svar paa lignende Maade. Dette tapre Forbillede blev kun efterfulgt af 3 danske Skibe, af hvilke de 2 kommanderedes af Hollændere, det tredie blev ført af Christian Bjelke³⁾, en Søn eller Slægtning af den danske Admiral paa den Tid Wassenaer gjorde sit Tog til Kjøbenhavn; formodentlig havde han i sin

---

at Andre anføre, at Kongen saa Slaget fra Trelleborg Kirke. Efter Carison stod han i et Kirketaarn nær ved Ystad.

¹⁾ Garde, Niels Juel, Kbh. 1842, S. 48—50. Den dansk-norske Sømagts Historie 1535—1700. Kbh. 1861, S. 263—65. Tuxen, Niels Juel, i Folkekalender for Danmark 1858, S. 27.

²⁾ De Jonge, Geschiedenis van het Nederlandsche Zeewezen, III. 's Gravenhage 1837, 2, S. 57—61. 2den Udgave, Haarlem 1859, II, S. 523—26.

³⁾ Brev fra Schoutbynacht Almonde til deres Højmægtigheder og til Admiralitetet van de Maze, af 6. Juni 1676. Brevet til deres Højmægtigheder fik Plads blandt de secrete, sikkert fordi det indeholdt for megen Sandhed.

Ungdom øvet sig i Søvæsenet i Holland under Ruyter og førte nu Flaget som Viceadmiral i den danske Flaade. Alle de andre Danske holdt sig saa langt fra Fjenden, at de vanskelig kom under Svenskernes Kanoner. I denne Fægtning blev den hollandske Schoutbynacht og den amsterdamske Kapitajn van der Heuvels Skib saa frygtelig behandlede, at de for Øjeblikket bleve satte ude af Stand til fremdeles at tage Del i Fægtingen. Almonde besluttede derfor at gaa over paa Kapitajn van Zyll's Skib, for med det at fortsætte Slaget. Men langt fra at angribe de Svenske, holdt de Danske sig borte fra Fjenden og begyndte at vige, hvorfor Almonde, som med sine dygtige Skibe ikke var stærk nok mod hele den svenske Sømagt, til sin store Bedrøvelse og inderlige Harme fandt sig nødsaget til at følge dem. Han stillede sig med de hollandske Skibe agter for de danske, for at hindre Fjenden i at bryde ind i den danske Flaade, eller erobre eller ødelægge nogle af de danske Skibe, hvilket bibragte Svenskerne saa stor Respekt, at de fulgte efter i Afstand og kort efter sejlede bort bi de Vind.

De danske Historieskrivere [o: Holberg] hæve deres Landsmænds Opførsel paa denne og den foregaaende Dag til Skyerne og de regne det til stor Ære for Admiral Niels Juel, at han med en ringe Styrke mandig bød deres Fjende Spidsen, som de anslaa til ikke mindre end 60 Skibe. Men de tale ikke det mindste om de hollandske Skibe, som vare tilstæde, endnu mindre sige de, at disse vare næsten de eneste, som gjorde deres Pligt. Almonde tænkte og skrev ganske anderledes herom. Han beskylder i sine Breve Juel for Uvidenhed; han siger, at havde han villet undgaa Fjenden, havde han let kunnet gjøre det den første Dag, men han havde undladt at gjøre det »af Mangel paa Kundskab«; han forsikrer, at, hvis de Danske den næste Dag havde understøttet ham rigtig, havde den forenede Flaade afskaaret nogle fjendtlige Skibe. »Hvis vi,« saaledes skriver han videre til Admiralitetet van de Maze, »havde været 20 Skibe stærke, og ikke et dansk, saa tvivler jeg ikke paa, at vi skulde have slaet Svenskerne. Derfor kan jeg ikke skrive til Eders Mægtigheder om dette Slag andet end at jeg skammer mig over, at Sagen er falden saa slet ud, og jeg ønsker, at jeg ikke havde været tilstede, fordi jeg nok ser, at der Intet er at udrette med de Danske.

Upartiskhed byder imidlertid her at tilføje, at Almonde maaske har set Sagen altfor ensidig. Han bedømte den kun som Kriger, uden at være indviet i Politikens Hemmeligheder. Efter vor Mening fortjene de Danske ingenlunde Ros for deres Handlemaade i denne Fægtning. Men at de ikke kraftig angreb de Svenske og at de veg tilbage, kan tilskrives andre Aarsager end Mangel paa Mod, som de Danske, navnlig Admiral Niels Juel, senere flere Gange gav glimrende Beviser paa. Det forekommer os, for at sige Sandheden, at være rigtigt, hvad de danske Historieskrivere fortælle, at den nævnte Admiral havde faaet Befaling af sin Konge om saa meget som mulig at undgaa et Hovedslag, indtil Tromp med den øvrige Skibsmagt havde forenet sig med ham, saa at de vare mindre udsatte for Fare, og havde en bedre Udsigt til at sejre. Om Juel just har vist stor Dygtighed i at udføre denne Befaling, det maa man efter Almondes Brev drage stærkt i Tvivl; ja man synes at kunne antage, at hvis Hollænderne ikke havde budt Fjenden en saa tapper Modstand, saa havde den danske Flaade løbet stor Fare for at blive ødelagt af de Svenske.

Juels »mesterlige Tilbagetog« er her rigtignok blevet bedømt anderledes. Det er Almonde, som har vist Bravour, de 7 hollandske Skibe have næsten frelst den danske Flaade, Juel forsvinder aldeles, han er uvidende og ukyndig; de danske Skibschefer have været fejge, kun Christian Bjelke har vist Mod. Hvorledes er det muligt, at bringe denne Dom til at forene sig med den, som de Danske og selv de Svenske have fældet? De Jonge anfører kun Holbergs Fortælling; han citerer vel Tromps Levnetsbekrivelse, men erklærer Beretningen der om Slaget for unøjagtig, ligeledes citerer han hollandze Mercurius, men siger, at Beretningen der er ufuldstændig.

Der er en Mand, hvis Ord om denne Sag, det vel er værdt at høre, det er Niels Juel selv. Han har indsendt fire Rapporter om Slaget, som her skulde meddeles efter hans Kopibog, en til Kongen, to til Rigsadmiral Bjelke, en til hans Broder. Disse Rapporter, som aldrig ere offentliggjorte, lyde saaledes:

Stormægtigste Højbaarne Konge

Allernaadigste Herre.

Eders Kongl. Majst. paa det allerunderdanigste at lade

vide, at den 25. hujus om Morgen med Solens Opgang saa vi Fjenden til Luvart fra os 52 Sejl stærk, hvorpaa de kom af paa Eders Majst. Flaade og holdte vi samme Dag tæt ved Vinden i Forhaabning, at Vinden skulde have favoriseret os. Men saa som de dog blev ungefær en Mil til Luvart fra os, resolverede jeg at vende imod Fjenden mod Aften, hvorpaa vi skar dem en Parti Skibe og Fartøj fra, saa at om Morgenen den 26. talte vi 45, hvor vi da igjen samme Morgen vendte imod Fjenden, for at søge vores Fortun hos dem og gjorde vores Bedste da at komme til dem. Men de holdt det alt til Luvart op, saa at de intet kom nærmere end at de kunde begaa os med deres Kanon, saa vi Intet kunde komme iblandt dem at gjøre nogen Afbræk, som vi gjerne havde villet, hvorfor vi den Gang igjen, som vi anden Gang var passeret, søgte dem paany i den Forhaabning, at vi skulde have kunnet kommet ind i deres Flaade, for at have skaaret dem en Parti Skibe af; og slog vi med dem fra om Morgenen Kl. 6 indtil Kl. 3 om Eftermiddagen. Men det vilde ikke lykke os, eftersom de slet ingen Lyst havde til at slaa videre end med Kanon, uanset at de havde langt mere og større Skibe end Eders Kongl. Majst. Flaade var; og havde vi været saa lykkelig at have den Avantage over dem, som de havde over os, at have havt Luven fra dem, skulde de vel en Parti af deres Skibe have mistet. Og saasom jeg saa, at der i mindste Maade ikke var nogen Avantage at vinde, resolverede jeg at sætte min Kurs herhid og haver sat i Falsterbo Rev halvtredie Mile fra Dragør, for at bringe Eders Kongl. Majst. Flaade i Salvo og videre Eders Kongl. Majst. allernaadigste Ordre og Succurs at forvagte, eftersom Fjenden er os altfor voxen. De Svenske satte deres Kurs til de Pommerske Kyster, men de have ingen Folk at transportere videre end Besætning paa Flaaden. Hvormed jeg mig udi Eders Kongl. Majst. Hyldest og Naade allerunderdanigst rekkommenderer og forbliver stedse Eders Kongl. Majst. allerunderdanigste og troskyldigste Tjener

Actum Hans K. M. Orlogsskib Kurprinds
til Anker i Falsterbo Rev ungefær halv-
tredie Mile fra Dragør den 27. Maj

Niels Juell.

Anno 1676.

Højædle og Velbaarne Hr. Rigens Admiral.

Eders Excellens paa det tjenstvilligste berettes hermed, at vi have været til Slag med Fjenden igaar fra Kl. 6 om Morgenen til Kl. 3 om Eftermiddag, som Eders Excellens vel videre af Hans Majst. Brev fornemmer, og saa som jeg saa, at der var ingen Avantage, at søge hos, men at sætte Flaaden udi største Perikel, hvorfor jeg haver sat min Kurs herhid til Falsterbo Rev, og havde de Svenske havt Courage, havde de efter den Avantage de havde let kunnet ruinere os. Havde vi været saa lykkelig og havt den Avantage, som de havde, skulde de ikke med mange Skibe kommet hjem. Jeg kan ikke give Eders Excellens synderlig Rapport om vores Slaaen, eftersom jeg selv med Fjenden nok havde at bestille, og skikker derfor Lieutenant Blens op, som kan fulkommen gjøre Eders Excellens Underretning, alt saasom jeg havde ham paa en Galiot at give Agt derpaa, hvad imidlertid passerede og hvorledes Enhver sig komportedede. Ellers skulde jeg holde tjenligt til Hans Majst. Tjeneste, at Flaaden kom paa Rheden at viktualere igjen og Andet hvis kan være fornøden, saavel som ogsaa at konjungere os med de andre Skibe, som ligger til Kjøbenhavn, eftersom vi ellers de Svenske ikke er bestand, og de holder her en 4 Mile fra Flaaden udenfor, hvis de skulde resolve at komme op til os, skulde Flaaden staa i største Perikel. Jeg skikker en Galiot til Dragør, for at forvagte Eders Excellens Ordre. Sluttes hermed og befaler Eders Excellens udi den allerhøjeste Protektion og forbliver etc.

Datum u. s.

Højædle og Velbaarne Hr. Rigens Admiral.

Eders Excell. haver jeg understaaet med disse faa Linier at bemøje og Eders Excell. tilkjendegive min korte Mening, at jeg formener skulle være til Hans Kongl. Majst. Tjeneste og Flaadens Forstærkning, at Eders Excell. lod Admiral Jens Rodsten gaa over paa 3 Kroner med hans Folk, alt saa som han nok kunde føre det Skib med samme Folk han nu haver Søfolk at være, naar ham gives 50—60 Soldater til, og Hans Majst. kunde ske langt større Tjeneste dermed, ligesaa er Christiania, som hverken vil sejle eller drive, Havmanden ligesaa, som er et lidet Skib og ingen Force kan gjøre, kunde

tages de Folk af og besættes et andet stort Skib med, og er der af de andre smaa Skibe her ved Flaaden, som kunde tages af 2 og besættes et stor Skib med, paa det Hans Kongl. Majst. kunde faa kapable Skibe i Søen, eftersom Fjenden haver 16 Skibe, hvoraf ingen er mindre end Kurprinds, og de meste større, Christian Bjelkes Skib er ogsaa Masten skudt i Stykker paa, om Eders Excell. ville forhjælpe ham til et andet Skib, var det meget vel, eftersom det er ingen Skib at lægge Ære ind med, og han nok lader se at ville gjøre det en ærlig Mand bør at gjøre, men Skibet vil hverken sejle eller drive, og kunde en forlise hans ærlig Navn og Rygte derved, besynderlig at være en Flagmand, som andre Skibe skal rette sig efter, og andre derved kan gjøre en Excuse, naarsomhelst de ikke haver følget deres Flagmand. Jeg skulde vel udførlig gjøre Eders Excell. fuldkommen Relation om dette Slag, vi haver gjort, men saasom jeg haver befalet Lieutenant Blens at berette Eders Excell., saa vidt han deraf kan vide, men var jeg saa lykkelig at komme Eders Excell. selv i Tale, skulle jeg vel sige, hvorvidt det videre bestaar, saa det kunde vel have gaaet noget bedre, maatte det have gaaet efter min Villie; beder og Eders Excell. ville lade mig vide, om jeg maatte sende de Kvæstede op, eftersom de haver begjært at komme til Kjøbenhavn, hvilke jeg af sær Aarsag ikke villet opsende, førend jeg faar Eders Excell. Ordre derom. Ellers er et af de 14 Punders Metalene Stykker borsten her paa Kurprindsen, hvis der ellers manqverer, haver jeg tilsendt Hr. General-Kommissarii Fortegnelse om, og dersom vi ikke med Skibene opkomme at viktualere, da vilde jeg, om Lejligheden saa kan falde, gjerne paa en Dags Tid eller noget opkomme til Kjøbenhavn, at tale mundtlig med Eders Excell. og at gjøre Hans Majst. Rapport om denne min Rejse, eftersom det dog vil tages Tid til at faa hid hvis fornøden er. Jeg rekommenderer mig udi Eders Excell. gode Gracie og næst den allerhøjestes Protektions Erønskning forbliver etc.

Actum d. 27. Maj 1676.

Højædle og Velb. Hr. General-Kommissarii

Højærede kjære Broder.

Jeg kan ikke underlade min Broder med disse faa Linier at berette, at vi igaar var til Slags med de Svenske fra om

Morgenen Kl. 6 indtil 3 om Eftermiddagen; men som de havde Luven fra os, som de havde faaet ved Vindens Forandring, kunde vi ingen Avantage søge hos dem; tilmed var de os overlegen med Skibe, iblandt hvoraf det mindste er som Kurprindsen og en Del langt større, paa 120 Stykker, 90 og 80, hvorimod Hans Majst. Skibe som en Del er ikkun smaa og hverken vil sejle eller drive, og let Skyt haver, som ingen Kraft haver imod saa store. Jeg gjorde tvende Gange mit Bedste at bryde igjennem deres Flaade, for at separere den, men det vilde ikke lykke, som jeg om Aftenen tilforn afskar dem en Parti Skibe; hvorover jeg afdrejede, for at bringe Hans Majst. Flaade i Salvo, og havde de havt Hjerte, kunde de vel ruineret en Parti af os, men de vilde ikke afkomme, og vi kunde ikke komme til dem. Jeg tilsender min Broder herhos Fortegnelsen hvis der manquerer til Flaaden, om min Broder ville behage at befale Equipagemesteren, at det kunde hidsendes. Ellers er vores Proviant og ude, som jeg tilforn nogen Gang haver omskrevet, saa og om andet hvorpaa endnu ingen Svar bekommet haver, hvorfor jeg det endnu til min Broders gode Befordring rekommenderer. Vi haver Gud ske Lov ikke faaet stor Skade paa Folk, jeg haver ingen Kvæstet villet opsende for sær Aarsag, førend jeg faar Ordre fra Hans Excell. Hr. Rigens Admiral derom, slutter dermed og befaler min højærede Broder med alt kjært udi den Allerhøjestes Protektion og forbliver etc.

Dat. u. s.

Rapporterne ere i en Henseende utilfredsstillende, idet de slet ingen Detailler give om Slaget. Det er ikke noget Ejenommeligt ved disse Rapporter fra Juel, det Samme findes næsten i alle dem, han har indsendt. Han nøjedes med at give Underretning om Hovedpunkterne i Slagets Gang og om dets Resultat, Detaillerne og Meddelelserne om de enkelte Skibes Deltagelse i Slagene, om Chefernes Opførsel, maatte søges i Fiskalens Protokol. Juels Rapporter bekræfte, hvad der da ogsaa tidligere vidstes, at hans Styrke var meget ringe i Sammenligning med de Svenskes. Fremdeles bekræftes, hvad de svenske Beretninger meddelte, at Svenskerne havde Luven og holdt den hele Tiden, uden at det var muligt for Juel, at

faa Vinden. Det fremgaar af dem, at Juel baade den 25. og 26. har taget imod Fjenden, for at prøve Lykken, og at han, da der ingen Fordel var at vinde, og han ikke vilde sætte Flaaden i Fare, fordi han var for svag, itide har sat Kursen til Falsterbo Rev. Det Resultat, man kan drage af dem maa være det, at Juel har forsøgt hvad der kunde udrettes, og at der, naar man ser hen til Udfaldet af Kampen, ingen Grund er til at udtale sig om ham med saadan Strenghed, som Almonde gjør. Naar danske Forfattere tale om et mesterligt Tilbagetog, da ere disse Ord vistnok for stærke. Juel bragte vel Flaaden i god Behold tilbage, skjønt han havde stridt med Overmagten; men Modstanden havde været ringe, Svenskerne benyttede ikke, som de burde, deres store Styrke og den Fordel, de havde af Vinden. Tilbagetoget kunde kaldes mesterligt, dersom Svenskerne havde udviklet deres Styrke, dersom de havde forfulgt med Energi. Men Alt det skete ikke. Tilbagetoget var for Juel en hæderlig og smuk Aktion.

De Jonge taler om, at politiske Grunde have holdt Juel fra at gaa skarpere frem imod Svenskerne. Om saadanne kan der ikke være Tale. Juels Instrux som Flaadens Øverstkommanderende paa dens Togt i Østersøen er bevaret og der findes ikke et Ord om Politik i den, det skulde da være det, at i den Paragraf, hvor der tales om Opbringelse af Skibe, enten svenske eller fremmede, som gik til eller fra Sverig og de svenske Provindser, gjøres der Undtagelse med de engelske eller de med et engelsk Pas forsynede Skibe, som skulde gaa fri, med mindre de førte Folk eller Kontrabande til Sverig eller svenske Provindser. Derimod er der i Instruxen¹⁾ en Paragraf, som Juel ved den her omhandlede Lejlighed havde at iagttage. Paragrafen (Nr. 7), som findes i alle Instruktioner for danske Admiraler i denne Krig, lyder saaledes:

»Skulde nu den svenske Flaade for stærk i Søen udkomme, saa han efter foregaaende Deliberation skulde befinde sig den ej bastant at være, haver han efter derom i Tide indhentede visse Kundskaber og tilforne holdte Krigsraad saaledes itide sin Kurs tilbage herhid igjen at stille, eller hellere efter yderste Evne paa alle mulige og tjenlige Maader en god og fornuftig

¹⁾ Instruktions Protokol i Marineministeriets Arkiv.

Anstalt at gjøre, at vores Skibe ikke i Utide ved utimelig Bravour forgjæves harzarderes og i Fare sættes.»

Dette Paalæg til Admiralen var ikke unødvendigt, thi det var Kongen af Vigtighed, at Flaaden bevaredes til de afgjørende Slag kom. Hans Flaade var ikke stor, han havde Intet at tabe, en uheldig Affære i urette Tid, Ødelæggelsen eller Erobringen af flere Skibe kunde blive et større Tab end det strax saa ud til, thi der var intet Forraad til at udfylde Hullerne med. I den anførte Paragraf er derfor det store Ansvar udtalt, der var lagt paa Admiralerne, og det er dette Ansvar, som efter Niels Juels Rapporter har staaet klart for ham, da han drejede af, for at bringe Flaaden in salvo, efterat han havde set, at han ingen Fordel kunde vinde fra Fjenden.

Det kan synes paafaldende, at Juel ikke med et Ord taler om Hollændernes Opførsel. Men i de fire Rapporter, navnlig i den til Kongen, taler han heller ikke om de danske Skibe eller deres Chefer, han nævner kun en enkelt. Men desuden tilstaar han jo, at han selv »har havt nok at bestille«, saa at han ikke har kunnet følge hvert Skibs Deltagelse i Slaget. Det er, som sagt, særegent for Juels Rapporter, at han ikke udtaler sig om Enkeltheder, de ere derfor ikke indholdsrige nok til at give en fyldig Forestilling om Begivenhederne. Der er foregaaet Meget, som Juel ikke har udtalt i sine Rapporter, men som er kommet til Marineministerens, Henrik Bjelkes, Kundskab enten igjennem mundtlig Meddelelse fra Juel eller gjennem Fiskalens Protokol. I de skrevne Rapporter sigter Juel mere end en Gang dertil, ofte maa man læse imellem Linierne og ane, hvad der tænkes paa. Dette er nu Tilfældet med den større Rapport, som Juel har skrevet til Bjelke den 27. Maj; han har sendt Fiskalen Blens til Kjøbenhavn, for at melde Bjelke, hvad han har set, han ønsker at faa Bjelke selv i Tale, for at kunne meddele sig til ham, og han føjer til, at »det kunde vel have gaaet meget bedre, maatte det have gaaet efter min Villie.« Det er højst sandsynligt, at der er forefaldet Noget i det sidste Slag, som ikke har været efter Ønske, men hvori det har bestaaet, det er det ikke muligt at faa at vide. Juel har ikke faaet sin Villie efterfulgt; hvem er det, som ikke har adlydt ham? Skulde det ikke være Almonde? Skulde det ikke være tænkeligt, at Juel i Følelse af sit Ansvar

har givet sine Befalinger, men at Almonde i Kampens Hede ikke har forstaaet, hvorfor Juel vilde gaa frem med Forsigtighed, ikke har villet følge hans Kommando, men har fulgt sin Lyst til at gaa paa og saa har troet, at Juel og de Danske manglede Mod? Almondens Rapport og de Jonges Skildring af Slaget ere imidlertid blevne tagne til Indtægt af hollandske Historieskrivere, Groen van Prinsterer fortæller, at det var Almonde, som leverede Slaget mod de Svenske,¹⁾ og den hollandske Anmelder af Gardes Den dansk-norske Sømagts Historie 1535—1700²⁾, en Mand, som nyder stor og berettiget Anseelse som Historiker, kan ikke komme bort fra de Jonges Anskuelse, at Forsigtighed og gehejme Instruxer, givne ham af Kongen, har holdt ham fra at indlade sig i Kamp.

Philip Almonde var født 1644, altsaa 15 Aar yngre end Juel. I sit sextende eller syttende Aar traadte han i Søjteneste i sit Fædreland og deltog i Krigene mod England 1665—67, 1672—74; han havde udmærket sig og Prindsen af Oranien hædrede ham ved at udnævne ham til Schoutbynacht med Forbigaaelse af ældre Kapitajner. Han hørte til Hollands mest fremragende Søofficerer og hævdede bestandig sin høje Anseelse. Det er derfor let forstaaeligt, at de Jonge fæster Lid til hvad han har skrevet om Juel. Fra dansk Side vil man vist være rede til at indrømme, at Almonde har vist sig som en uforfærdet og tapper Mand i Slaget den 26., om man end kan være tilbøjelig til at tro, at han i sin Rapport har skildret sin Adfærd noget overdrevent; thi det er vist Overdrivelse, at han er sejlet forbi hele den svenske Linie paa Pistolskuds Afstand. Derimod kan man næppe tro, at han har Ret i den Maade, paa hvilken han har dømt om Juel og de Danske, selv om man følger Foppe Foppeszoons Fortælling til Almondens Rapport. De Jonge har fremhævet Christian Bjelke, som den danske Skibs-Chef, der mest udmærkede sig, og han har sin Kilde i Indberetningen fra Almonde. Denne har havt Ret i at fremhæve ham, thi Niels Juel roser ham ogsaa i sin Rapport

¹⁾ Groen van Prinsterer, Handboek der Geschiedenis van het Vaderland, I, Leiden 1846, S. 519.

²⁾ I Bijdragen voor vaderlandsche Geschiedenis etc. N. Reeks, 5 D. 's Gravenh. 1868, S. 94—95. Anmeldelsen er undertegnet L. Ph. C. B. Det er let kjendeligt, hvem disse Bogstaver sigte til.

til Henrik Bjelke, og Cornelis Tromp omtaler i en Rapport, skreven den 30. Maj, Christian Bjelke, »der, som jeg erfarer, i sidste Rencontre med Fjenden har udmærket sig ved fortræffelig Conduite og ikke mindre Courage.«¹⁾ Der var en anden af de danske Admiraler, Jens Rodsten, som Almonde beskyldte for at have unddraget sig Kampen. I den Anledning kom det Aaret efter til en Undersøgelse i Admiralitetet, om hvilken følgende Beretning er tilført Admiralitetets Forhandlingsprotokol²⁾.

»1677. Tirsdagen den 23. Oktober om Formiddagen.

H. Bjelke. Corn. Tromp. N. Juel. Alb. Guldensparre.

Blev paa Hr. Admiral Jens Rodstens Allerunderdanigste skriftlige Ansøgning efter Kongelig Allernaadigst mundtlig Befaling til Hans Excellence Hr. Rigs-Admiralen udi Admiralitetet foretaget Sagen mellem velbemeldte Hr. Admiral Rodsten og den her nu værende Hollandske Schoutbynacht Philip von Almonde, da begge Parterne efter foregaaende Varsel udi egne Personer mødte, desligeste og de Officerer, som med Admiralen paa hans førende Skib og ellers under hans Eskadre havde faret Aar 1676 og nu er i Live og tilstede. Og fremlagde Admiralen en Schoutbynacht Almondens indgivne skriftlige Attest under sin Haand den 20. Oktober 1677, hvorudi han beskylder Admiralen for ej at have ladet se sin skyldige Pligt udi Søslaget, som stod den 26de Maj 1676, mellem H. K. Ms. og den svenske Flaade, og vidner sig at have seet, der han anden Gang var passeret Fjenden under Læ, Admiral Jens Rodsten omtrent en Mil udi Læ Nordvest for Fjenden, og at han med den meste Del af sin Eskadre da holdt samme Tid af for Fjenden, hvilket saaledes encouragerede Fjenden, at de strax gik løs paa Hans Kongelige M. Flaade; dernæst tvende Attester under forberørte Schoutbynacht van Almondens her tilstede værende Over- og Under-Officerers Hænder, alle af lige Indhold, som oven er meldt og til Slutning, at enhver var overbødig, naar begjæret vorder, saadan Udsigelse og Bekjendelse med cor-

¹⁾ Nye danske Magazin, IV, S. 107.

²⁾ Den bevares i Marineministeriets Arkiv.

porlig Ed at stadfæste, hvilke fornævnte Attester blev lydelig læst og paaskreven.

Saadan Hr. Schoutbynacht van Almonde og Officerers Angivelse at igjendrive fremstod Hr. Admiralen selv, og mundtlig udsagde, at aldrig Nogen skulde ham overbevise, at have gjort Noget imod hans Ed og Pligt til hans Konges og Herres Tjenestes Forretning og Fjendens Afbræk, langt mindre hvis hannem falskeligen paalægges, hvorfor han begjærede, at Kapitajn Philip Blens, som den Tid var Lieutenant og Fiskal udi Flaaden, maatte producere sin Journal samme Tid holdet, som og skeede, og da lydelig blev læst udi velbemeldte Schoutbynachts og Admiralens Officerers, som med ham for forleden Aar paa hans da førende Skib, og under hans Esquadre, Overværelse, hvis af Fiskalen var annoteret at være passeret samme Dag, da Bataillen stod, hvoraf fornammes, at der de anden Gang passerede Fjenden udi Læ, var Admiralens Bramstang med Flag skudt oven ned, og hans Fok fra Raaen, saaledes at ej kunde være muligt, at merbemeldte Admiral Rodsten skulde efter Angivelse være vejet for Fjenden men snarere at han continuerlig bivaanede Bataillen, og ej havde holdt af for Fjenden, førend den ganske kongelige Flaade tillige med de hollandske Auxiliærskibe tilsammen holdt af, hvilket Altsammen Fiskalen selv saa vel som Admiralens Officerer samtligen bekjendte sandt at være, og erbød sig med deres corporlige Ed, naar fornøden gjøres og begjæret vorder, at ville bekræftige.

Af saadan Sagens funden Beskøffenhed blev for raadeligt erkjendt, hvis for Admiralitetet var passeret Hans Kongelige Majestæt memorialvis at referere, og efterdi Admiralen haver at gjøre med en hollandsk Officer, som ikke staar under Admiralitets Retten, da at henstille Sagen til Hans Kongelige Majestæts egen Allernaadigste Resolution, som og skete.

Torsdagen den 25. Oktober om Formiddagen.

H. Bjelke. Corn. Tromp. N. Juel. Alb. Guldensparre.

Blev forberørte Sag efter Kongelig Allernaadigst mundtlig Befaling udi Admiralitetet forligt mellem Hr. Admiral Rodsten og Schoutbynacht Almonde, som begge sagde sig at være overbødig at efterkomme saadan Hans Kongelige Majestæts Allernaadigste Befaling og Velbehag, og til Forligelse-

maals Tegn gave hinanden Hænder, og lovede at tjene hinanden, hvor fornøden gjøres, inden- og uden- Lands, og beredte Schouthynachten til Overflod, at han om Admiralen intet andet vidste end ærligt. Og paa det Sagen ej videre skulde rippes, blev hvis Papirer og Dokumenter, som i Sagen var fremvist for Admiralitetet, tillige med den overleverede Memorial til Hans Kongelige Majestæt Sagen angaaende udi begge Parternes Overværelse sønderreven og forbrændt.

De Svenske, fortaltes der ovenfor, holdt Takkefester i Kirkerne for den Sejr, de havde vundet, det Samme gjorde de Danske. Søndagen næst efter, den 28. Maj, »blev gjort Taksigelse til Gud for den i Søen bekomne Sejr og alle Stykker om Byen tre Gange løsnede, da Højmessen var endt.«¹⁾ Kurfyrsten af Brandenburg sendte Christian den Femte Lykønskning i Anledning af Sejren, hans Brev er dateret den 3. Juni: »han ønskede tillykke med Niels Juels Sejr, især da hele Flaaden ikke var samlet, men en god Del af Flaaden med Tromp var ved Kjøbenhavn; Kurfyrsten vil lade Herren takke for Sejren, da der intet Tab er lidt.«²⁾

Medens Juel laa indenfor Falsterbo Rev, modtog han to Breve fra Christian den Femte. Det ene var et egenhændigt Brev fra Kongen, saaledes lydende:³⁾

Med Eders Comportement og Conduite er Jeg hel wel fornøyet hidindtil, Jeg tuiffler ey paa, att I og herefter effterkommer woris Willie og søger att holde alt god Enighed med

¹⁾ I. Gøedes Ordinaire Posttidinger. 1676, Nr. 22.

²⁾ I G. Droysen siger: »Die brandenburgischen Fregatten scheinen an dem Gefecht Theil genommen zu haben; sie brachten »ein Orlogschiff und einen Brand« auf und nach Colberg«. Han citerer: Kurf. Rescript an Christoph und Friedrich Brandt in Kopenhagen, Cöln ⁷/₁₂ Juni: »dazu kommt, das unsere Fregatten aussagen, sie hätten während des Gefechtes einige Schiffe sinken sehen.« Droysen, Geschichte der preussischen Politik, III. 3, 1, S. 567. Denne Efterretning er upaalidelig; de brandenburgske Skibe toge ikke Del i Fægtingen, der sank ingen Skibe. Kurfyrstens Fregatter have kun set til paa Kampen i Afstand, men det er meget muligt, at de have bemægtiget sig et svensk Skib, som var kommet for langt bort fra den svenske Flaade.

³⁾ Dette Brev er aftrykt bogstavret. Dette saavel som det følgende Brev findes i Afskrift i Langebeks Collectanea, Pakken Nr. 199. Originalen bevarer paa Valdemars Slot paa Taasinge.

Trump woris nu werende General Admiral vdi alt som han paa woris wegne beffalendis worder och som I til woris tjeneste for gott eragter, gaar hannem til hande med. I maa forsickere Eder, att Jeg i alle Maade schal wide dett igen att erkende, og forbliver Jeg Eder med Kongelig Naade og affection stedze tilgedan.

Cobenhaffuen den 25. Maij 1676.

Christian.

Opskrift:

til woriss Admiral Nels Jull.

Det andet Brev var følgende kongelige Tilkjendegivelse:

Christian den Femte af Guds Naade Konge til Danmark og Norge etc.

Vor Gunst tilforn, Vi have med sær allernaadigste Fornøjelse og Velbehag fornummet den allerunderdanigste Iver, Troskab og gode Conduite, som du udi den [med den] svenske Flaade igaar forfaldne Aktion til vores Tjeneste beteed haver, og ville allernaadigst være betænkt saadant med al kongelig Mildhed at ihukomme, og paa det, om Du Dig med Flaaden hid forføjede, det ej det Navn have skulde, saasom Vores Flaade sig retirerede og de Svenske Sejren ladet havde, da er Vores allernaadigste Villie og Befaling, at Du der ved Falsterbo Ref, som Du for Anker ligger, endnu fremdeles forbliver, indtil Vi vores øvrige Orlogsskibe, som her udi nogle Dage have ligget færdige og ikkun efter god Vind forvente, Dig til Secours skikke, og I da med samlet Haand Fjenden ved guddommelig Bistand angribe kunde: men saa fremt den fjendtlige Flaade paa Dig ankommer, og Du eragte skulde, at Partiet vilde blive alt for ulige, og at Combat ej uden stor Hazard paa vores Side afløbe (hvilket at ordehle Vi Din egen Os noksom bekjendte fornuftige Conduite ville henstillet have), da ere vi allernaadigst tilfreds, at Du Dig heller hidverts forføjer end at Vores Flaade ved en unyttig Bravour skulde sættes i Vove. Vores saavelsom de Hollandske Admiraler, Kapitajner og andre Officerer, saa mange, som udi denne Occasion deres Troskab og Courage have ladet tilsyne, haver Du om vores kongelige Mildhed og Naade iligemaade at forsikre, og at Vi saadant efter enhvers Merite vederlægge og recompensere ville, derefter Du Dig allerunderdanigst haver at

rette, og Vi forblive Dig med kongelig Gunst og Naade bevaagen. Befalendes Dig Gud. Skrevet paa vort Slot Kjøbenhavn, den 27. Maj Ao. 1676.

Christian R.

G. Schrøder.

Til H. Admiral Neels Juul.

(L. S.)

Begge disse Breve maa det have været Juel behageligt at modtage, det første, fordi han deri fik Kongens egne Ord for, at han havde hans Gunst, det andet, fordi Kongen udtalte sin Tilfredshed med den Maade, paa hvilken han havde ledet Fægtningen Dagen forinden; det var ikke blot de danske, men ogsaa de hollandske Søofficerer, højere og lavere, Kongen tilsagde sin Naade. Kongens Formaning om at holde Enighed med Tromp besvarede Juel i et Brev skrevet den 29. Maj, i hvilket han siger.

»Hvad og Eders Kongl. Majst. allernaadigst har behaget at formelde om den med Hr. General Admiral Tromp allernaadigst gjorte Anordning, saa forsikrer jeg Eders kongl. Majst. allerunderdanigst, at som mit eneste Øjemærke og Henseende altid haver været, og herefter uforanderlig til min Død være skal til Eders kongl. Majst. Tjenestes Befordring, saa skal jeg ej aleneste derudi, men og udi Alt andet med skyldigste Underdanighed og Respekt vide Eders kongl. Majst. allernaadigste Befaling at efterleve. Ønsker alene den gode Gud, som hidindtil saa underlig Eders kongl. Majst. retfærdige Vaaben haver velsignet, os fremdeles vil bistaa, saa haaber jeg næst Guds Hjælp i Gjerningen at vise, at mig til Eders Majst. Tjeneste hverken paa Mod eller Villie skal fattes.«

Juel har ikke villet udtale sig saa ligefremt og skarpt til Kongen, som han gjorde til Bjelke. Man tør vist faa den Mening ud af hans Ord, at han vilde stræbe efter baade at gjøre sit Bedste, naar det kom til Slag, og at vise, at den fremmede Mand var overflødig.

Om Aftenen Kl. 7 den 26. Maj var Cornelis Tromp gaaet under Sejl fra Kjøbenhavn med de store danske Orlogsskibe og nogle hollandske, Dagen efter, om Eftermiddagen, stødte han til Niels Juel og overtog Kommandoen over den hele Flaade;

fra Kirketaarnene i Kjøbenhavn kunde man gjennem Kikkertler se Tromps Skibe forene sig med Niels Juels¹⁾. Der blev strax foretaget de nødvendige Reparationer paa de Skibe, som havde taget Skade i Slaget den 26. (»nogle af Skibene have i den sidste Rencontre med Fjenden taget megen Skade paa Master og Stænger«, skriver Tromp til Kongen den 28. Maj²⁾). Flaaden blev delt i Eskadrer, Ordre og Instruktioner bleve opsatte og udstedte. Den 29. Maj lettede Flaaden og gik lidt Syd paa, den kastede Anker ved Stevns i S. V. til S. Den 30. Maj lettedes ved Dagbrækning, Falsterbo passeredes og man fik Fjenden i Sigte, som sejlede for en rask Vind Østerpaa. det var ikke muligt at sejle ham op, og den 31. Mai om Morgenen var han ude af Sigte. Samme Dag Kl. 12 fik Flaaden ham atter i Sigte og forfulgte ham med Force af Sejl; den 1. Juni Kl. 11 var Tromp kommen Svenskerne saa nær under Sydhukken af Øland, at de bleve nødte til at gjøre sig rede til Slag. Kl. 12 begyndte Kampen. Udfaldet af Slaget er bekjendt, Svenskernes Tab var forfærdeligt, navnlig ved Stora Kronans og Sværdets Undergang. Det er ikke nødvendigt, at fortælle Slagets Gang, derimod skal dvæles ved den Maade, paa hvilken det strax og senere er blevet bekjendt i Danmark og Holland.

Tromp skrev sin Rapport til Kongen om Slagets Udfald den 5. Juni. Den blev trykt paa Tydsk i Kjøbenhavn den 17. Juni i en egen Pjece³⁾, og optagen i den tydske i Kjøbenhavn udgivne Avis, Extraordinaire Relations, for den 20. Juni; den blev meddelt paa Dansk i en dansk Avis⁴⁾, en Extrait paa Tydsk blev ligeledes trykt i Kjøbenhavn i en egen Pjece⁵⁾. Uagtet Tromp for Øjeblikket ikke var i hollandsk Tjeneste, men dansk General-Admiral, sendte han en Rapport hjem til Holland, og det var ordret den samme, som han havde sendt Kongen. Almonde sendte ligeledes en Rapport hjem til Holland, dateret fra Landsort d. 12 Juni (ny Stil). Disse to Rapporter

¹⁾ Extraordinaire Relations, 1676.

²⁾ Nye danske Magazin, IV. S. 104—5.

³⁾ General Admiral Trompen Relation. Kopenhagen d. 17. Juni 1676. 4. 2 Bl.

⁴⁾ D. Paullis extraord. Maanedl. Relationer. 1676, S. 397—406.

⁵⁾ Extract-Schreibens d. Hn. Gen. Adm. Trompen. Kbh. Jørgen Gøede. 4. 2 Bl.

gik over i forskjellige Skrifter, Hollandske Mercurius, Theatrum Europæum, Sylvius's Historie onses Tyds, Müller Verwirretes Europa, Tromps Levnetsbeskrivelse¹⁾ o. s. v. Almonde omtaler kun hollandske Skibe og Officerer. Tromp nævner kun to hollandske Officerer, om Niels Juel siger han kun: »jeg veed ej, hvad Hr. Admiral Niels Juel, som ej siden Fægtningen er kommet til os, haver udrettet.« Følgen er da bleven, at i de fremmede historiske Værker om denne Krigs Historie er det Hollænderne Tromp og Almonde, som faa hele Æren for Udfaldet, der er slet ikke Tale om at nogen anden dansk Admiral har været med i Slaget.

Paa Grund af Modvind varede det længe før Rapporterne om Slaget kom til Kjøbenhavn; først den 17. Juni kunde Bierman sende Meyerocrone Underretning om det. Den 24de Juni kunde Meyerocrone sende en Afskrift af Almondens Rapport, som endnu bevares i det kongelige Gehejme Arkiv²⁾; Meyerocrone har tilføjet følgende Anmærkning: »M. d'Almonde a marqué par un P. S. qu'il y avait eu des Capitaines de cet Etat qui n'avaient pas trop fait leur devoir. Les Hollandais s'arrogent un peu trop la gloire de cette action au préjudice de celle de la nation, si l'on avait une information exacte de la prise qu'un chaque vaisseau avait faite, ce serait le moyen de faire voir que les Hollandais n'ont pas fait l'affaire eux seuls«.

Niels Juel indsendte sine Rapporter om Slaget baade til Kongen og Bjelke. Den til Kongen er dateret 4. Juni mellem Landsort og Gulland; en Extrakt deraf blev trykt i Kjøbenhavn paa Dansk tilligemed den ovenfor omtalte tydske Extrakt om Kampen.³⁾ Juel omtaler i den, at Admiral Ugglia paa Sværdet blev beskudt af Tromp og ham selv, de laa hver paa sin Side af ham og vedbleve at beskyde hans Skib indtil han strøg; »vi havde ham imellem os vel 2 Timer«, skriver Juel. Herom taler Tromp ikke et Ord i sin Rapport, de Jonge har derfor ikke kjendt dette Faktum. Anmelderen af Gardes Den dansk-norske Sømagts

¹⁾ Hollantse Mercurius, 1676, S. 117. Theatrum Europæum, XI. S. 1085—86. Sylvius Historien onses Tyds, III, S. 338, Müller, Verwirretes Europa, III, S. 160. Vie de Corn. Tromp., S. 522—25.

²⁾ Holland, Nr. 314.

³⁾ I den S. 36 Anm. 5 anførte Pjece.

Historie 1535—1700 gjør opmærksom paa, hvad Garde med Juels Rapport som Kilde har fortalt herom, og siger: »Ifølge dette toge de Danske langt større Del i Sejren end det fremgaar af de hollandske Beretninger, i hvilke der ties stille om Juels Fægtning med Ugglæ. Men man maa dog tvivle, om han ikke har holdt sig i en ærbødig Afstand, eftersom Tromp havde mere end 100 Døde og Saarede, medens der ikke tales om Juels Tab.« Denne Slutning er ikke berettiget. Der tales ikke i Juels Rapport om, hvor stort hans Tab var, men Juel omtaler i sine Rapporter saagodtsom aldrig sine Tab, der sendtes særegne Lister ind til Admiralitetet over dem. Man maa da lade det staa hen som urørt, hvor mange Folk Juel mistede; det er meget muligt, at Tromps Antal Døde og Saarede har været større end Juels¹⁾, men det er en partisk og ikke begrundet Dom at sige, at Juel har holdt sig i en ærbødig Afstand.

I sin Rapport fortæller Juel: »Et andet Skib blev taget under min Kanon, som jeg ikke kunde tilkomme formedelst Skade, som jeg havde faaet paa den store Mast, hvilket sig godvillig gav, og nogle Hollænder, med deres Slupper roede hen til og erobrede.« —, Juels Skib Kurprindsen havde faaet 2 Kugler igjennem Stormasten²⁾. Naar man vil lære Juels Stemning at kjende, maa man især læse hans Rapporter til Henrik Bjelke, thi ligeoverfor ham talte han mere frit. Saaledes skriver han om den samme Sag til ham den 6. Juni: »Et andet Skib blev taget under min Kanon, som jeg ikke kunde komme til for-

¹⁾ Der er Grund til at tro, at Tromp har sat Tallet for stort; har han angivet det rigtigt, maa han have bestaaet en frygtelig Kamp, thi det var noget meget ualmindeligt, i det mindste i den Krig her tales om, at et Skib, navnlig et sejrende, i en Kamp har lidt et saadant Tab paa Mandskab; i Slaget i Kjøgebugt beløb hele den danske Flaades Tab sig til c. 300 Døde og Saarede, og Niels Juel, som to Gange maatte forlade sit Skib, havde paa de 3 Skibe, Christianus Qvintus, Fridericus Qvartus og Charlotte Amalie kun 15 Døde og 62 Saarede. Norske Løve, Viceadmiral Henrik Span, og Kurprindsen, Viceadmiral Christian Bjelke, som havde taget megen Del i Slaget, havde begge tilsammen omtrent 60 Døde og Saarede. Desuden fortæller Tromp, at han paa sit Skib mest har faaet Sejl og Tougværk beskadiget, og har faaet nogle Skud under Vandet; et Tal af 100 Døde og Saarede synes at berettigge til den Formodning, at Skibet maa have lidt meget mere.

²⁾ Det omtaler Juel først tilfældigvis i en Rapport, dateret den 10. Juni 1677, altsaa skrevet Aaret efter.

medelst jeg havde faaet Skade paa min store Mast, hvilket sig godvillig gav, og roede nogle Hollænder derhen med deres Slup og fik det, saa vi, som føre Flaget, altid skal tage imod Hug og de andre løber af med Byttet. Dog jeg formener at faa min Part deraf, førend jeg slipper det.» Disse Rapporter vidne da om, at Juel har været med i Ilden.

Grunden til, at Tromp ikke vidste Noget om Juel, var den, at Juel med sin Eskadre forfulgte Fjenden¹⁾. Først sejlede han til Øen Svenske Jomfru, liggende imellem Ølands Nordpynt og Fastlandet, hvor han vidste, at den svenske Flaades Rendezvous Plads var; derfra sejlede han over imod Landsort, hvor han blev liggende en hel Dag, saa helt ned imellem Kurland og Gulland, og kom endelig til Godske Sand, hvor han stødte til de andre Skibe.

Spørges der, om Juel var tilfreds med Udfaldet af Slaget den 1. Juni, saa bliver Svaret benægtende. Den 6. Juni hedder det i hans Rapport til Bjelke: »Vore Skibe have ingen snyderlig Skade faaet, fordi de meste kom dem ikke saa nær, ellers havde det vel gaaet bedre end det gjorde, og skulde de Svenske ikke have bragt saa mange Skibe derfra, havde hver gjort som han bør at gjøre.« Endnu stærkere udtaler han sin Misfornøjelse i følgende Rapport til Bjelke:

Højædle og Velbaarne Hr. Rigens Admiral.

Eders Excell. paa det tjenstvilligste forstændiges, at jeg idag med en Del Hans Majst. Skibe er lykkeligen kommen under Borringholm, og, som vi haver havt en haard Vejr, er Gen. Adm. Tromp med de andre Skibe kommen fra os i Søen, det er ellers Gud være lovet vel med Flaaden og fattes Intet uden Øl og Mad, alt saa som vi ikke haver havt Tid til at tage Noget over, og der til med have vi havt saadan Storm og Uvejr, at vi ikke haver kunnet taget det, uden engang som vi paa en halv Dags Tid havde saa meget godt Vejr at kunne hente noget. Jeg fornemmer af denne Galiot-Skipper og saa Peter Grand, at de andre Proviant-Skibe, som er udskikket, haver Ordre at opsøge os enten under Gulland eller ogsaa i de Svenske Skjær, saa ved Gud at det er ikke min Skyld, at

¹⁾ Almonde forfulgte ogsaa, hans Rapport er dateret fra Landsort.

vi jo gjerne skulde været i Skjærene, eftersom jeg fastelig tror, at vi skulde have jaget de Svenske saadan Feber paa deres Hals, at alle de Doctores i Stockholm ikke skulde været gode for at kurere dem i Aar og Dag igjen. Vi faar saa have Patience, efterdi det ikke er sket. Jeg haver ligget en 4 Dages Tid ved Sengen, men dog Gud være lovet er nu op igjen, og det inlet andet end af Viderværdighed og Fortræd, saa en ærlig Mand maa fortære sit Blod i sit Liv, at man maa se, at vores gode Konges Tjeneste er gaaen i dette sidste Slag saa slet til. Hvad Skibe de Svenske have mist, kan jeg ikke fuldkommen skrive, eftersom Flaaden siden ikke haver været sanket, igaar var en Engelskmand her ombord, som for 4 Dage var sejlet udaf Skjærene, som beretter, at han haver set 22 Skibe indkommen og at det Skib Rigens Æble i Indløbet var falden omkuld paa en Klippe, saa det er en ond Omen, at de paa en Tid haver mist Kronen, Sværdet og Æblet, og haver han set et hel stor Skib og 2 Galioter med en Skude staaet under Øland, som nok skal være den Vice-Admiral, jeg sidsten skrev, hvilket er et Skib paa 80 Stykker. Eders Excell. kunde nok mage det saa paa en god Maner hos Hs. Majst., at Gen. Adm. Tromp maatte fuldkommen give en Relation ind til Hs. Majst., naar han kommer, om hver dens Comportement i sidste Slag, og især hvordan den Hollandske Flaade sig forholdt, eftersom han haver Fiskal med, som sligt skulde observere. Jeg haaber snart selv nærmere at komme med Flaaden, efter den Afsked jeg haver taget med Hr. Gen.-Adm., at vores Rendez-vous Plads skal være imellem Stevns og Kjøge; hvis jeg ikke skulde være saa lykkelig at faa Eders Excell. i Tale, da bad jeg gjerne, om Eders Excell. ikke vilde behage, at Michel Winterberg maatte skikkes herud, eftersom jeg haver Noget, som jeg ikke kan saa egenlig skrive. Som jeg fandt denne Galiot, som med disse Breve sendes med noget Øl for mig, lod jeg den strax losse, hvis Syge og Kvæstede her er paa Skibene sætter jeg strax i Land, hvormed jeg mig ndi Eders Excell. gode Gracie rekkommerer og beder Eders Excell. mig altid hos Hans Kongl. Majst. at ville være til bedste beforderlig, alt saa som Eders Excell. maa være forsikret, at jeg ikke skal søge Andet end det, som kan henstrække til Hans Kongl. Majst.

Tjeneste, befalende Eders Excell. udi den Allerhøjestes Protection og forbliver etc.

Actum Hans Kongl. Majst.

Orlogsskib Kurprindsen til
Ankers under Bornholm mod

N. Jucl.

Nexø den 15. Juni 1676.

Juel udtaler sig atter her paa en tilbageholden, men dog tydelig Maade; hans Ønske, om at Tromp skulde indgive en udførligere Rapport, opfyldtes forsaavidt, som Tromp den 23. Juni fik Befaling om at indsende en Relation om Officerernes Forhold i seneste Søslag; han kunde frit gjøre sin Relation, da Hans Majestæt vilde holde det gehejmt¹⁾. Først en Maaned efter, den 23. Juli, gjorde Tromp Indberetning om denne Sag, men rigtignok ikke paa den Maade, som Kongen havde ønsket. Han skriver til Christian den Femte²⁾: »Den Ærgrelse og Skam, jeg haver over de danske og hollandske Officerers almindelig slette Opførsel i sidste Bataille, har gjort mig uskikket til at gjøre nøjagtig Undersøgelse desangaaende, og ifølge Eders Majst. naadigste Befaling af 23. Juni sidstleden at give udførlig Relation om enhvers Opførsel; thi ved at nedsætte en Krigsret derover, vilde de fleste Officerer, ja Anførerne selv af Flaaden findes skyldige i Fejghed og Mangel af Conduite. Jeg har siden denne lykkelige og mirakuleuse Sejr havt en Kapitajn og 2 Brander-Kommandører i Arrest og i Bøjen paa mit Skib, dog af forangaaende Aarsager ikke kunnet nedsætte nogen Ret eller sammenkalde Krigsret over dem, som jeg ifølge samme vilde finde mig ikke lidet embarasseret ved. Jeg har derfor ikke længere kunnet opsætte, i dybeste Underdanighed at explicere mig, og bede Eders Majst., at det ifølge Eders medfødte kongelige Naade og Mildhed maatte behage Eders Majst. (saavel i Betragtning af den almindelige Mangel paa Conduite, som og deraf, at de fleste af disse Officerer ere ærlige Folk, som jeg ved for nærværende Tid intet søge hellere, end ved en anden Lejlighed at kunne signalisere sig og udviske denne vanærende Plet) at akkordere en almindelig og general Pardon,

¹⁾ Registraturen i Gehejme-Arkivet.

²⁾ Nye danske Magazin, anf. St., S. 123.

og tilstille mig en i generale Terminis derover udstedt Akt. Jeg tvivler ikke paa, at jo alle og enhver (i Besynderligheden, som dette paa nogen Maade angaar) skal ved deres gode Forhold søge at gjøre sig denne Naade værdige." Mon man ikke med Rette tør slutte af denne Rapport, at det ikke alene var Officerer paa den danske Flaade, som Tromp var misfornøjet med, men at det samme gjaldt Officererne paa den hollandske Auxiliærflaade? og mon man ikke i denne Rapport tør søge en Bestyrkelse for hvad Juel sagde til Bjelke om Hollænderne?

Udfaldet af Slaget var afgjørende heldigt for Danmark. Med Rette jublede man her over Sejren, medens man i Sverig blev aldeles betagen af Sorg; den stærke, mægtige svenske Flaade var fuldstændig slaaet. Tabene paa Skibe og Mandskab vare store, Fjenden var Herre paa Havet, Modet var knækket. Danske Forfattere have kun dvælet ved Slagets Udfald; hvorledes der fra dansk og hollandsk Side blev kjæmpet, have Ingen taget sig for at undersøge. Cornelis Tromp og Niels Juel have udtalt deres Dom, og deres Dom er overordenlig streng. Der kan ingen Tvivl være om, at deres Mening er rigtig, men saa maa nu Glæden over Sejren formindskes. Hovedgrunden til Svenskernes Nederlag var den, at de vare slet førte. Stora Kronan forliste navnlig paa Grund af daarlig Kommando, og dette vældige Skibs pludselige Undergang, ligesom Slaget begyndte, udbredte en panisk Skræk over den svenske Flaade, Modstanden var ringe, det blev næsten til Flugt for Svenskerne, Forfølgelse for de Danske.

En Sømand var der dog, Ugglia paa Svärdet, som holdt Stand, og hans Tapperhed dækker meget hans Landsmænds daarlige Opførsel. Tromp, som havde prøvet saa mangen Dyst med Englænderne, fik at mærke, at der ogsaa i Sverig var brave Søkrigere, som det var en Ære at kjæmpe med, og han har ogsaa givet Ugglia det Vidnesbyrd, at han viste en ualmindelig Tapperhed. De svenske Forfattere omtale naturligvis Ugglia med al den Ros, der med Rette tilkommer ham, men i et vigtigt Pun't afvide de fra hvad deres Modstandere berette. Tornqvist paastaar nemlig¹⁾, at det af Ransaknings Protokollerne og de Forkla-

¹⁾ Tornqvist, Utkast till Svenska Flottans Sjö-Tåg, I, S. 154.

ringer, som bleve afgivne af 3 fra Sværdet reddede Officerer, fremgaar, at Uggla ikke strøg sit Flag som Tegn til at han vilde overgive sig. »Han vilde ikke overgive et saadant kapitalt Skib med saa store Kanoner i Fjendens Hænder, eller give sig fangen, men fægtede som en ærlig Mand indtil han maatte frelse sig i Søen og ikke blev hjerget.« Denne Opfattelse fastholdes af de nyeste Forfattere, saaledes siger Carlson¹⁾, at da Uggla sprang i Søen vendte han Hovedet om og saa sit Flag brænde, »men den ströks icke«. Der maa dog være gyldig Grund til at tvivle om denne Meddelelse er rigtig, thi baade Tromp, Niels Juel og Almonde have alle i deres Rapporter, som ere skrevne uafhængig af hverandre, fortalt, at Uggla strøg og forlangle Kvarter. De fortælle alle tre, at en hollandsk Brander stak Sværdet i Brand, uagtet Uggla havde strøget, og uagtet der blev raabt til Branderen, at den ikke maatte løbe ind paa Sværdet, da Skibet havde overgivet sig. Almonde siger, at det var en uhørt Ting, som endnu ikke var bleven praktiseret af nogen af de højmægtige Herrers Tjenere, og han føjer til, at Branderen var ekviperet af Admiralitets Kollegiet i Amsterdam og førtes af Willem Willemson, hans Navn staar at læse i Hollandtze Mercurius²⁾. Mon en hollandsk Admiral vilde have udtalt sig saaledes, hvis Uggla ikke havde strøget? Saalænge Flaget vajede, var det fjendtlige Skib Maal for enhver Fjende, ogsaa for en Brander, og Willem Willemson begik ikke nogen skjændig Udaad ved at løbe ind paa Sværdet, naar dets Flag endnu vajede. Der synes at være Grund til at tro, at Svenskerne her have været for patriotiske og derved ere blevne partiske.

Naar det fra dansk Side siges, at Slaget ved Øland blev vundet af Cornelis Tromp og Niels Juel, da er dette ikke rigtigt. Slaget blev vundet af den, som kommanderede Flaaderne, nemlig den danske General-Admiral, Hollænderen Cornelis

¹⁾ Carlson, Sveriges Historia under Konungarne af Pfalziska Huset, II, S. 480.

²⁾ I Diarium Europæum, Continuatio XXXII, S. 605, læses: »Es hatte der Hr. Adm. Tromp dem Brenner, welcher, alles contramandirens ungeachtet, den tappfern Vice-Adm. Ugla in Brand gebracht, erst eine Ohrfeige gegeben, dasz er umbgefallen, hernach denselben, wie man vor gewisz gemeld, archibusziren lassen.«

Tromp; Juel var kun Eskadrechef, og skal man være retfærdig, maa man ikke glemme, at tage den anden Eskadrechef med, Philip Almonde, som førte den tredje Eskadre, der næsten udelukkende bestod af hollandske Skibe. Fra hollandsk Side har de Jonge udtalt sig med høj Grad af Partiskhed. Han fortæller¹⁾, at Christian den Femte nogen Tid efter, paa Grund af det vundne Slag og hvad Tromp fremdeles udførte, udnævnte ham til Greve af Sølvitsborg, og skjænkede de hollandske Skibes Chefer en Guldpenge med sit Portræt i hængende i en gylden Kjæde. Han fortæller, at Kongen skrev et langt Brev til deres Højmægtigheder, i hvilket han omtalte »den notable Sejr, til hvilken deres Skibe havde hjulpet, og som, naar der ses hen til den forskjellige Styrke paa Grund af de fjendtlige Skibes Antal og Størrelse, alene maa tilskrives Gud.« De Jonge fortsætter: »Med større Ret kunde Kongen have skrevet, at denne under Guds Velsignelse vundne Sejr havde han fornemmelig Hollændernes Tapperhed og Dygtighed at takke for; thi hvor meget de havde bidraget til Sejren, kan ses deraf, at alle de erobrede Skibe bleve tagne af hollandske Kapitajner, eller af danske Skibschefer, som vare Hollændere af Fødsel.« Her er altsaa hele Æren for det vundne Slag tagen til Indtægt for Hollænderne, der bliver Intet levnet de danske og norske Sø-mænd, de dansk-norske Admiraler og Skibschefer, ja de Jonge nævner ikke en eneste af dem. De Jonge maa undskyldes Noget, thi han har kun øst af hollandske Kilder, fornemmelig rigtignok Tromps Rapport, den samme som blev sendt til Kongen af Danmark, og af Almondes Rapport, som kun taler om Hollænderne, andre havde han jo ikke at melde om til deres Højmægtigheder²⁾. De Jonge har saaledes ikke vidst, at Niels Juel tilligemed Tromp var i Kamp med Ugglia, han har ikke kjendt de svenske Beretninger om Slaget, efter hvilke Admiral Jens Rodsten ligeledes deltog i samme Kamp³⁾. Han

¹⁾ De Jonge, Gesch. v. het Nederl. Zeewezen, II, S. 529.

²⁾ Sylvius fortæller, Historien onses Tyds, I, S. 346: »Na dat de Heer Tromp de Sweeden, met Hulp van de Deenen, als gesegt is. verjaagt had. Læseren, der kjender Tromp som hollandsk Admiral, maa tro, at det er den hollandske Auxiliærflaade, ført af Tromp, som ved Hjælp af danske Skibe slog Svenskerne den 1. Juni.

³⁾ Tornqvist, I, S. 154. At Rodsten maa have været nær, kan sluttes af, at han bjergede 23 af Mandskabet.

har ikke vidst, at et af de Skibe, som Hollænderne erobrede, havde maattet overgive sig »under Niels Juels Kanon«, og at Grunden til, at Juel ikke selv tog Skibet, var den, at han, fordi hans Stormast havde taget Skade, ikke kunde komme hen til det. Han har omtalt, at Kapitajn Hardenbroeck erobrede et Skib paa 44 Kanoner, har regnet denne Erobring Hollænderne tilgode, medens det dog stærkere burde være fremhævet, at det var et dansk Orlogsskib af Juels Eskadre, Anna Sophie, ført af Hardenbroeck, som erobrede dette Skib. Han har fortolket Christian den Femtes Brev meget ensidig, hvis han har ment, at Kongen særlig har tilskrevet den hollandske Auxiliærflaade den vundne Sejr. Det kan aldrig have været Kongens Mening; han har, som det burde sig, da han meldte sin Allierede om Sejren, nævnet, at Auxiliærflaaden havde bidraget sit til den, men han er naturligvis ikke gaaet saavidt i sin Opmærksomhed, at han har berøvet sig selv og sine Admiraler, Officerer og Sømænd den Ære, de havde fortjent. Hvad skrev da Christian den Femte? I et Brev til Generalstaterne, dateret den 17. Juni¹⁾, melder han dem officielt Sejren og udtaler sin Glæde over den: »saasom nu Intet os saa lykkeligt udi disse Konjunkturer kan vederfares, at det gemene Bedste udi de gode Frugter, os deraf kunde bekomme, jo og mærkeligen participerer, og Eders Høj og Mogenheder mere end nogen af vores Allierede derudi er begreben, idet de ikke alene med de andre bekommer den almindelige Fjende saa nogenledes ydmyget, men endog at deres Skibe har hjulpet til med at befægte os og det gemene Bedste en Sejr.« De Jonge har endelig ikke vidst, at, da Almonde kort efter blev kaldt hjem til Holland, udnævnte Tromp ikke den Næstkommanderende, Viceadmiral van den Heuvel, til midlertidig Chef for den hollandske Eskadre, men Schoutbynachten van der Poort, hvilket maa bekræfte, at der blandt Hollænderne fandtes Mænd, som havde vist Mangel paa Conduite.

Christian den Femte skrev den 19. Juni et Brev til Tromp, i hvilket han udtalte sin Tilfredshed med hans Ledelse af

¹⁾ En Kopi er vedlagt et Brev fra Bierman til Meyerocrone af 20 Juni; se kgl. Geh.-Arkiv, Holland, Nr. 313 b.

Slaget. Samme Dag udfærdigedes et kongeligt Reskript til Juel saaledes lydende¹⁾.

Christian den Femte etc. Vor Gunst tilforn. Vi have saa vel din forrige gode Conduite som udi seneste Søslag beviste Tapperhed og Troskab med allernaadigst Velbehag og Fornøjelse fornummet, og ville saadant med al kongelig Mildhed ihukomme og recompensere. Vi forblive dig med kongelig Naade vel bevaagen. Befalende dig Gud. Skrevet paa vort Slot Kjøbenhavn den 19. Juni Anno 1676.

Under vort Zignet

Christian.

H. Schrøder.

Til Admiral Niels Juel.

Den Ytring i Niels Juels Rapport, at, hvis de Danske vare komne op i Skjærene, kunde de have jaget Svenskerne en saadan Feber paa Halsen, at alle de Doctores i Stockholm ikke skulde være gode for at kurere dem i Aar og Dag igjen, kunde man være tilbøjelig til at kalde overmodigt Praleri. Juel har vel grundet sin Udtalelse paa det Faktum, at den svenske Flaade var sporløst forsvunden, efter at den fornemmelig ved Føernes Udygtighed havde lidt saa overordenlig meget. Det er ogsaa muligt, at han af forbisejlende Skibe har hørt om, hvorledes Stemningen var blandt Svenskerne. Men Juel havde Ret i sin Ytring. Carlson anfører²⁾ følgende Uddrag af Breve, som sendtes til Carl XI. fra Stockholm. Den 7. Juni skrives: »Fjendens Flaade har for to, tre Dage siden lagt ved Hufvudskår udenfor Ormön og er nu gaaet did tilbage, blot to og en halv Mil fra Dalaröen. Her er stor Consternation. At hazardere en Bataille, før Flaaden er bleven rensat for de letfærdige Kommandører og Officerer, vilde være utilraadeligt for vore. Alt er blottet, der er ikke sørget for Noget, ingen Ordre, ingen Methode. Stiger Fjenden i Land med 3000 Mand, er der Fare for at Høj og Lav flyr.« En Uge efter skrives: »Siden Slaget har Fjenden holdt sig udfør Dalaröen med sin hele

¹⁾ Afskrift i Langebeks Collectanea, Pakken Nr. 199.

²⁾ Carlson, Sveriges Historia under Konungarne af Pfalziska Huset, II, S. 481.

Flaade eller med en Del af den. Havde Gud ikke slaget ham med Blindhed, synes han med to eller tre Tusinde Mand at kunne have gjort hvad han vilde. Thi det er mere end otte Dage siden, at der blev gjort et og andet Projekt til en tapper Defension, men endnu er Intet deraf sat i Værk, som om der ingen Fjende var for Haanden.*

I de første Uger af Juni Maaned befandt Flaaden sig i den østlige Del af Østersøen; da Svenskerne ikke viste sig og tre Uger vare forløbne, samledes Skibene i Kjøgebugt, hvor Kong Christian den Femte den 20. Juni var ombord paa Tromps Admiralskib, Christianus Qvintus, og havde Admiralerne til Taffels hos sig. Dagen efter gik Flaaden under Sejl, det gjaldt Ystad, som skulde indtages. Dette Foretagende udførtes hurtig og heldig. Men Modstanden var ikke stor, da Svenskerne ikke havde mere end 150 Mand Fodfolk og 700 Dragoner at stille op imod de Danskes store Overmagt. General-Admiral Tromp ledede fra Flaaden Angrebet og hjemsendte en Rapport om det, som strax blev trykt baade i Aviser og i Pjecer¹⁾; Meddelelser herfra ere gaaede over i fremmede Skrifter²⁾. Tromp var Øverstbefalende, det var altsaa ham der erobrede Ystad. Dette er ganske i sin Orden, der er Intet at indvende derimod. Tromp nævner i sin Rapport ingen af Flaadens andre Befalingsmænd, men Niels Juel var med ved Angrebet og tog megen Del i den hele Affære. Han skrev den 30. Juni Breve om Begivenheden til Kongen, Henrik Bjelke og sin Ven Corflits Trolle. Til Bjelke skriver han, at han om Natten, før Angrebet fandt Sted, sendte en Lieutenant i en Slup ind mod Land paa Musketskuds Afstand, for at maale Dybden; om Morgenen gik han ombord til Tromp, for at aflægge Rapport, hvorefter der blev taget Beslutning om at angribe; de letteste Fregatter nærmede sig paa Falkonetskuds Afstand, Skydningen begyndte, om Eftermiddagen sattes Mand-

¹⁾ Relation welcher Gestalt der kön. dännem. Gen.-Adm. Hr. Cornelius Tromp die Stadt Uysted erobert den 27. Juni Ao. 1676. Kopenhagen den 29. Juni. 4°, 2 Bl. (D. Paulli). Den samme Relation med tilføjet dansk Oversættelse. Kbh. 30. Juni, 4°, 2 Bl. (J. Gøede). Extraordinaire Relationes, 1. Juli 1676, S. 841—43.

²⁾ Sylvius, Historien onses Tyds, I, 3, S. 346. Vie de Cornelle Tromp, S. 526—27. Diarium Europæum, Continuatio XXXIII, S. 27—28.

skab i Land, de svenske Ryttere angreb rask, men bleve slaaede tilbage med et Tab af en 50 Mand, og derpaa blev Byen tagen. »Det er ikke raadeligt at slaa sine Børn ihjel, thi man ved ikke, hvad deraf kunde blive. For 8 Dage var jeg Admiral, og nu er jeg en Adjudant, Proviantforvalter og Ingeniør, saa at jeg kan prætere af H. Majst. Gage for 3 eller 4 Charger.» Han omtaler, at de Danske forskandse sig, for ikke at jages bort, »kanske jeg bliver og en Oberst over et Par Hundrede Dragoner at oprette, saa jeg kan faa adskillige Tjenester her.» Disse Udtalelser berettiger til at slutte, at Niels Juel har taget en meget virksom Del i Ystads Erobring.

Til Kongen fortæller Juel, at Officererne ved den svenske Konges Liv-Regiment maatte holde Vagt over Dragonerne, da de ellers vilde løbe over, de vare nemlig udskrevne i Skaane; to Overløbere havde bragt Breve om, at de snart vilde komme alle sammen. Det grønne Regiment, der ligeledes var udskrevet i Skaane, havde sendt Breve om, at det ved første Lejlighed vilde forlade sin Herre og søge en bedre Herre igjen. Indbyggerne tog imod de Danske med stor Glæde; de vare glade over at erfare, at den danske Konge allerede skulde være kommen til Landet; de hjalp flittig med til at opkaste Brystværn. Corfitz Trolle fortæller han, at svenske Strejfpartier ruinerede Landet; Bønderne vare de Danske mere affektionerede; de havde forlangt Krudt og Kugler og havde faaet det; »havde vi et Par Tusinde Heste, da er jeg forsikret, at vi snart skulde tage hele Landet her omkring, de have allerede været her og budet deres Tjeneste til«; naar der kom Plyndre-Partier, ringedes der med Klokkerne, Bønderne samlede sig, og Dragonerne red da forbi, uden at gjøre dem Noget. Den 6. Juli meddelte Juel Kongen, at han havde Spejdere ude, saasnart han fik Underretning fra dem, vilde han sende Melding til Kongen; mange havde budt deres Tjeneste til; hvis Kongen gjorde Opbud og Befolkningen fik noget af Hs. Majestæts Folk til Hjælp, saa »ere de rede til at slaa paa de Svenske af et godt Hjærte.« Mærkelige Vidnesbyrd om Stemningen i Skaane i Juni og Juli Maaned 1676!

Den svenske Flaade løb ikke mere ud i dette Aar, der blev følgelig ikke oftere Lejlighed for den danske til større Foretagender. Forskjellige Eskadrer sendtes ud til forskjellige

Tider; der var Tale om en Landgang paa Rügen i August, men den blev opsat, da Flaaden ikke havde Soldater nok ombord, og Rügen havde en stærk Besætning¹⁾. En Gang sendtes Niels Juel ud med en større Eskadre, for at opsnappe en Del svenske Transportskibe med finske Soldater, men han var næppe afsejlet, før han blev kontramanderet; det var i Begyndelsen af September. Den 10. September laa Juel i Kjøgebugt, en Maaned efter var han endnu sammesteds, snart efter vendte Flaaden hjem til Kjøbenhavn.

Ikke før i Juli Maaned var hele den hollandske Auxiliærflaade samlet i de danske Farvande, da Viceadmiral Cornelis Evertsen, som skulde overtage Kommandoen efter Almonde, ankom med 2 Skibe i Østersøen. Første Gang Evertsen var tilstede i Krigsraadet (det var den 15. eller den 17. Juli), gjorde han Fordring paa at have Rang foran Niels Juel. Denne vilde naturligvis ikke tage herimod, men meldte det strax haade til Kongen og Rigens Admiral Bjelke, uden paa nogen Maade at udtale sig skarpt enten imod Evertsen eller Hollænderne. Den 1. August takkede han i et Brev Bjelke, fordi denne havde hjulpet til at han beholdt den Rang, han forhen havde havt; han føjede til, at han trode, at Evertsen ikke vilde gjøre nogen videre Prætension, han havde fulgt den Ordre, han havde fra Prindsen af Oranien. »Hvis ellers her bliver ordineret til Hs. kgl. Majest. Tjeneste, skal jeg i al Underdanighed vel have Hs. kgl. Majestæts Interesse i Agt, saavidt mig bliver gjort bekendt.« Dagen efter, den 2. August, meddeltes Tromp, hvorledes Forholdet skulde være med Hensyn til den omtvistede Rang; Evertsen maatte vige²⁾.

Om denne Sag havde Tromp den 23. Juli skrevet til Kong Christian den Femte³⁾. Han havde ikke villet samtykke i at Evertsen tog Rang over Juel, og »paa det Trættten derover ikke

¹⁾ O. Vaupell siger i Den dansk-norske Hærs Historie, I, S. 131: »Den 2den August kom Flaaden til Østkysten af Rügen. Men den svenske General Königsmark, der længe havde ventet dette Besøg, afslog fuldstændig Landgangen.« Forfatteren mener altsaa, at Landgangen er bleven forsøgt; men det kan siges med Bestemthed, at der aldeles ikke blev gjort Forsøg paa en Landgang. Se Tromps Rapporter aftrykte i Nye Danske Magazin, IV, S. 127 ff.

²⁾ Niels Juels Kopibog; Registraturen i det kgl. Geh.-Arkiv.

³⁾ Nye Danske Magazin, IV, S. 122.

skulde blive stærkere og heftigere, saa har jeg til Ed. Majest. Tjenestes Befordring, der ved Uenighed imellem Anførerne ikke fremmes, agtet det tjenligst at disponere ommeldte Vice-Admiral til at opsætte Trættten, til jeg havde givet Ed. M. og Hans Højhed Efterretning derom, og erholdt Sammes naadigste Ordre og højere Beslutning, og derved var bleven i Stand til at decidere i denne Sag til Enhvers Satisfaktion og Fornøjelse. Jeg skal i underdanigst Forventning af D. M. naadigste Forholds-Ordre imidlertid stedse søge at vedligeholde god Forstaaelse imellem begge, paa det de videre besluttede Desseins ved Uenighed ikke skal hindres, men erholde et lykkeligt og ærefuldt Udfald. Den danske Regjering har dog ikke ventet paa at faa at vide, hvilke Ønsker Prindsen af Oranien havde; thi den kongelige Resolution om Juels Rang blev fattet, før Svar kunde komme fra Haag.

Af hvad der er omtalt i det Foregaaende maa det være klart, at Forholdet imellem de Danske, fortrinsvis Niels Juel, og Hollænderne ikke har været det bedste i Aaret 1676. Hollænderne opførte sig ikke til Juels Tilfredshed den 26. Maj, heller ikke den 1. Juni, hans Udtalelser herom ere ikke venlige. En Hollænder blev sat til at kommandere over ham, en anden Hollænder forlangte, støttende sig til Prindsen af Oranien, at have Rang foran ham. Det er fortalt, at Juel i August 1676 indgav nogle Besvælinger over Tromp¹⁾; i disse fremhævedes: at de hollandske Skibe holdt sig tilbage og lod de danske komme i den største Hede, og at Grunden hertil var, at Kapitajnerne havde fra Admiraliteterne en vis aarlig Akkord, hvorefter de skulde holde Skibene vedlige med Sejl og Tongværk; de havde visse Hverver-Penge paa deres Matroser; de havde en Belønning i Vente, naar de bragte deres Skibe hjem i god Behold; Skibene bleve indskrevne som Orlogsskibe, selv om Fordringerne, som maatte stilles til saadanne, kun vare opfyldte i ringe Grad. Hollændernes Kost var slet, de viste grov Behandling og Foragt imod de danske Officerer og Søfolk, fordi de ikke alle Tider havde været paa saa lange Sørejser som de hollandske. Det Aktstykke, fra hvilket disse Notitser ere tagne, kjendes nu ikke, man kan altsaa ikke prøve

¹⁾ N. D. Riegels, Forsøg til Femte Christians Historie. Kbh. 1792, S. 325.

deres Rigtighed, men maa stole paa, at de ere gjengivne overensstemmende med Sandheden. Man kunde overbevise sig om, at de ere det, hvis de kunde støttes ved andre paalidelige Angivelser, men Juels Rapporter indeholde overmaade Lidet i denne Retning, Tromps ligesaa lidt. Naar der i Tromps Rapporter omtales særlige Expeditioner, nævner han kun danske Skibe, det er ikke muligt at nævne et eneste hollandsk Skib, som har deltaget i dem (f. Ex. til Christianopel, under Juel op i Østersøen, under Rodsten til Carlshamn). Tromp fik den 30. August Ordre at bemægtige sig Christianopel og Carlshamn; i sine Rapporter af 9. September underrettede han Kongen om, at han ikke turde harzardere Skibene ved en saadan Expedition »under en klippig Kyst paa nærværende ustadige Aarens Tid«. Men Kongen fastholdt sin Villie, at Byen skulde besættes. Et Angreb paa Christianopel havde ikke meget at betyde, da Byen ikke var forskandset og ingen Besætning havde, det kostede derfor ingen Kamp at bringe Tropper i Land og besætte Byen, hvilket skete under Dækning af danske Skibe. Allerede den 4. September havde Admiral Evertsen anden Gang meldt Tromp, at han om faa Uger vilde mangle Proviant; han havde ingen Ordre til at proviantere paany og havde slet ingen Underretning om, hvad hans Flaade skulde bruges til. Tromp indberettede det til Kongen og forlangte Ordre. Den 27. September gik Evertsen med de hollandske Skibe til Kjøbenhavn, for at afgjøre Alting med Admiralitetet; derefter vendte han hjem til Holland.

De Jonge omtaler¹⁾, hvor heldig Kong Christian havde været i en stor Del af Aaret 1676, men hvilken Forandring det tog, kort efter at den hollandske Flaade var sejlet bort. »Saaledes mislykkedes ganske Forsøget paa at bemægtige sig Gothenborg og den der liggende svenske Flaade.« Her sigtes til Admiral Markvor Rodstens uheldige Forhold foran Gothenborg, hvor han forlod sin Post, for ikke at komme imellem en dobbelt Ild, og ved sin Bortgang satte sit Admiralskib til, — det skete før den hollandske Flaade sejlede bort. Rodstens Efterfølger, Kommandør Wibe, opnaade vel ikke hvad der ønskedes, men der var ingen Grund til at være misfornøjet

¹⁾ De Jonge, II, S. 531 ff.

med hans Konduite. Fremdeles omtaler de Jonge, at Slagene ved Lund og Helsingborg tabtes, at Christianopol og Carls-hamn erobrede tilbage af de Svenske. Disse Uheld gjorde Christian den Femte betænkelig, der var Udsigt til, at det kunde lykkes Svenskerne at blive Herrer paa Søen, »hvor de Danske hidtil, fornemmelig ved Hollændernes Bistand, havde hævdet Overmagten«. Der kunde ingen Tvivl være om, at Svenskerne vilde anspænde deres Kræfter til det Yderste, alle Efterretninger tydede derpaa. »Det kan ikke undre Nogen, at Kong Christian, som tydelig havde set, hvor meget de hollandske Officerers og Matrosers Dygtighed, Tapperhed og Anførsel havde medvirket til ikke alene at opretholde hans Sag i Østersøen, men ogsaa til at slaa Fjenden, at han mere end nogensinde forlangte Republikens Understøttelse. Han gav det selv tilkjende i et Brev til Deres Højmægtigheder, og hans Afsending trængte gjentagne Gange derpaa i meget alvorlige Udtryk. Og da hans Ønsker ikke hurtig bleve opfyldte, sendte Kongen en anset Person til Holland, for at fremskynde en Eskadres Udrustning saa meget som mulig og hverve et anseligt Antal Søfolk i Holland til hans egen Flaade. Hertil valgtes General-Admiral og Rigsraad [det vil sige Admiralitetsraad, Tromp var ikke Rigsraad] Grev Cornelis Tromp, som ankommen til Holland, skjönt en Hollænder og stedse knyttet til den hollandske Tjeneste, optraadte som Kongen af Danmarks Befuldmægtigede, overleverede sit Kreditiv som saadan til »de Algemeene Staaten«, og mødte som saadan i deres Forsamling og underhandlede med dem. Efter Ønske og Mellekomst af Statholderen fik Tromp Værdigheden som Lieutenant-Admiral-General for Holland og Vriesland, hvilken allerede var bleven lovet ham, medens Ruyter levede, som forrige Aar (1676) var falden i et Slag ved Sicilien. Tromp fik Tilladelse til at hverve 1500 Matroser til den danske Flaade foruden de hollandske Søfolk, der allerede befandt sig i Danmark. Derpaa begyndte Forhandlingen om Auxiliærflaaden.«

Der kan ingen Tvivl være om, at Christian den Femte i sit Brev til den hollandske Regjering har udtalt sig for sin Allierede i anerkjendende Udtryk, ja endog smigrende, som det plejer at ske i slige diplomatiske Skrivelser. Skjönt der kunde være Grund til i visse Henseender at være mindre tilfreds baade

med Almonde og Evertsen, blev det dog i Foraaret 1677 paa-
 lagt Meyerchrone at hilse dem begge fra Kongen og bringe
 dem hans Kompliment; fra den danske Regjerings Side blev
 der bestandig vist megen Opmærksomhed mod den hollandske
 Auxiliærflaade og dens Førere. Kongen vidste, at hans Flaade
 fremdeles ikke var fuld saa stærk som den svenske, og han
 vidste, at han for at bemande sin Flaade ikke godt kunde
 undvære Holland. De Jonge har derfor vel Ret til at tage
 Kongens Brev til Indtægt for Holland som Marinestat, men
 han har ikke Ret, hvis han vil lægge den Mening ind i Kon-
 gens Udtalelser, at han havde Hollænderne meget mere at
 takke end sine egne Undersaatter for de vundne Resultater i
 Aaret 1676. Der er andre Breve, som tyde paa, at man i
 Danmark ikke var saa overmaade tilfreds med Hollænderne.
 Den danske Minister i Haag, Meyerchrone, spurgte i Efteraaret
 1676 den danske Regjering, hvorledes han skulde forholde sig
 med den hollandske Auxiliærflaade og de hollandske Subsidier
 i Aaret 1677. Admiralitetet befaledes at udtale sig herover og
 det indsendte sin Erklæring den 8. December 1676, blandt
 Underskrifterne var General-Admiral Cornelis Tromps. Ad-
 miralitetet gjorde opmærksom paa, at Frankrig var med i
 Spillet og kunde sende Forstærkning navnlig til Gothenborg,
 saa at man maatte styrke sig; der maatte forlæges 15 Orlogs-
 skibe med 3 Brandere, 3 Advisjagter eller Snauer og 3 store
 Galioter, at de skulde komme tidligere end forrige Aar, at de
 skulde komme paa en Gang, eftersom iaar nogle af de bedste
 og største først kom efter Bataillen, og af dem, som vare for
 Gothenborg, bleve nogle kaldte hjem igjen, saa at man ikke
 kunde sige, at der var gjort Tjeneste med alle Skibene, da
 Ekvipagen dog afkortedes af Subsidierne, og Provindserne des-
 uden hel urigtig betalte deres Kontingent. Skibene burde være
 bedre end i dette Aar og forleden. »Og var det at ønske, at
 Eders kongelige Majestæts Minister hos Herrer Staterne saa
 meget kunde formaa, at Skibene, som komme, absolute Ordre
 bekom, at gjøre og lade Alt hvad dem af den, som Eders
 kgl. Majestæts Flaade en Chef kommanderer, befalet vorder,
 lig med Eders kgl. Majestæts egne.»

Disse Udtalelser tyde paa, at Admiralitetet just ikke var
 saa overmaade fornøjet med den Maade, paa hvilken Hollænderne

hidtil havde opfyldt deres Forpligtelser, og navnlig giver den sidste Ytring en Forklaring til Niels Juels Ord i Juni og Juli 1676. Men Admiralitetet taler kun om den Auxiliærflaade, som Hollænderne traktatmæssig skulde stille, derimod ikke om de hollandske Officerer og Matroser, som tjente paa den danske Flaade.

Det var ganske i sin Orden, at Christian den Femte sendte Tromp til Holland, for at varetage hans Tarv der med Hensyn til Auxiliærflaadens Udrustning og tillige for at sørge for Hverving af Officerer og Matroser til de danske Skibe. Dels maatte Tromp egne sig ypperlig til dette Hverv, da han var dansk Admiral — thi Tromp var ikke i dette Øjeblik som de Jonge siger »stedse i hollandsk Tjeneste«; han var for Øjeblikket løst af sit Forhold til Holland og i Kongen af Danmarks Ed — og han kjendte Forholdene i Holland godt, dels havde Christian den Femte Tillid til den berømte Søkriger, han havde vist ham Opmærksomhed i den højeste Grad, den 15. November 1676 havde han udnævnt ham til Ridder af Elephanten og snart efter givet ham Titlen Greve af Sölvitsborg. Tromps Instrux udfærdigedes den 2. Januar 1677, den drejede sig om følgende Punkter: hurtig Udrustning af Auxiliærflaaden, da Frankrig mulig vilde hjælpe Sverig ved at sende Skibe til Gothenborg, Udbetaling af Subsidiar, Indkjøb af forskjelligt Materiel. Desuden skulde han hverve Officerer og Matroser. Den 8. Januar rejste Tromp fra Kjøbenhavn i en af Kongens Karosser med 6 Heste for, den skulde føre ham til Hamborg; Grevinde Tromp fik omtrent paa samme Tid Dronning Charlotte Amalies Kontrafej besat med Diamanter. Tromp blev først nogen Tid i Hamborg — der skulde hverves Matroser —, han kom ikke til Holland før omtrent den 10. Marts. Meyer crone havde længe forinden underrettet sin Regjering om¹⁾, at Tromp vilde møde mange Vanskeligheder, ikke blot paa Grund af de Forhandlinger, som han skulde deltage i, men ogsaa fordi han selv ikke var vel set. Meyer crone havde sagt: »que le Pensionnaire est contraire à toutes ses prétensions, que l'Admirauté d'Amsterdam se roidira contre lui, que ce qui est le pis, que

¹⁾ Til den følgende Fremstilling er benyttet Meyer crones Indberetninger fra 1677. Geh.-Ark. Holland 328, a.

je sais de bonne source, que Son Altesse ne s'est pas témoigné fort satisfaite de la conduite de Mr. le Conte Tromp en son endroit, soit qu'il ne l'ait assez menagé par des lettres, soit par d'autres raisons.» Han havde fortalt, hvor misfornøjet man var med Tromps Hovmod; Tromp havde i sine Breve omtalt de Æresbevisninger, som Kongen af Danmark havde givet ham, »en y ajoutant des paroles qui étaient comme autant de reproches à l'endroit de son Altesse de ce qu' Elle n'avait pas récompensé le mérite de Mr. le Conte Tromp.» Meyerchrone mente, at der maatte handles med stor Forsigtighed, og at navnlig Tromp maatte være noget tilbageholden; han trode, at det Tromp bedst kunde udrette, var Hvervingen af Matroser.

Man var i Holland i stor Forlegenhed med Tromp. Han kunde ingen Audiens faa, thi han havde ingen Karakter enten som Ambassadør eller Envoyé, man maatte betragte ham som hollandsk Undersaat og Tjener i Holland, hvorfra han kun havde Permission ad Interim. Hans Kreditiv var skrevet paa Dansk, Meyerchrone blev anmodet om at lade det oversætte paa Hollandsk; thi, skrev han, »l'on est ici assez négligent pour n'avoir personne en service qui entende les langues Danoise et Suédoise.» Imidlertid skred dog Underhandlingerne fremad; Tromp havde en Konference med de Deputerede, men Besværlighederne voxede: der intrigueredes imod at Tilladelsen til at hverve Matroser blev given, imod at der udrustedes Skibe til Ekvipagen i Østersøen (det var Sverigs Tilhængere, som arbejdede imod), men dertil kom, at Tromp, som i Begyndelsen var ret ivrig, efter nogen Tids Forløb tog sig nok saa meget af sine private Affærer som af dem, Christian den Femte havde overdraget ham. Det benyttede Opponenterne strax, og naar Meyerchrone klagede over, at det gik saa langsomt med Udrustningen af de 15 Skibe, saa lød Svaret, at de vare færdige, det var Tromps Skyld, at de ikke kom afsted; thi han havde Andet at bestille. Dertil kom, at Tromp blev udnævnt til Lieutenant-Admiral-General for Holland efter de Ruyters Død, og han vilde strax tiltræde denne Plads.

Blandt de Sager, om hvilke der forhandlede, var der navnlig en af stor Vigtighed, den angik Overanføreren for de forenede Flaader. Kongen havde paalagt Meyerchrone, at arbejde hen til at faa den hollandske Regjering til at gaa ind

paa, at de skulde staa under General-Admiralen (Tromp). Meyerchrone talte med Hr. de Werckendam herom og forestillede for ham, »les grandes incommodités qui étaient arrivées l'année passée de ce que les vaisseaux de cet état n'avaient pas tenu cette conduite là.» Werckendam indrømmede dette, men afslog Forlangendet. Denne Sag blev atter og atter bragt paa Bane, men der blev bestandig givet Afslag. Prindsen af Oranien vilde sætte en Mand i Spidsen for Eskadren, som kunde komme ud af det med Tromp, men hans Hænder maatte ikke være bundne; han skulde handle i Fællesskab med Tromp, men ikke staa under hans Kommando. Det var ikke lovende Udsigter for en heldig Samvirken i det forestaaende Søkrigstogt.

Takket være Tromp, at han ikke skyndte sig mere med at faa sit Ærinde udrettet i Holland! Thi Følgen blev, at, da han kom tilbage til Kjøbenhavn, var det sket, for hvis Skyld Christian den Femte havde taget ham i sin Tjeneste: den svenske Flaade var bleven ødelagt. Tromp kom først tilbage til Danmark den 1. Juli. Da han naade til Helsingørs Rhed, havde Niels Juel vundet to Sejre over den svenske Flaade, den ene af dem vandtes samme Dag ved Slaget i Kjøgebugt.

Den 22. Maj 1677 laa Niels Juel paa Kjøbenhavns Rhed med sin Flaade færdig til at gaa under Sejl. Han udstedte paa den Dag Ordre til Cheferne om, hvorledes Eskadrerne skulde manøvrere og rangere sig, Dagen efter forlod han Kjøbenhavn, den 25. laa han under Møen, den 28. imellem Robnes og Gjedser; det var hans Opgave at passe paa en svensk Flaade, som under Anførsel af Admiral Erik Sjöblad var sejlet fra Gothenborg og havde passeret Storebelt, for at forene sig med den svenske Hovedflaade, der skulde komme fra Stockholm. Han forlod sin Ankerplads, søgte sin Fjende og opdagede ham den 30. Maj, omtrent 3 Mil henimod Rostock, til Ankers; Svenskerne bleve liggende paa samme Plads den Dag og den paafølgende Nat, i Haab at de Danske paa Grund af stille Vejr ikke kunde komme til dem. Den 31. Maj begyndte det at kule, under en gunstig Vind af Sydvest nærmede Juel sig Fjendens Flaade, som kappede Anker, holdt plat for Vinden og hjalp sig frem ved Buxering. Juel gav Signal til at Enhver skulde forfølge og gjøre sit Bedste; ogsaa han maatte lade sig buxere, men Kl. 7 om Aftenen naade han Svenskerne, og nu

kanoneredes der til Midnat. Svenskerne svarede. Den 1. Juni ved Dagningen havde Juel Fjenden til Luvart, Vinden var bleven stærkere, Signal blev givet til at Enhver skulde gjøre sit Bedste og falde ind i Fjendens Flaade. Juel var i Sejlingen kommen foran, kun 3 af de andre Skibe fulgte ham, de andre bleve tilbage. Han kom paa Siden af flere svenske Skibe, deriblandt Calmar Castel, hvis Besansmast han skjød overbord; nogle andre skjød han redeløs, men da han saa, at den svenske Admiral, Viceadmiral og Schouthynacht stræbte at komme bort, forlod han de andre og forfulgte disse. Han passerede flere svenske Skibe, tilføjede flere Skade og overlod dem til sine andre Skibe og kom endelig i alvorlig Kamp, kun sekunderet af Kapitajn Dreyer paa Enighed. Kampen varede i 2 Timer, saa strøg Sjöblad paa Orlogsskibet Amarant, han blev nødt til at ydmyge sig for Christianus Qvintus, »om Middagen blev han min Gjæst paa mit Skib«. Derefter maatte Englen Gabriel stryge og forlange Kvarter. Juel kunde ikke selv forfølge de andre, han havde været i Aktion i 12 Timer og havde taget ikke ringe Skade paa Sejl, Toug og andet Redskab. Viceadmiral Christian Bjelke tog Calmar Castel, Kapitajn Dreyer Wrangels Palais, nogle andre Kapitajner Haffruen; desuden toges to Jagter og 1 Brander. Resten af den svenske Flaade undkom.

Skjøndt Juel havde vundet saa betydelige Fordele, var han dog ikke ganske tilfreds med Udfaldet af Slaget. Han kunde have erobret alle de svenske Skibe, men hans Skibschefer havde ikke alle gjort deres Pligt, og Følgen var derfor en Krigsretssag imod dem. Der gik nogen Tid hen, før Sagen kunde blive behandlet, da Juel ønskede, at de to Brødre Rodsten og nogle danske Kapitajner, »som ere upartiske«, skulde komme tilstede. Resultatet af Krigsrettens Undersøgelser blev, at den 18. Juni 3 danske Skibschefer bleve dømt til at betale Pengebøder, en hollandsk Kapitajn blev kasseret, en anden hollandsk Kapitajn dømt fra Ære og Liv, han undgik sin Straf ved at flygte; den 22. approberede Kongen Dommen¹⁾.

¹⁾ Niels Juel skriver den 20. Juni 1677 til Kongen: »Eders K. M. berettes hermed allerunderdanigst, at igaar og iforgaars er Rotten her paa Skibet vorden holdt, hvori med mig haver siddet begge Admiralerne Rod-

Strax efter Slaget lagde Juel sig i Kjøgebugt, faa Dage efter gik han længere nordpaa og ankrede udfor Dragør. I de følgende Uger var der nok at tage vare med at reparere, hvor Skibene havde taget Skade, (intet af dem havde lidt saa meget, at det behøvedes at sendes op til Kjøbenhavn), modtage frisk Mandskab og fordele det, forsyne sig med Mad og Øl, Ammunition, Sejl, Toug, Tømmer; Admiralitetet havde Vanskelighed med at skaffe tilveje hvad der forlangtes, intet Under, at Juel blev utaalmodig; den 22. skrev Juel om Mangel paa Krudt, »skulde nogen Kapitajn undskylde sig dermed, er jeg undskyldt, jeg kan intet andet gjøre end skrive«. Allerede den 2. Juni havde Juel skrevet til Kongen og foreslaaet, ingen Eskadre at lade krydse i Kattegat, hvor ingen Fjende var at frygte, men at samle hele Styrken i Østersøen, »saa var vi desto stærkere at staa imod Fjenden, om de Fremmede skulde ville se til som forgangen Aar skete«. »De Fremmede« der sigtes til ere den hollandske Auxiliærflaade. Ganske det Samme skrev Juel til Kongen den 4. Juni.

Næste Gang den danske og svenske Flaade skulde mødes, maatte det blive et større Slag; thi de vilde da mødes med hele deres Styrke. Der skal her gjøres et Forsøg paa at oplyse, hvad der paa forskjellig Maade gik for sig i den nærmeste Tid, før Slaget leveredes i Kjøgebugt, Søndagen den 1.

---

sten, Vice-Admiral Bjelke, Schoutbynacht Püll, Kapitajnen Spaen paa Tromps Skib, Dreyer, Schinkel, Isach Tonnissen, Floris, og Johan Eilersen, og er da Kapitajn Pyp dømt fra sin Charge uden Pas og Afsked og at give til Fiskalen 3 Maaneders Gage og have sin Ret hos Eders Majestæt forlostig. Mod Kapitajn Falk er Dom gaæn, efterdi han ej Seinen ret forstanden, skal han have 2 Maaneders Gage til Fiskalen forbrudt. Mod Kapitajn Johan Lund, at efterdi han hans Sluppe uden Ordre haver brugt til et af en anden erobret Skib, skal han bøde til Fiskalen 20 Rdlr. I lige Tilfælde er Peder Morsing dømt i 2 Maaneders Gage Straf. Kapitajn Huch, som var anklaget, er frikjendt. Kapitajn Vogel, omendskjønt ham lige ved de andre ere de mod ham førte Vidnesbyrd communiceret, med Befaling at have saadan en Dag sin Forsvar at rede, er imod min Villie og uden nogen min Tilladelse draget bort af Flaaden efter besatte Vagt, derover er resolveret, at han skal udraabes ved Trommeslag, inden 8 Dage at komparere i Flaaden, eller lide Dom efter Artiklerne, som synes at vil gaa ham paa Livet, efterdi hans Komportement har været den allerværste.

Juli 1677. Til denne Fremstilling er benyttet aldeles paalidelige Aktstykker, af hvilke flere aldrig have været benyttede.

Af de Ordre og Rapporter, som bleve skrevne i Juni Maaned ses tydelig, at man forberedte sig til at levere et afgjørende Slag, og at man itide lagde sine Planer. Den 4. Juni skrev Regjeringen i Kjøbenhavn Storkansler Ahlefeldt, Rigens Admiral Henrik Bjelke og Rigens Marskalk Joh. Chr. Korbitz et Brev til Niels Juel¹⁾, i hvilket de, efter at have lykønsket ham til den nylig vundne Sejr, sige: »Wann demnächst allem einlauffenden Bericht nach die Schwedische Flotte bereits ausgelaufen sein soll, so zweifeln nicht, der Herr Admiral werde seiner wohlbekanten Vorsorge und Dexterität nach bei Zeiten Anstalt machen gen allen gefährlichen Anlauff in gute Sicherheit zu stehen, und die beiden Schiffe, so nach der Ostsee gegangen und die Flotte verfochtet haben, ohngesaumbt, zu sich berufen lassen. Wir unseres Ortes wollen immittelst die hier noch liegende Schiffe, so viel möglich pressiren um mit dem vordersamsten auch in der See zu gehen und seine Flotte zu verstärcken.« I et Postscriptum siges: »Selon les nouvelles, que nous avons, la Flotte de Swede sera déjà en mer; c'est pourquoi il sera bien nécessaire de mettre en sureté la Flotte de sa Majesté et de faire rappeler au plutôt les deux vaisseaux qui sont allés vers la mer Balthique.«

Dette Postscriptum er uden Tvivl tilføjet af Kansleren Ahlefeldt.

Den 8. Juni befaledes Juel at krydse imellem Øland og Bornholm og vente paa General-Admiral Tromp, som skulde komme med den hollandske Flaade; hvis Svenskerne vare ham overlegne, skulde han retirere til Kjøgebugt²⁾. 2 Dage efter³⁾ sendtes der Juel en Meddelelse om, hvorledes denne Ordre skulde forstaas, nemlig at retirere udenfor Bugten nærmere Dragør, saaledes at Fjenden ikke kunde coupere ham Kjøbenhavns Havn, men Flaaden salveres og konjunderes med Tromp. Den 12. Juni udfærdigedes følgende Ordre til Niels Juel⁴⁾:

Christian den Femte etc. Vor Gunst tilforn. Paa din

¹⁾ Afskrift i Langebeks Collectanea, Pakke Nr. 199.

²⁾ Registraturen i Geh -Arkivet.

³⁾ Smst.

⁴⁾ Afskrift i Langebeks Collectanea, Pakke Nr. 199.

allerunderdanigste Relation af Dato den 9. hujus give Vi dig hermed allernaadigst tilkjende, at Vi til Vores Kansler, Rigs-Admiral og Rigmarskal allerede have skreven, at finde paa de Midler og gjøre den Anstalt, at de beskadigede Skibe kunde vorde repareret, de øvrige i Kjøbenhavn ekvipperede Skibe til Flaaden skikket, og de paa Flaaden befindende Manquementer efter Mulighed fourneret, og er Vores allernaadigste Villie og Befaling, at du vores i Øster-Søen dispergerede Fregatter samler til Flaaden og saa snart du dem tilligemed de andre i Kjøbenhavn ekvipperede Skibe til dig bekommet haver og de hos dig havende Skibe ere forseede, at du da med Vores ganske Flaade gaar ud midt i Farvandet igjen, især dersom det skulde findes, at Fjenden 6 Skibe fra hans Flaade til Beltet havde detacheret, hvilke, ifald de skulde ville vende sig tilbage, endelig i Vores Flaade maatte falde, eller dersom de sætte deres Kurs til Gothenborg, ikke alene mærkeligen forsvække Fjendens Flaade, men ogsaa staa Fare i Admiral-General Grev Tromps Hænder at falde. Naar du da med Vor Flaade i Farvandet krydser og forfarer Fjendens Styrke, haver du efter Krigsraadets Mening og din egen Konduite at agere, og dersom du formener at være Resten af Fjendens Flaade mægtig nok og finder din Fordel, haver du den med Guds kraftige Bistand at angribe. Men skulde du finde, at de ingen Skibe detacheret, men deres Skibe tilsammen haver, og i slig Antal, som dig kunde være overlegen, haver du efter din forrige Ordres dig paa den bedste Maade og med god Ordre at retirere, at de dig ikke fra Kjøbenhavns Havn kunne afskjære, eller Konjunktionen med Admiral-General Grev Tromp hindre. Proviant-Skibene til Christianstad haver du jo førre jo bedre didhen at expedere. I det Øvrige forlade Vi os paa din Dexteritet, og vil din tilforn og endnu i den sidste Aktion Os beviste Troskab, Valeur og Konduite med al kongelig Naade vide at erkjende. Befalendes dig Gud. Skrevet i Vores Feltlejr for Malmø den 12. Juni Anno 1677.

Christian.

ad mandatum S. R. Majst.
H. Meier.

Til Adm. Juel.

Juel holdt Krigsraad; det besluttedes at holde imellem Falsterbo og Dragør, en Resolution, som Kongen den 20. bifaldt, kun ønskede han gjerne at beholde fri Kommunikation med Rügen, men han stillede det til Juels egen Konduite og Lejlighed at angribe Fjenden, som efter et opsnappet Brev fra den svenske Rigsadmiral til Carl XI. udgjorde 10 Orlogsskibe, 16 Fregatter og 20 Smaaskibe. Den 24. Juni gik Juel under Sejl, men kom kun til Stevns, Vejret var stille. Dagen efter var Vinden østlig, Strøm og Vind var imod, Juel vilde derfor ikke gaa bort fra sin Ankerplads.

I de almindelige Fremstillinger af Slaget ved Kjøgebugt fortælles (af Friedenreich, Hofmann, Garde), at Juel, som af Kongen var befalet kun at gaa forsvarsvis tilværks, for at vente til den hollandske Flaade ankom, nødig vilde gjøre det, da han frygtede for, at den fordærvelige Partiaand, som nu var traadt i Baggrunden, da atter vilde bryde ud og ødelægge det gode Forhold, der herskede paa Flaaden. Han forberedte sig derfor til Slag, sammenkaldte sine Eskadre- og Skibs-Chefer og formanede dem til at paakalde Gud og at handle efter Ed og Pligt mod Konge og Fædreland. Han sendte en Officer til Kongen, som var i Skaane, og meldte, at han, efterat have inspiceret Skibene, havde fundet Enhver i Flaaden ved godt Mod, og ønskede at benytte Lejligheden til at søge Fjenden i aaben Sø, før denne erholdt Forstærkning. Kongen fandt disse Grunde saa vægtige, at han bekjæmpede sin Frygt for et uheldigt Udfald, og den 28.¹⁾ sendtes Gehejmerraad Jens Juel til ham med Bemyndigelse til at handle efter Omstændighederne og naar disse vare gunstige, da at slaa, førend Fjenden blev forstærket; dog skulde han forinden høre Krigsraadets Mening i Jens Juels Overværelse og om mulig forhale den afgjørende Kamp til Hollændernes Ankomst.

Denne Fortælling har tildels sin Kilde i en Beretning om Slaget som udkom i Kjøbenhavn den 8. Juli 1677²⁾. De bevarede Aktstykker indeholde følgende Oplysninger.

¹⁾ Denne Dato har Garde angivet.

²⁾ Ausführliche Relation von der zweyten See-Batallie zwischen Adm. Herrn Niels Julen und Gen.-Adm. Herrn Heinrich Horn im Fahr-Wasser zwischen Falsterboe und Stefvens Anno 1677 Sontags den 1. Julii gehalten. Kopenhawen gedruckt den 8. Julii. (D. Paulli). 4°, 7 Bl.; optrykt

Den 23. Juni blev holdt Krigsraad ombord paa Christianus Qvintus, og følgende Beslutning blev tagen¹⁾: »efter at der var udgivet til alle Seine Breve og Ranges Ordre, sluttet, at gaa til Sejl og begive os hen i Farvandet imellem Ystad og Rügen, dermed at forsikre Axiliær-Folkenes Transport og saavidt mulig at forhindre Transporten fra Pommern til Skaane, saa og at indhente videre Kundskab om den svenske Flaades Magt og Tilstand, og efter troværdige Kundskaber videre indrette vore Messurer med Kongl. Majestæts Flaade, som vi til Hans Maje-stæts Tjeneste og Rigernes Bedste nyttigt og gavnligt sinder.« Protokollen blev underskrevet af: Niels Juel. Markvor Rodsten. Jens Rodsten. Christian Bjelke. Henrik Span. Peter Morsing. Flores Carstensen. Jan Elers. Matthijs Pijl.

Den 26. Juni skrev Juel til Henrik Bjelke²⁾. »Anlangende Kapitajnerne at formane, de ikke langt fra unyttig skulle forklatte Krudt og Lod, ere de for sidste Gang afstraffede og dem nu advaret, hvis de igjen saa gjør, at de ikke alene skal betale Krudt og Lod, men endog vises fra Flaaden som Skjælmer.« Det er den eneste Gang, at Juel taler i sine Breve, skrevne i Juni Maaned, om at han har givet sine Officerer Formaninger. Samme Dag, den 26. Juni, sendtes der Juel Meddelelse fra Kongen om, at Tromp ifølge Indberetning fra Meyer crone var gaaet under Sejl fra Holland den 19. Juni.

Den 28. besluttedes i Krigsraadet: »Haver vi til Hs. Kgl. Majestæts Tjeneste resolveret efter den Kundskab, vi fik med en vores Krydser under Stevns, hvor vi efter foregaaende Resolution haver ligget for Anker formedelst Stille og Modvind, at den svenske Flaade var mellem Ystad og Bornholm, at lette vores Anker og begive os ind agter Falsterbo Rev, der at søge en Oppervold, eftersom Fjenden havde lige for Vinden paa os.« Protokollen er undertegnet af de samme, som skrev under den 23. Juni. Den 29. Juni skrev Juel til Regjeringen i Kjø-

i Diarium Europæum, Continuatio XXXV, 1678, S. 26—37. Udkom paa Dansk den 10. Julii 1677 (J. Gøede). 4°, 4 Bl.

¹⁾ Niels Juels Krigsraadsprotokol i den Thotske Samling, st. kgl. Bibl., Follo, Nr. 869; kun et Brudstykke er bevaret fra 5. April 1676 til 2. Aug. 1679, dog mangle nogle Blade imellem den 13. April og 23. Juni 1677.

²⁾ Niels Juels Kopibog.

havn¹⁾, at han Dagen iforvejen havde faaet Underretning om, at den svenske Flaade havde været imellem Ystad og Trelleborg, han havde derfor begivet sig agter Falsterbo Rev, »eftersom jeg laa paa en Lejervold ved Stevns, om Fjenden vilde afkomme med en østlig Vind, at jeg dermed kunde se at faa Luven fra dem, eller og Vinden vilde løbe om, at vi kunde komme til dem.«

Den 29. Juni skrev Juel følgende Brev til Regjeringen i Kjøbenhavn²⁾:

Højbaarne, Højædle og Velbaarne Herrer!

Deres Excell. paa det tjenstvilligste hermed adviseres, at vores Krydsere ere igjen indkomme, som beretter, saavel som og 2 Engelske, som idag ere passerede, at den svenske Flaade er al her i Farvandet, hvor vi og med Hans Majest. Flaade er gaaen under Sejl og haver os sat her midt i Farvandet imellem Stevns og Falsterbo, hvor vi Fjenden i Læ under Møen haver i Sigte, og skal deres Ordre og Dessein være, at gaa ind i Bugten til os. Da haver jeg hermed Deres Excell. gode Raad og Betænkende villet fornemme, om vi skal tage den Resolution at gaa paa Fjenden eller om vi skal forvente mere succurs, eftersom de ere stærkere af Skibe end vi. Hvorom Deres Excell. gode Sentiment er forvagtende, og saasnart jeg Deres Godtbefindende bekommer, skal jeg mig derefter føje. Deres Excell. til al god Prosperitet etc.

Datum H. K. M. Orlogskib C. 5. d. 29. Juni 1677.

Regjeringens Mening om denne Sag vil ses af følgende Brev til Kongen, som var ovre i Skaane, dateret den 30. Juni³⁾:

Allerdurchlauchtigster Grosmächtigster

König

Allernädigster Herr:

Es hat uns der Admiral Juel par Expressen advertiret, das Er die Schwedische Flotte unter Møen im Gesichte bekommen, und, weilen dieselbe Ihm an der Zahl überlegen, unser unvorgreifliches Bedencken zu wissen begehret, welcher

¹⁾ Niels Juels Kopibog.

²⁾ Gehejm. Arkivet, Aflevering fra Krigsministeriet, Indkomme Sager. Juni 1677.

gestalt er sich hiebey zu verhalten habe. Als wir nun nichts anders thun können dann selbige zu erinnern, Eur. Kön. Majst. ihm ohnlängst ertheilten allergnädigsten Ordre allergehorsamst nachzuleben, und so viel immer möglich allen gefährlichen hazard zu evitiren, so stellen Evr. Königl. Majst. im allerunterthänigst. anheim, nachdemmahlen die Hollandische Auxiliair-Schiffe bereits in die See gelaufen und bey diesem nordlichen winde stundlich vermuthet werden, ob dieselbe nicht dero vorige ordre wiederholen und Ihm dem Admiralen Juel nochmahls allergnädigst anbefehlen wollen, so weit es zu verhüten stehet sich in kein combat einzulassen, sondern in sicherheit zu halten und die conjunction der Hollandischen Schiffen abzuwarten, welches Eur. Königl. Majst. wir allerunterthänigst berichten sollen etc. etc.

Copenhagen d. 30. Juni 1676.

F. G. v. Al[efeldt] Langelandt
u. Rixing.

H. Bielcke.

Desuden skrev Storkansler Ahlefeldt til Sekretær Bierman, der var i Skaane hos Kongen, samme Dag i et Brev Følgende¹⁾:

«Nous venons de recevoir la nouvelle, que la Flotte des ennemies est à la vue de la nôtre. Je vous prie de faire en sorte, que le Roi ordonne encore une fois Am. Juel de ne rien hazarder avant l'arrivée des vaisseaux auxiliaires d'Hollande, qu'on attend à cette heure par ce vent de moment en moment; car pour peu que nous menagions à cette heure nos affaires, je ne doute nullement que tout ira bien, s'il plait à Dieu.»

Samme Dag, den 30. Juni, holdt Juel Krigsraad, hvor følgende Beslutning fattedes:

«Have vi resolveret og til Hs. Kgl. Majst. Tjeneste godt befunden, at blive liggende her med Hs. Majest. Flaade imellem Stevns og Falsterbo at forvagte Besked fra Kjøbenhavn, om vi have mere succurs at forvente, og derefter videre vore mesures kan indrette.» Protokollen er undertegnet af de Samme, som skrev under den 23. og 28. Juni.

¹⁾ Biermans Breve i Geh -Ark.

Juel skrev følgende Brev til Rigsadmiralen, Henrik Bjelke¹⁾:
Højædle og Velbaarne Hr. Rigens Adm.

Eders Excell. paa det Tjenstvilligste hermed forstændiges, at vi med Hans Majst. Flaade i Aftes er kommen her imellem Stevns og Falsterbo, hvor vi haver Fjenden i Sigte, som ligger under Møen; saa er min tjenstl. Begjæring Eders Excell. vilde være saa gode og lade mig vide, om vi nogen mere Skibe skal forvagte, eller om Eders Excell. synes, at jeg med Hans Majst. Flaade skal se hvad Gud og Lykken vil give, hvorom Eders Excell. gode Betænkende med en Galiot, som ligger ved Dragør, forventer. Men var der nogen Skibe færdig og de ikke med god og dygtig Skibsfolk er bemanded og Eders Excell. mig det vilde lade vide, saa skal jeg se at gjøre her Repartition, om vi kunde omvexle de slette Folk og give dem godt Folk igjen. Eders Excell. etc.

C. 5. d. 30. Juni 1677.

Der er ikke i nogen Krigsraadsbeslutning eller i noget af de vexlede Breve Tale om, at en Officer er sendt til Kongen, eller om at Kongen har sendt Jens Juel ud paa Flaaden den 28. Juni, eller om at Jens Juel har været tilstede ved de forskjellige Krigsraad, som bleve holdte. Det kan tvertimod siges med Vished, at Jens Juel først den 30. Juni er kommen ud paa Flaaden. Den 1. Juli, som Slaget havde staaet om Morgen og Formiddagen, sendte Henrik Bjelke et Brev over til Kongen i Skaane, der begynder saaledes²⁾:

»Omendskjønt jeg vil formode, at Eders Kgl. Majestæt allerede enten ved Hr. Baron Juel, som igaar til Flaaden udrejste, at give sin Broder Underretning om hvis Tidender, vi her have havt, eller ved anden Expres allernaadigst vil have fornemmet den lykkelige Sejrvinding etc.»

De Ord i Brevet: »Underretning om hvis Tidender, vi her have havt«, synes at tyde paa, at Jens Juel har skullet meddele sin Broder, hvad man vidste dels om de hollandske Skibes nære Ankomst, dels om den svenske Flaades Styrke. Man kunde deraf slutte, at Jens Juel skulde formaa sin Broder til at holde sig tilbage fra at indlade sig i Slag. Men Bjelke

¹⁾ Niels Juels Kopibog.

²⁾ Geh.-Ark. Aflevering fra Marineministeriet, Indkomne Sager 1677.

»formoder«, at Jens Juel allerede har underrettet Kongen om Sejren; det kan tyde paa, at han, da han rejste fra Kjøbenhavn, har faaet Befaling om, at han i Tilfælde af at et Slag ikke kunde undgaas og i Tilfælde af at det blev vundet eller tabt, strax skulde underrette Kongen om Udfaldet. Mon det Rigtige ikke er, at Regjeringen i Kjøbenhavn — altsaa ikke Kongen — den 30. Juni, da Niels Juel atter spurgte om, hvad han skulde gjøre, har sendt Broderen Jens ud til ham, for at de to kunde tage Beslutning i Fællesskab, og mon Sagen ikke er den, at Slaget den 1. Juli ikke kunde undgaas? Saameget kan vist siges, at det næppe er rigtigt, naar det fortælles, at Niels Juel har sendt en Officer til Kongen allerede før den 28. Juni; thi havde han af Kongen faaet en Udtalelse om, hvorledes han skulde forholde sig, saa var der ingen Grund til at skrive som han skrev til Regjeringen i Kjøbenhavn og til Henrik Bjelke. Han kan ikke have ført en dobbelt Forhandling, en med Kongen i Skaane og en med Regjeringen i Kjøbenhavn, det modbeviser Krigsraadsprotokollen; thi Niels Juel har da ikke staaet i Krigsraadet og holdt sine undergivne Admiraler for Nar, ved at lade dem votere, uagtet han allerede havde Kongens Ordre.

Men det er muligt, at Sagen forholder sig ganske anderledes end den i Almindelighed fortælles. De danske Forfattere sige, at Niels Juel begyndte Slaget; først da han var kommen de Svenske saa nær, at han kunde naa dem med sine luvaste Skibe, bleve de tvungne til at svare. »Da Juel imellem Kl. 5 og 6 kom den svenske Linie paa Skud, gjorde han Signal til at begynde Kampen.« Men Tornqvist fortæller: »Kl. 4 om morgonen voro bägge Flottorne under skåthåll, bägge föresats at disputera Vinden, som var SSV.; men Svenskarne vunno ändamålet och började anfälla Amiral Juels Escadre«, og Carlson fortæller efter den svenske Admiral Henrik Horns Rapport om Slaget, der bevares i Rigsarkivet i Stockholm, at Krigsraadet den 30. Juni besluttede: »att anfälla fienden, och om möjligt änta.«¹⁾ Krigsraadet efterkom derved netop

¹⁾ Tornqvist, Utkast till Svenska Flottans Sjö-Tåg. Stockh. 1788, I, S. 164. Carlson, Sveriges Historia under Konungarne af Pfalziska Huset, II, S. 519. Ordren til Horn, tagen af »Riksregistraturen«, omtales af Fryxell, Berättelser ur Svenska Historien, XV, S. 146.

Carl XI's Ordre til Horn af 28. Juni at angribe Fjenden, hvorsomhelst han blev truffen. Hvad er nu det Rette?

Den 7. Juli sendte Christian den Femtes Udenrigssekretær Bierman en Meddelse om Slaget til de danske Ambassadører og Residenter udenlands; denne Meddelelse er forfattet af Generalauditøren Meyer, som var med Kongen i Skaane¹). Det omtales, hvorledes den svenske Flaade var delt i 3 Eskadrer, og hvorledes den den 1. Juli Morgens frühe um 5 Uhren zwischen Falsterbo und Stevns Klint unser Flotte angetroffen und mit einem Südwest wind angegriffen.« (Derpaa omtales den danske Flaades Fordeling i 3 Eskadrer.) »Wie nun die unsrigen dem Feind entgegen gingen und des Winds Vortheil erhalten, traffen sie stracks auf ein ander und ward beiderseits mit gantzen Lagen continuirlich gefüret, welches bis in die Nacht dauerte. Ihr Königl. Majestet setzten sich selber zu Pferde und ritten des Weges nach Scanör und sahen alles selber zu, welcher gestalt der Feind nach 3—4 stundige Gefecht sich zu retiriren begunte«.

Der kan vel ikke være nogen Tvivl om, at det er sandt, hvad der her er fortalt. Tornqvists Fortælling bekræftes, og der bliver god Sammenhæng mellem de strænge Befalinger til Niels Juel om ikke at indlade sig i Slag med Overmagten og den Maade, paa hvilken han føres til Slag, idet han nemlig bliver nødt til at tage imod Svenskerne Angreb²). Om Slagets Gang

¹) Se Geheime-Expeditionen Juli 1677, og f. Ex. den danske Regjerings Breve til Henning Meyercrone i Haag, og til M. Scheel i Brandenburg, Juli 1677, i Geh.-Arkivet.

²) Vaupell har sagt, at Juel »trods den i Kjøbenhavn efterladte Regjerings udtrykkelige Forbud gik med sin Flaade mod Svenskerne«, at Ahlefeldt den 30. Juni skrev til Kongen, »at han gjentagne Gange havde befalet Juel at trække sig tilbage med Flaaden mod Nord til et sikkert Sted, hvor han kunde oppebie Hollændernes Komme; men da han tvivlede om Juels Lydighed, bad han Kongen om at indskærpe Forbudet. Da Kongen modtog denne Skrivelse, var Slaget i fuld Gang«. Den dansk-norske Hærs Historie, I, S. 178. Skrivelsen fra Ahlefeldt er aftryk ovenfor, i den tales der slet ikke om, at man tvivlede om Juels Lydighed. Hvorfra ved Forfatteren, at Kongen fik Brevet, da Slaget var i fuld Gang? — J. O. Bangs Samling af adskillige nyttige og opbyggelige Materier, II, 1748, S. 66—263, fortælles, at Juel havde ingen Ordre til at slaas; han fandt ved at visitere Flaaden, at Mandskabet havde Lyst til at fægte, han var selv utaalmodig over at han ikke maatte gaa løs

er intet Nyt at fortælle¹⁾); thi Niels Juels Rapport, skreven den 1. Juli, da Slaget var til Ende, og sendt til Kongen i Skaane ved Jens Juel, er ikke bevaret. Der er kun bevaret 2 Vidnesbyrd fra Skibschefer, som have været med i Slaget, men de ere kortfattede, blot paa nogle Linier, og indeholde altsaa meget Lidet. Alle danske Skildringer af Slaget støtte sig kun paa den ovenfor omtalte trykte Beretning og paa Fortællingerne i Paullis og Gøedes Aviser. Gangen i det og Resultatet er vel kjendt og vist ogsaa rigtig fortalt, men om Enkeltheder er man kun ringe underrettet.

Hvis man vilde sige, at Regjeringen i Kjøbenhavn viste sig overmaade ængstelig og havde ikke Tillid til Niels Juel, saa vil man dog maaske ikke træffe det Rette. Regjeringen og dens

paa Fjenden. Jens Juel opmuntrede ham til at fægte, endskjondt ingen Ordre var kommen, og paa det at det kunde have Anseende af et Forsvar, skulde han udsende nogle smaa Skjærbaade, som skulde lokke Fjenden til at gjøre første Anfald, hvilket og skeede. Bang anfører ingen Kilde for denne Fortælling. Juel havde ingen Skjærbaade i sin Flaade. I Joh. Gøedes Ordinære Post-Tidinger 1677, 4. Juli, siges: •Efter at Admiral Niels Juel havde faaet nogle Dage tilforn fuldkommen Kundskab og Efterretning om den fjendtlige Flaades Ankomst, da lod han gjøre god Anstalt og Anordning over den ganske ham betroede Flaade og formanede Enhver at efterkomme hvis han Hs. Majestæt skyldig var. Vinden var bemeldte Dag, som var den 1. Juli, vor Flaade imod og den svenske med, saa Fjenden kom med en gjennemstaaende Bor og hans til Slag beskikkede Flaade bestaaendes i 40 store og smaa Sejlere imod vore, som vare 24 Krigskibe, 3 Galloter og 4 smaa Jagter stærke, hvilke velbemeldte Hr. Admiral Juel stille i god Orden imod Fjenden og gjorde sin største Flid til at faa hannem Vinden eller Luven fra, hvilket i Begyndelsen syntes umuligt, indtil han endelig med al Magt slog sig igjennem den fjendtlige Flaade og bekom saa Luven fra de andre, hvorpaa Fægtningen først med største Grusomhed angik etc. •

Naar det er fortalt, at Niels Juel delte Flaaden i Eskadrer efter at Jens Juel var kommen ombord paa Flaaden, som der siges den 28. Juni, da er det ikke rigtigt. Det er ovenfor anført, at der i Krigsraads-Protokollen for den 23. Juni blev tilført, at Sejne- og Ranger-Breve vare uddelte; i Orlogsskibet Havmandens Journal læses under den 22. Juni: •haver bekommet Rang-Brev. Juel indsendte med en Rapport, skreven til Kongen den 24 Juni, en Fortegnelse over hvorledes Flaaden var bleven delt i Eskadrer; denne Fortegnelse bevares endnu i Gehejmearkivet, Aflævering fra Marineministeriet, Indkomne Sager 1677; den er aftrykt i Arkiv for Søvæsen, III, S. 20—21.

¹⁾ Den udførligste og paalideligste Beskrivelse af Slaget i Kjøgebugt findes i Arkiv for Søvæsen, III, Kbh. 1829, S. 22—42.

Medlemmer vare ikke ene om at tage Beslutningerne, de kaldte flere »Hs. kgl. Majestæts Betjente« til, og det var f. Ex. efter Samraad med dem, at Bjelke den 9. Juni i et Brev sagde til Kongen, at han havde fundet det nødvendigt at bruge al mulig Forsigtighed og samle Flaaden, om maaske den svenske Flaade ved en expres Ordre fra den svenske Konge og formedelst de hollandske Auxiliærskibes lange Udeblivelse skulde intendere at komme her imellem Landene. I Juels Instruktion af 20. Maj fandtes den sædvanlige Befaling, at hvis Admiralen ikke var stærk nok, maatte han ikke ved utidig Bravour hazardere Flaaden. Beständig var han i Juni bleven erindret om, at følge sin Instrux og holde sig tilbage, naar Fjenden var ham overlegen; saa kom Fjenden, og han var ham overlegen. Er det nu troligt, at Juel dog skulde have faaet Tilladelse til at angribe? Udsigterne vare ikke lovende. Kongen var med en Del af den danske Armee ovre i Skaane. Hændte det sig, at den svenske Flaade slog den svagere danske, kunde den danske Arme blive afskaaren, Kjøbenhavn kunde blive beskudt fra Søen, der kunde blive gjort Landgang paa Sjælland o. s. v. Alt saadant maatte Regjeringen i Kjøbenhavn have havt for Øje, og det var med god Grund, at den skrev til Kongen den 22. Juni, at »auf conservation Eur. Königl. Majst. Flotte das gantze Hauptwesen beruhet«. Man havde ventet i langsommelig Tid paa at den hollandske Auxiliærflaade skulde komme, den var hidtil udebleven; men netop nu vidste man, at den nærmede sig, og det var derfor rimeligt, at man søgte at drage Tiden hen til den var kommen, — ligesom det var rimeligt, at Svenskerne ønskede at angribe den danske Flaade før den hollandske kom til, thi de vidste, at Hollænderne vare løbne ud og snart kunde ventes i Farvandene.

Efter Slaget erfarede Regjeringen, at Faren ikke havde været ringe. Den 3. Juli skrev F. B. Jessen, ansat ved de udenrigske Sager, efter Storkanslerens Ordre et Brev til Meyer-crone i Holland, for at underrette ham om Sejren: »efter fangne Officerers Beretning havde den svenske Flaade precise Ordre at gaa løs paa vor, og, coute qu'il coute, at undsætte Malmø.«

Samme Dag skrev Henrik Bjelke til Kongen: »Den svenske Admirals Ordre har været, totaliter at ruinere Eders Majestæts Flaade og lægge sig her for Kjøbenhavn, hindrende Eders

Majestæt al Kommunikation herfra, hvilket alt dem haver mislinget, hvorfor Gud er at takke, som jeg haaber fast og fremdeles bevare Eders Majestæt og konservere Eders Majestæts Arme, saa Alt vil gaa vel og god Fred formodes kan, dog ej for hastig.*

Hvis den danske Flaade havde lidt det Nederlag, som blev tilføjet den svenske, hvilke mon da Følgerne vare blevne?

Forholder Alt dette sig rigtigt, da bliver det nødvendigt at forandre Noget i den Fremstilling af Forberedelserne til Slaget i Kjøgebugt, som nu er den almindelig gjældende.

Det skal nu omtales, hvorledes Hollændernes nyeste Marinehistoriker, de Jonge, har dømt om Slaget i Kjøgebugt. Han indrømmer¹⁾, at Niels Juel, som først havde slaat den gothenborgske Flaade, vandt en berømmelig Sejr over Henrik Horn, og at de Svenske led et afgjørende Nederlag. »Der maa lægges Mærke til,« siger de Jonge, »at i disse to Søslag vandt den danske Sømagt, uden at der var hollandske Skibe tilstede, en afgjørende Sejr over den svenske Flaade, skjønt denne, især i det sidste Slag, i Skibenes Antal og Styrke overgik den danske; og at de Danske ved denne Lejlighed lagde mere end almindelig Erfarenhed for Dagen baade med at vinde Luven og at gjenembryde Linien og i Udførelsen af andre Manøvrer. Hvad kan man da tilskrive dette, og hvorledes kan dette bringes i Overensstemmelse med Schoutbynacht Almondes Vidnesbyrd, han som Aaret iforvejen klagede over den danske Admiral Niels Juels og de andre danske Officerers Udygtighed i den Grad, at han mente, at der intet Godt kunde udrettes med dem.« De Jonge svarer hertil først:

»Man kan ingen Grund tænke sig, hvorfor Almonde imod Sandheden ligeoverfor sit Lands Overherre skulde have erklæret den danske Overbefalingsmand og de andre danske Officerer for udygtige, og derfor maa vi antage, at de dengang endnu manglede den nødvendige Erfaring. Men siden havde de stadig været under Tromps Kommando, en af denne Tidsalders berømteste Admiraler, de havde under hans Ledelse deltaget i et stort Søslag og gjenemfor med ham Østersøen, i hvilken Tid Tromp uden Tvivl har øvet de under ham staaende Befalings-

¹⁾ De Jonge, *Gesch. van het Nederlandsche Zeewezen*, II, S. 538—39, første Udg.; III, 2, S. 80—86, anden Udg.

mænd i Alt hvad der angik Tjenesten, især i Udførelsen af Manøvrer. Skulde en Mand som Niels Juel, som havde umiskjendelige Fortjenester, skulde de andre danske Befalingsmænd ikke have draget sig denne Vejledning, denne Kommando, dette Forbillede til Nytte? og maa vi ikke for en Del tilskrive denne Omstændighed den Overmagt, som den danske Sømagt havde over den svenske i de sidste Fægtninger?

At Almond's Dom ikke kan tages for retfærdig, er omtalt i det Foregaaende; fra dansk Side vil det ikke blive indrømmet, at Almonde har dømt rigtig. Men hvad de Jonge derpaa fremsætter, er heller ikke rigtigt. Det var muligt, at Juel af Tromps Ledelse af Slaget ved Øland kunde have lært Noget, hvis det havde været et Slag som det i Kjøgebugt, hvor Flaade sejlede imod Flaade. Men i Slaget ved Øland var fra først af den ene Part Flygtende, den anden Forfølgende, der var ikke megen Tale om Manøvrering eller Vendinger under Slaget, Enhver angreb de Skibe, han kunde komme paa Siden af, Tromp saavel som Juel var misfornøjet med Slagets Gang, fordi Skibskapitajnerne ikke gjorde deres Pligt. Det synes derfor klart, at man ikke godt kan tro, at Niels Juel i det Slag har lært af Tromp, hvorledes man skulde lede en større Søfægtning. Det var det eneste Søslag, som Tromp tog Del i, ikke blot før Slaget ved Kjøgebugt, men i al den Tid han var i dansk Tjeneste. Det er aldeles overdrevent, naar de Jonge taler om, at Juel sidenefter gennemfor Østersøen med Tromp og derved lærte af ham at manøvrere. Det er ingen vanskelig Sag, gennem Tromps Rapport at følge Flaadens Bevægelser i Maanederne Juli til Oktober, og man vil af dem se, at hele Flaaden meget sjelden har været samlet, og at der aldrig tales om at foretage Øvelser. Havde Niels Juel i en længere Række Aar staaet under Tromps Kommando, været i aktiv Tjeneste med ham og deltaget i Slag, som han havde vundet, saa kunde de Jonges Mening være rigtig; men paa 5 Maaneder læres ikke meget, især naar Personen er uvidende og ukyndig; lærer han noget, lærer han meget, da er det fordi han er dygtig og kyndig, fordi han har Talent. Desuden var Forholdet imellem Juel og Tromp ikke et saadant, at Juel satte nogen Pris paa at have mere at gjøre med Tromp end højst nødvendig. Niels Juel og flere af hans Admiraler vare gamle Sømænd, som før

havde været tilsøs og tilslags, der var dygtige Mænd iblandt dem; Hollænderne faa vist at indrømme, at ogsaa andre Nations Admiraler og Søfolk have kunnet udføre gode Manøvrer, og kunnet vinde et Søslag, end deres egen Nations.

Der næst anfører de Jonge følgende Grund:

«Det danske Søvæsen var ganske indrettet efter hollandsk Forbillede. Skibene vare byggede efter hollandsk Model og mest af hollandske Tømmermænd. Krudt, Kugler og en Mængde andre Krigsfornödenheder til den danske Flaade vare kjøbte op i Holland. Den største Del af Skibsbefalingsmændene paa den danske Flaade vare Hollændere, en Hollænder, Hendrik Span, var beklædt med Rang af Vice-Admiral, en anden Floris Karstensen med Rang af Schoutbynacht, medens desuden mange hollandske Kapitajner og Officerer af lavere Rang befandt sig paa den danske Flaade. Tallet paa de hollandske Søfolk, som vare hvervede i Holland for den danske Sømagt, var ualmindelig stort, i den Grad, at største Delen af de Søfolk, der tjente paa paa de danske Skibe, vare Hollændere. I Amsterdam alene blev der imod høj Sold antaget 5000 [?] Mand for Kongen af Danmark¹⁾. Og kan man da forundre sig over, at den danske Flaade i de sidste Søfægtninger havde en stor Overmagt over den svenske, som vel havde enkelte fremmede Officerer, engelske og franske, medens de fleste baade Befalingsmænd og simple Matroser vare Indfødte, men i Kundskab og Erfaring stod tilbage for Hollænderne.» Derpaa omtaler de Jonge et Brev fra den hollandske Resident i Stockholm, Christian Rumpf, i hvilket der siges, at i Slaget blev skudt 2 Gange fra de danske Skibe, medens der blev skudt 1 Gang fra de svenske, »hvilket man i Stockholm tilskrev den Omstændighed, at de fleste danske Skibe vare bemandede med hollandske Officerer og Matroser af stor Dygtighed.« Fremdeles anfører de Jonge et Brev fra Le Maire skrevet i Maj 1678, efter at Tromp havde forlangt sin Afsked, i hvilket der siges: »9 i Holland antagne Kapitajner have været hos mig og have bedet mig om at udvirke deres Afsked hos Kongen. Jeg har stræbt at formaa dem til at lade dette fare og endnu at gjøre dette Togt med, men forgjæves; de

¹⁾ Jeg læser saadant i Res. der Staaten van Holland af 24 Septbr. og i Res. van H. H. Mog. af 25. Septbr. 1677.

have henvendt sig til Rigsadmiralen [o: Henrik Bjelke], som ikke har modtaget dem meget venlig, idet han har sagt, at han vilde lade nogle af dem hænge, hvis de talte om at ville gaa deres Vej. Matroserne, som ere ankomne fra Holland, vise sig ogsaa utilbøjelige til at blive i Tjenesten, hvis Admiral Tromp kommer til at rejse, saa at de vistnok gjør Mytteri paa Kongens Skibe.« Endvidere: »Hans Majestæt har indtil nu været uheldig tillands, han har tabt 4 eller 5 Slag, men tilsøs har han bestandig triumferet over Fjenden ved Hjælp af Deres Højmægtigheders Admiraler, Kapitajner og Matroser, derved er hans Rige blevet reddet, og gaa de bort eller blive de uvillige, saa er det at befrygte, at de Svenske ogsaa blive Mestre tilsøs og ruinere Kongens Rige, hvis de ikke erobre det.« Det var saaledes fornemmelig Kyndigheden, Erfaringen og den prøvede Tapperhed hos de Hollændere, som befandt sig paa Kongens Flaade, at Kong Christians Sømagt havde at takke for de to sidste Sejre og ogsaa de fremdeles vundne Fordele. Saa langt overgik endnu det hollandske Søværn de nordiske Folks Søværn i disse Dage! Et nyt Bevis paa den store Indflydelse, som Republiken har udøvet paa Tilstanden i det nordlige Europas Stater.»

Læseren vil vist føle sig harmfuld stemt imod denne Forfatter og den Anskuelse, han repræsenterer, ved saaledes at se nogle af de skønneste Minder om store Gjerninger, som ere udførte i Fædrelandets Historie, udslattede. At tænke sig, at det egentlig ikke er Niels Juel, hvem Sejren i Kjøgebugt skyldes, men at det er de hollandske Kapitajner og Matroser paa den danske Flaade! Men det nytter ikke at blive harmfuld; det er en kundskabsrig Historiker, som har sagt det, hans Udsagn maa prøves; det var jo muligt, at der kunde være Noget berettiget i det, at der var Forhold, som danske Historiekrivere i deres Glæde over Sejren have glemt at tage i Betænkning, at Patriotismen baade paa den danske og hollandske Side har gjort Blikket uklart.

Der møder da først den Paastand, at det danske Søværn var indrettet efter hollandsk Forbillede. Er det ikke den gamle Fortælling om at Curt Adelaer »indrettede den danske Søstat paa den hollandske Fod«, som her kommer frem? Det er paa

et andet Sted udførlig bevist¹⁾, at denne Paastand ikke er rigtig, at den danske Marine har udviklet sig selvstændig, at den er skreden frem fra Christian den Fjerdes Tid, under Frederik den Tredie og Christian den Femte paa en saadan Maade, at der maa siges at have været en eneste jævn fortsat Forbindelse, som ikke er bleven brudt ved at et hollandsk Forbillede paa en Gang er taget til Mynster og praktisk er blevet gennemført. «Krigsskibene bleve byggede efter hollandsk Model». Det er paavist, at denne Mening næppe kan være rigtig, at de danske Krigsskibe efter al Sandsynlighed afveg fra de hollandske, idet man i Danmark fortsatte med at bygge Skibe, navnlig store Skibe, efter de Principer, som Christian den Fjerde havde fulgt og engelske Skibsbyggere havde bragt til Danmark; thi Danmarks hele Skibsbygning var ikke hollandsk, men stemmede overens med hvad der var Brug i Sverig og i England. Krigsskibene «bleve mest byggede af hollandske Tømmermænd». Om de «mest» bleve byggede af de hollandske Tømmermænd, kan ikke siges, men at der paa Orlogsværftet i Kjøbenhavn blev brugt hollandske Tømmermænd og Skibsbyggere, det er vist. Dog var Skibsbygningen ikke givet dem i Vold, de maatte bygge saaledes som Admiralitetet vilde have det. «Krudt og Kugler og mange Krigsfornødenheder til Flaaden indkjøbtes i Holland». Danmark var intet fabrikerende Land, der fandtes vel Krudtmøller, der støbtes vel Kanoner og Kugler, men i Krigstid forsynede man sig udenlands, i Lübeck, i Hamborg, navnlig i Holland; og, at man især gjorde Indkjøb i dette Land, havde sin Grund dels i, at der var gode Forraad paa den Slags Ting, dels i at ifølge Alliancetraktaten skulde Holland betale Danmark Subsidiar, det laa saa nær at anvende noget af dem paa Indkjøb af hine Sager i Holland selv. Men er det berettiget, at benytte disse Omstændigheder paa den Maade, som de Jonge har gjort? Kjøbte Holland ikke ogsaa Krigsfornødenheder i andre Lande, f. E. Kanoner i Sverig? hentede det ikke Hamp og Tjære fra Østersølandene, Master fra Norge?

Men saa kommer der et nyt Punkt, det er de hollandske Officerer og Matroser. Her er der Noget, som er fremhævet

¹⁾ Chr. Bruun, Curt Sivertsen Adelaer. Kbh. 1871, S. 202 ff.

altfor vidtgaende af de Jonge, medens det fra dansk Side ikke er fremhævet nok. Det er i Skriftet om Curt Adelaer omtalt¹⁾, at Danmark i Fredstid havde en lille Stamme af Officerer, at det var nødsaget til i Krigstid at hverve Officerer udenlands, og at der kun var et eneste Land, hvor man kunde faa dem i større Antal, nemlig Holland; et mindre Antal hvervedes i Nordtydskland. Saaledes havde Tilfældet været under Frederik den Tredie, saaledes var det under Christian den Femte, saaledes blev det under Frederik den Fjerde, først senere i det 18. Aarhundrede blev den danske Søofficeretat stor nok til alene at forsyne Flaaden. Forholdet var omtrent det, at der i Fredstid var 50 Kapitajner og Lieutenanter, men at der f. Ex. for Aaret 1678 ndkrævedes c. 170. I Skriftet om Curt Adelaer er aftrykt en Liste fra 1679 over Skibene i den danske Flaade med Tilføjelse af Officererne paa hvert Skib²⁾; det vil af den være let at se, hvormange af dem der vare Hollændere: af c. 225 Officerer var der 111 danske og norske, 91 Hollænderne, 23 af andre Nationer, fornemmelig Nordtydskere. Det maa bemærkes, at nogle af Officererne med hollandsk klingende Navne ere Danske, f. Ex. Cornelius Boomfeldt, som er født 1636 i Jylland, Johan Schinkel (Skinkel), som var dansk Adelsmand, Søn af Laurids Schinkel til Gjelskov³⁾; at nogle af dem, som maaske ere Hollændere af Fødsel, allerede i adskillige Aar havde været danske Officerer, f. Ex. Jan Elers, der blev dansk Officer 1657 (og vistnok er en Nordbo, der hed Johan Eilertsen), Floris Carstensen, der allerede var dansk Officer 1663⁴⁾. Den danske Flaades Chefer vare — bortset fra Cornelis Tromp — danske, Admiralerne Niels Juel, Markvor og Jens Rodsten; af Viceadmiralerne var Christian Bjelke dansk, Peder Morsing var dansk, Hendrik Span maa betragtes som Hollænder indtil faa Dage efter Slaget i Kjøgebugt, da han besluttede sig til at nedsætte sig i Landet⁵⁾, og blev optagen i det danske faste

¹⁾ Chr. Bruun, Curt Sivertsen Adelaer, S. 214 ff.

²⁾ Chr. Bruun, Curt Sivertsen Adelaer, Bilag 37b, S. 436—45.

³⁾ De Jonge antager urigtig Johan Schinkel for en Hollænder.

⁴⁾ Fornavnet Floris tyder paa at han var en Hollænder, men der var andre af Navnet Carstensen blandt de danske Officerer, f. Ex. Mauritz, Johan, som var født i Lübeck.

⁵⁾ Den 11. Juli skrev Henrik Bjelke følgende Brev til Christian den Femte:
•Efter Eders kongl. Majst. allernaadigste Villie oversender jeg nær-

Søofficerskorps, Kapitajn Cornelius de Witt var provisionel Viceadmiral, han var en Hollænder. Af Schoutbynachterne vare Iver Hoppe og Frederik Gedde danske, Jan Elers og Floris Carstensen ere nævnte; Matthijs Pijl var vistnok en Hollænder. Det vil heraf ses, at der var et meget stærkt hollandsk Element i Officerspersonalet i Krigstid, men dog ikke saa stærkt, at det helt kan blive gjort til hollandsk Ejendom. Naar det siges, at Matroserne fortrinsvis vare hollandske, da er det ikke rigtigt. Vist er det, at der hvervedes mange Matroser i Holland, og de Jonge kunde anføre følgende Notits til Støtte, for sin Mening. I Gazette de France meddeles fra Amsterdam den 6. Oktober 1675¹⁾: »On a levé ici des Matelots pour le Danemark, et le Sieur Muller, Agent de cette Couronne, les paye. Ainsi, la plus grande partie des vaisseaux de Sa Majesté danoise seront montés pas nos Officiers et des Maletots Hollandais.« Det er imidlertid muligt, at angive med nogenlunde Nøjagtighed, hvorledes Besætningen paa den danske Flaade var sammensat; Kilderne ere naturligvis ikke udtømmende og aldeles bestemte Oplysninger kunne ikke tilvejebringes, men de, som kunne skaffes frem²⁾, vejlede tilstrækkelig.

Efter en Undersøgelse, foretagen af Admiralitetet i December 1675, indstilledes til Kongen og aproberedes af ham i Begyndelsen af 1676:

Der behøves til Flaaden 12000 Mand.

Af disse haves:

ved Holmen Aarstjenere	2000.
Maanedstjenere antage her i Byen	
og i Holland	2000.

---

værende Kapitajn Henrik Spaen, som udi sidste Søslag ved underdanig tro Tjeneste haver gjort sig selv rekommendabel og nu overrejser til Eders kongl. Majst. sin allerunderdanigste Tjeneste at præsentere, villende, om Eders kongl. Majst. saa allernaadigst behager, sig her i Landet vel nedsætte. Hvilken jeg allerunderdanigst beder efter Eders kgl. Majst. tilforne allernaadigste Resolution maa blive noget snart og vel expederet, for at komme tilbage til Skibet Prinds Jørgen, som overmorgen kan være færdig, i fast Forsikring han herefter skyldigen som tilforne Eders kongl. Majst. underdanig tro Tjeneste vil gjøre. Gehejme-Arkivet, Aflevering fra Marineministeriet, Indkomne Sager fra 1677.

¹⁾ Gazette de France, 1675, Nr. 100, S 757.

²⁾ De findes i Admiralitetets Forhandlingsprotokol, Admiralitetets Korrespondanceprotokol, Indkomne Sager 1676—79.

Der skal tilvejebringes

ved at hverve i Slesvig, Holsten, Ribe, Sild og Fær, Glykstad, Hamborg, Wismar, Rostock, Lübeck	1600.
— i Holland	3400.
ved at udskrive af Kjøbstæderne i Danmark ¹⁾	1000.
Tallet kompletteres ved Soldater	2000.
	<u>12,000.</u>

Fra December 1676 haves en Liste, hvorefter Matrosernes Antal for 1677 skulde være 8049 Mand.

Af dem fandtes:

Aarstjenere	1286.
Maanedstjenere i Holland antagne 1675	675.
Ved Holmen antagne	645.
I Holland antagne 1676	1331.
Ved Holmen antagne	445.
I Holsten hvervede	295.
	<u>4777.²⁾</u>
Skulde ungefær fattes Matroser .	<u>3272.</u>
	8049.

Den 15. November 1677 vedtoges i Konseillet, at der til Flaaden behøvedes 9000 Matroser. Af disse havdes 5400, der behøvedes 3600, hvilke skulde tilvejebringes paa følgende Maade:

Viceadmiral Span skulde sendes til Holland for at hverve	800.
„ Bjelke — — Norge — —	800.
Admiral J. Rodsten — — Jylland og Holsten —	1000.
Af Stæderne i Danmark skulde udskrives	600.
„ — i Holsten — —	600.
Ilverves i Norge	6—700.
herom skrives til Gyldenløve saavel som om Soldater .	1200

¹⁾ •eller 25 Rdr. for hver Mand • — •Nyt Folk af Norge at udskrive og strax at besætte Flaaden med dem, naar de nedkomme, giver mere Sygdom, ligestor Bekostning og ingen Tjeneste. •

²⁾ •Heriblandt regnes ikke [Reber-] Banens Folk eller de som udi Smedien ere og dog ere Aarstjenere. •

som skulle hidskikkes foruden de	1200
ialt Soldater	2400.
Matroser	9000.
	<u>11,400.</u>
I Marts 1679 behøvedes 9775 Matroser.	
Af dem havdes	6300,
fra Kjøbstæderne her i Riget udskrives	200,
„ Øerne — —	278,
„ holstenske Stæder og Øer —	400,
det holstenske Baadsfolk, Aar 1678,	
hjemforlovet for Vinteren	500.
Kan hverves i Holsten	200.
„ — i Hamborg	400.
	<u>8278.</u>
Fattes	1497.
	<u>9775.</u>

Alle disse Lister ere kun Planer, som ikke altid have kunnet gennemføres; det kan med temmelig stor Sikkerhed siges, at Mandskabet 1676 ikke har beløbet sig til 12,000 Mand, saa stort Mandskab har der ikke noget Aar været i Brug, selv ikke 1679, da Flaaden efter forskellige Erobringer var voxet betydelig. Hvormange Mand der i Virkeligheden have været ombord paa Flaaden, naar den var fuldt udrustet og i Søen, lader sig ikke angive for hvert Aar. Den 23. Juni 1677, da Flaaden deltes i Eskadrer, var der ombord 6993 Mand foruden Besætningen paa 6 Galioter, 2 Avis-Jagter og 2 Brandere, som vel mindst har beløbet sig til 170 Mand, ialt c. 7163, altsaa noget mindre en Kalkulen. Men af de anførte Forslag vil det ses, at det ikke har været en ringe Del af Mandskabet, som ikke var hvervet i Holland. Dog er der her en meget vigtig Omstændighed at tage i Betragtning. Det er vel hævet over enhver Tvivl, at Holland ikke var istand til af sin egen Befolkning at stille alle de Matroser, som behøvedes til dets Orlogs- og Handelsmarine. Holland havde saaledes i Krigsraaet 1672 en Flaade udrustet paa 61 Orlogsskibe, 14 Fregatter, 22 Avisjagter og 36 Brandere, hvortil der behøvedes et Mandskab af 20,738 Mand. Dets Handelsflaade har naturligvis behøvet et meget stort Antal Matroser, man tør vel antage at det hele Tal af Matroser, som har været i Brug i et saadant

Krigsaar, baade til Orlogs og til Kofardis, har beløbet sig til mindst 40—50,000 Matroser. Men Holland var et rigt Handelsland, hvor der altid var Hyre at faa, og derfor strømmede der Matroser til fra alle Lande for at søge Erhverv, og ikke mindst fra de nordiske Lande og Østersølandene. Molesworth siger 1699¹⁾: »The best Seamen belonging to the King of Denmark are the Norwegians; but most of these are in the Service of the Dutch, and have their Families established in Holland»; og en af de Forfattere, som skrev imod Molesworth, W. King, siger²⁾: »the Danes and Norsh are very good Seamen, the Dutch are mightly desirous of them, and consequently have several of them in their Service; yet not so but that they would return upon occasion; and indeed all the Seamen are so ready to be employed in the Kings Service, that there is no need of pressing to man the Fleet.» Naar den danske Regjering hvervede Matroser i Holland, blev det altid paalagt Kommissæren, især at antage Kongen af Danmarks egne Undersaatter, hvilket tyder paa, at der var danske og norske Matroser at faa i Holland.

Dette kan nu bekræftes paa en aldeles uomstødelig Maade. I Marineministeriets Arkiv bevares endnu 2 Protokoller³⁾ over Afregninger med Mandskab (Maanedstjenere) hvervet i Holland i Aarene 1675—79. Til Navnet paa hver Mand er føjet hans Fødested, og det er saaledes muligt at angive, hvormange af dem der vare Hollændere, og hvormange der ikke vare Hollændere. Den ene Protokol indeholder Navnene paa 810 Mand; af disse ere 460 ikke Hollændere, 350 Hollændere. Den anden Protokol indeholder Navnene paa 776 Mand; af disse ere 399 ikke Hollændere, 377 Hollændere. I Gehejmearkivet bevares Admiralitetets Kopibøger, og i den for 1679 findes store Lister over Matroser, som ere afmynstrede og have faaet deres Pas. Ogsaa til deres Navne er deres Fødested tilføjet, og en Optælling har vist, at af c. 4150 Mand vare de c. 900 Hollændere.

¹⁾ Molesworth, An Account of Denmark 1699, S. 139.

²⁾ (W. King), Animadversions on a pretended Account of Denmark 1699, S. 151.

³⁾ Det er muligt, at der har været flere saadanne Protokoller, men det vilde dog vist have vist sig, at Forholdet med Hensyn til Matrosernes Nationalitet har været det samme i dem alle.

For alle tre Protokoller gjælder det, at af de Matroser, som ikke vare Hollændere, hørte flere til meget forskellige Nationer, Italienere, Franskmænd, Skotter, Irer, Englændere, mange til nordtyske Byer, men det aldeles oververvejende Antal var fra Danmark og Norge.

Resultatet af disse Bemærkninger maa blive det, at det er uberettiget at sige, at Besætningen paa den danske Flaade fortrinsvis var hollandsk. Det rigtige maa blive, at Besætningen fortrinsvis bestod af Kongens egne Undersaatter, men at den ogsaa talte særdeles mange Hollændere. Fremdeles, at en meget stor Del af Matroser, som vare Kongens egne Undersaatter, vare hvervede i Holland, og at de derfra medbragte Erfaring og Øvelse; thi det kunde man opnaa i Holland. Der er ingen Tvivl om, at naar f. Ex. Tromp i Foraaret 1677 skulde hverve 1500 Mand (om han har skaffet det hele Tal tilveje, kan ikke siges¹⁾), saa har han sendt brugbare Folk hjem til Danmark. Men dog var det ikke altid, at man her var tilfreds med de Folk, som hvervedes i Holland. Saaledes skrive Niels og Jens Juel i en Rapport til Kongen den 5. August 1677, da der var Tale om at angribe Calmar, at de havde kaldt alle Styrmandene ombord for at forhøre dem; de fandt stor Ignorance og Uvidenhed hos dem, Ingen turde understaa sig til at føre Skibene længere. »Vi fornåm deraf, som i flere Tilfælde, hvor Eders Majest. ret ilde betjenes af dem, som Folk antage i Holland, og at mange ere antagne til det, de Intet forstod, for af saamange Styrmand, som her i Flaaden [er], er næppe 6, som i nogen svensk Havn [er] bekjendt.» En anden Gang anbefalede Niels Juel i et Møde i Admiralitetet, at antage Engelskmænd og Norske til Konstabler; thi de vare de bedste, men man skulde antage dem i Holland, hvor de vare at finde.

Det er overhovedet et Spørgsmaal, om den hele Betragtning, som de Jonge har opstillet, er aldeles berettiget. Hvor mange Krige ere ikke førte med fremmede lejede Soldater?

¹⁾ I *Diarium Europæum, Continuatio XXXII*, Frankf 1676, S. 552 fortælles, at Tromp den 19. Maj i et Brev til den hollandske Regjering havde meldt sin Ankomst til Kjøbenhavn og sin hæderlige Modtagelse af Kongen. Kongen havde fundet det underligt, at han istedetfor 3000 Matroser til Flaadens Bemanding kun havde medbragt 400.

men have derfor de Lande, fra hvilke Soldaterne hvervedes, Ret til at tilegne deres Historie de Bedrifter, som disse Soldater have udført under et andet Lands Flag og Førere?

De Jonge anfører lejlighedsvis som Bevis paa, hvor stærkt Holland paavirkede den danske Marine, at mange Marineudtryk i det danske Sprog ere hollandske. Dette er ganske sandt; men det var en meget naturlig Følge af Hollands store Betydning som Søstat, at de hollandske tekniske Sø-Udtryk bleve almindelig gjældende, især i Lande, hvis Sprog stod i et nært Slægtskabsforhold til det hollandske, og i Lande, som i mange Tider havde havt et stærkt Samkvem med Holland, navnlig gjennem Søhandelen. Et andet Bevis paa Brugen af det hollandske Sprog ombord paa Flaaden er det, at der endnu er bevaret trykte Instruktioner og Sejne-Breve paa Hollandsk for den danske Flaade i denne Krig, som ere udfærdigede dels af Tromp, dels af Niels Juel; det var nødvendigt, at bruge et Sprog, som det kunde ventes at alle forstod, og især nødvendigt, fordi saa mange Officerer vare Hollændere. Nutildags vilde man, naar et for de fleste Sømænd af forskjellige Nationer forstaaeligt Sprog skulde vælges, ikke vælge det hollandske, men det engelske.

Naar de Jonge omtaler, at flere hollandske Kapitajner og Matroser vilde forlade Kongen af Danmarks Tjeneste, da Tromp afskedigedes, saa har denne Omstændighed Intet med det hele Spørgsmaal at gjøre; thi den beviser kun, at Tromp var afholdt af disse Mænd, han var jo i det Hele taget Matrosernes Ven; men den kan ikke bevise, at Hollænderne udgjorde Fler-tallet paa den danske Flaade. Desuden maa det vides, at netop dengang vare flere hollandske af Tromp antagne Kapitajner blevne stillede for en Krigsret, tiltalte paa Ære og Liv. —

Efterretningen om Slaget i Kjøge-Bugt, fremkaldte stor Virkning baade i Holland og England. Meyerocrone omtalte det i en Depeche af $\frac{1}{2}$ Juli: mange Kjøbmænd havde store Summer anbragte i Sverig, 14—15 Millioner Gylden, man frygtede for, at Danmark skulde faa for stor Indflydelse, et Argument, hvis Rigtighed Meyerocrone maatte bifalde. Han siger derfor: »il semble que par cette raison il vaut mieux que j'exagère moins les avantages, dont le bon Dieu a béni les armes navales de Votre Majesté.» I England var Marcus Giøe Envoyé. Han

holdt Sørgetalen over Niels Juel ved hans Begravelse i Aaret 1697, og i den omtalte han¹⁾, at Carl den Anden beundrede Juels Manøvre i Slaget i Kjøge Bugt, hvorledes han havde taget Fordelen af Vinden og separeret Fjendens Flaade; Kongen samtalte med Hertugen af York (Jacob den Anden) og sine fornemste Admiraler om Slaget til langt ud paa Natten og sluttede med den Lykønskning til Christian den Femte, at Juel »var den største Admiral, som nu var i Europa«. Den 24. Juli 1677 skrev Giøe en Depeche til Christian den Femte, og i den omtalte han paa følgende Maade det Indtryk, som Efterretningen om det vundne Slag gjorde paa det engelske Hof²⁾.

»Saasnart jeg blev vidende om denne herlige Sejrvinding, gik jeg lige paa Stand til Hove, for at kommunikere den Kongen og Duc de York.

Jeg mødte først Duc de York i Galleriet, hvo strax med en sær Hede og Emotion efter nylig læste egne Breve kom imod og spurgte, hvad Particularia jeg havde om bemeldte Sø-Viktorie, hvorpaa jeg svarede, at jeg ingen Breve havde endnu derom fra Eders kgl. Majst. Etats-Sekretære, ej heller kunde mig synes, at Hr. Admiral Niels Juels allerunderdanigste Relation var indkommen, efterdi af de Tidinger, som mig var til Hænde kommen, bemeldte Admiral forfulgte endnu den fjendtlige Flaade, ellers var de Tidinger, jeg havde, saa og saa, af hvilke jeg havde gjort en Extrakt med alle Omstændigheder i Fransk, og forelæste den højbemeldte Hans kongl. Højhed, hvilken samme Extrakt jeg paa lige Spørgsmaal forelæste Kongen, Snese Gange den Dag til dem af Hoffet og med stor Trænge omkring mig, Kongen og Duc de York havde selv næppe Plads nok, og det var i saadan nylig Tidingers Kommunikation ej ukjendeligt for mig og for hosstaaende Grev Walgenstein og Marquis de Bourgemayne, som gav Agt derpaa, og lod synes en billig Partialité, hvor enhver passionerede hen med eller imod Eders kongl. Majest. Interesser. Alles Forundring var over en saa stor Viktorie. Kongens Reflexion var, at der var aldrig hørt Lige, og at han troede, at Admiral Juel vilde tage, synke og brænde den ganske Flaade; Duc de Yorks var, at det var underligt, hvor Admiral Juel kunde saa vinde Vin-

¹⁾ M. Giøe, Lig-Tale over Niels Juel, Kbh. 1753, S. 54.

²⁾ Giøes Depøcher fra 1677 i det kgl. Gehejmearkiv.

den og det havde været umuligt, om den svenske havde haft en god Sømand hos sig; hvorpaa han fortalte mig, at Grev Marschal Horn havde ej villet tilstaa sin Søn, som havde tjent her [,] at være i des Skiberom, for Frygt at Sønnen skulde have Æren af Sejrvindingen; de maa have præsupponeret den sikker, replicerede jeg, men at Hs. kongl. Højhed erindrede sig ej desto mindre, at jeg havde forsikret 14 Dage tilforn et Søslag, efterdi Eders kgl. Majestæts naadigste Ordre havde været positive til Hr. Admiral Juel at gaa ud med Flaaden og søge Fjenden op. Vel I motte, sagde Duc de York, naar I ej finde anden Modstand. . . . Kongens Reflexion til andre har været, og især til Mr. Courtin, som den ganske Morgen var mægtig omkring mig, bleg som et Klæde — Kongens Reflexion, siger jeg, var til Andre, at det var ude med Sverig, at den ej kunde lange til Flaade udi 50 Aar, og at den ej kunde salveres, uden at sende den Skibe, hvilket jeg her en passant underdanigst kan forsikre, at hverken vil eller kan ske; men man nok til Hove ønskede, at Kongen af Frankrig det undertog, uden at man det herfra skulde forhindre, men Alt dette uanseende, saa antog jeg Kongens Demonstration og Lykønskning til Eders kongl. Majestæts Succes.«

En nyere norsk Forfatter har skildret fire Søslag, der hver for sig oplyse om nye gjennemgribende Fremgangsmaader, som have haft afgjørende Indflydelse paa Slagenes Udfald. Han har blandt disse Søslag fortalt om Slaget i Kjøgebugt, og siger¹⁾: »Mærkelig var den Taktik [at gjennembryde den fjendlige Linie, afskære og overvælde en Del af hans Skibe, en Taktik, som først meget senere, nemlig først i 1782, for første Gang anvendtes af Englænderne i Slaget ved Guadeloupe²⁾], der af Juel anvendtes. Skjøndt denne Fremgangsmaade vistnok oftere havde været benyttet, var den før Juels Tid ikke ophøiet til fast Princip, og de engelske samt franske Flaader vedbleve endnu i henved hundrede Aar at udkæmpe uafgjørende Slag, liggende Side mod Side i Linie mod hinanden. Det var Skotlænderen Clerke, som bevirkede, at Gjennembrydnings Taktiken optoges hos de Engelske.« Forfatteren siger, »at denne Taktik — kan siges at have sin Oprindelse fra Juel, der dog ikke her

¹⁾ H. J. Müller, For Ide og Virkelighed, 1870, I, S. 349—50.

²⁾ Smst. S. 347.

benyttede den første Gang, men som allerede Aaret forud havde anvendt den i Kampen under Jasmund¹⁾.« Men denne Mening er ikke rigtig. Thi Principet var det dengang gjældende i Søkrigen, og det var anvendt ofte i de hæftige Søkrige mellem England og Holland af begge disse Landes Flaader med heldigt Udfald. De Jonge har dvælet²⁾ ved Spørgsmaalet om Gjennembrydnings-Taktiken og nævnet slaaende Exempler paa, at den er bleven udført i disse; han har gjort opmærksom paa, at Hertugen af York i Aaret 1665 har givet en Instruktion om, hvorledes Skibene i hans Flaade skulde forholde sig for at gjennembryde Fjendens Linie, at Hertugen den 13. Juni udførte Bevægelsen, som han havde paabudt, og derved slog Hollænderne; det var i det Slag, i hvilket van Wassenaer Obdam faldt. Det var den samme Bevægelse, som Niels Juel udførte, da han, for at bruge Hertugen af Yorks Ord, »vendte, styrtede ind og tragtede efter at splitte hele Fjendens Magt«. Michiel de Ruyter brugte først Manøveren netop i den Krig, i hvilken Niels Juel tjente ombord paa den hollandske Flaade; det var i Aaret 1653, Ruyter brugte Manøveren i Februar, John Lawson i Juni og Monk i August. Niels Juel udførte Manøveren i det eneste store Søslag, som han selv som Øverstkommanderende har ledet, 24 Aar efter hin Krig. At den Maade, paa hvilken han udførte Manøveren, vakte Opmærksomhed, derom vidner Marcus Giøes Brev, men i det samme læses den skarpe Bemærkning af den nysnævnte Hertug af York: at Juel umulig havde kunnet vinde Vinden, om den svenske Flaade havde havt en god Sømand hos sig.

Samme Dags Eftermiddag, som Slaget i Kjøgebugt var leveret om Formiddagen, ankom den hollandske Auxiliærflaade paa Helsingørs Rhed³⁾; den kommanderedes af Lieutenant-Admiral Willem Bastiansen Schepers. Den danske General-Admiral Grev C. Tromp var ombord paa den. Han havde i Holland gjort sig megen Umage, for at Flaaden paa Overrejsen til Danmark skulde staa under hans Overkommando, men det blev

¹⁾ Smst. S. 347.

²⁾ De Jonge, II, S. 98—119.

³⁾ Flaaden bestod af 10 Orlogsskibe og Fregatter, 8 Snauer, Brandere og Galioter; 606 Kanoner, 2614 Mand. Listen paa Skibene er aftrykt i Arkiv for Søvæsen, 3, S. 31—35.

nægtet ham, da han var løst fra sin Ed til Holland; han maatte følge med som Passager¹⁾.

Regjeringen i Kjøbenhavn sendte strax Bud til Bastiansen med Opfordring til ham at angribe 3 svenske Skibe, som vare flygtede og havde lagt sig udenfor Malmø. Tromp kom den 1. Juli om Aftenen til Kjøbenhavn, han besøgte Dagen efter Storkansler Ahlefeldt, som talte med ham om at lade de svenske Skibe angribe; Angrebet fandt Sted Dagen efter, 2 af Skibene erobredes, det tredje blev forladt, efter at være stukket i Brand, det blev ødelagt.

De Jonge har omtalt denne Kamp med en vis Udførlighed, og føjer til: «*Stor Ære opnaaede de nederlandske Kapitajner, navnlig Cornelis Tielooos og Nicolaes Boes, ved denne tapre Bedrift. Kongen af Danmark, som efter Nogles Fortælling havde set Striden, var meget glad over den. Da han om Aftenen efter Fægtningen sad ved sit Taffel, tog han sit Glas, og vendende sig imod General-Admiral Tromp, tømte han det paa de tapre Kapitajners Sundhed, der havde opført sig saa tappert i Fægtningen, han skulde aldrig glemme det. Kongen forærede hver af Kapitajnerne en Guldkjæde, hvori hang en Guldmedaille med Kongens Billede.*»

Det er ikke Meningen at berøve disse hollandske Kapitajner noget af den Ros, der med Rette kan tilkomme dem, men det maa dog erindres, at de svenske Skibe ikke kunde undfly; thi mod Nord spærredes Vejen af den hollandske Flaade, mod Syd af den danske Flaade, de tre Skibes Skjæbne var afgjort, da de bleve angrebne; istedetfor at beundre de hollandske Kapitajners Tapperhed, er det snarere de svenske Kapitajners som skal omtales, fordi de under fortvivlede Forhold i 4—5 Timer gjorde en saa kraftig Modstand mod deres Angribere. At Christian den Femte udtalte sig som anført er naturligt, da han dels i Øjeblikket følte Glæde, dels maatte vise den allierede Magt Opmærksomhed²⁾. Men den, som to

¹⁾ Meyererone skriver den 3 Juli N. S.: «*cet État avait de grandes considérations pour ne pas faire partir l'esquadre des vaisseaux sous le pavillon porté par Mr. le Conte Tromp, tandis qu'il était déchargé du serment de cet État et qu'il se trouvait dans le service réel de Votre Majesté.*»

²⁾ Skibene erobredes af hollandske Kapitajner og bleve — ikke uden Modstand fra dansk Side — hollandske Priser.

hundrede Aar efter skriver om Slaget i Kjøgebugt og dets Efterspil, maa tale om dette sidste i jævner Udtryk. Det var ikke blot de hollandske Kapitajner, som fik Guldkjæder og Medailler, alle Officerer, som havde været med i Slaget i Kjøgebugt, fik lignende Gaver; bekjendt er den store Guldmedaille, som blev præget til Niels Juels Ære.

Den 4. Juli udfærdigedes følgende Brev fra Christian den Femte til Niels Juel:

Christian den Femte etc.

Vor Gunst tilforn. Som vi det den 1. hujus imellem Skanør og Stevns begyndte Sø-Kombat selv have anset²⁾ og dets lykkelige Udgang af Fjendens Retirade lettelig mærket, saa ere vi derom af din allerunderdanigste, med din Broder Os tilsendte Relation videre forstændiget, og priser Gud, som Os saadan herlig Viktorie uden stor Skade paa vore Skibe og uden megen Forlis paa Folk, givet haver. Vi ere med din herudi beteede Konduite vel tilfreds, og have dig derfor for vores Admiral-General-Lieutenant deklareret, ville og din Gage allernaadigst forbedre, og haver du alle andre Officerer, som deres Troskab og Tapperhed bevist haver, om Vores Kongelige Naade og Belønning at forsikre. Nu holde vi for godt, at du saalænge hjemme forbliver og derpaa driver, at de beskadigede Skibe jo før jo bedre vorder repareret. Imidlertid have vi vores Admiral-General Greve Tromp beordret med 5 af vore ubeskadigede Skibe og Admiral Jens Rodsten, Viceadmiral Morsing, Schoutbynacht Matthis Pil samt de 10 hollandske Auxiliær-Skibe at gaa i Østersøen og krydse imellem Øland og Bornholm, indtil du med vores andre Skibe kan følge. Som Os ogsaa berettes, at du formener praktikabel at være, den Stralsundske Havn at kunne fordærves, naar nogle Skuder udi Farvandet bleve nedsunkne, saa haver du derom din allerunderdanigste Mening Os med det første at give tilkjende, med Forslag hvad dertil rekvireres; thi fra ingen Side ellers Fjendens Kapere Vores Traffk fra Tyskland kan inkommodere. Befaa-

¹⁾ Afskrift i Langebeks Collectanea, Pakken Nr. 199.

²⁾ Det er urigtig fortalt af Barfod, Fortællinger af Fædrelandets Historie, 3. Udg. II, S. 216, at fra Kjøge Kirketaarn var Kong Christian Tilskuer.

lendes dig Gud. Skrevet udi Vores Feltlejr for Malmø d. 4. Juli 1677.

Christian R.

ad mandatum S. R. Majst.
H. Meier.

Til Hr. Niels Juel.

Det maa vistnok have ærgret Tromp meget, at han kom for silde til at deltage i Slaget, og at Niels Juel vandt Laurbærrene som Sejrrherre. Efter det mindre gode Sindelag, der tidligere havde hersket mellem Juel og Hollænderne, kunde man vente at det vilde blive forværret. Det blev ogsaa Tilfældet, den gjensidige Vrede kom til hæftige Udbrud.

I et Brev, som Storkansler Ahlefeldt den 2. Juli skrev til Kongen, omtalte han, »at Admiral Bastiansen vil gjøre mange Vanskeligheder og falde Hs. kongl. Majestæts Tjeneste meget til Hinder.« Ahlefeldt fik Ret heri. De Jonge fortæller¹⁾, at der gik nogen Tid hen, før Bastiansen med sine Skibe forlod Kjøbenhavns Rhed, for at forene sig med den danske Flaade, fordi man ikke vilde indrømme ham den Rang, som tilkom ham efter Skik og Brug og efter de bestaaende Traktater. Han fordrede Rang efter Tromp. Først da de Danske havde givet efter i dette Punkt, sejlede Hollænderne til Østersøen.

Det lyder næsten utroligt, at Christian den Femte lige efter den nylig vundne store Sejr, skulde have indrømmet Bastiansen Rang over Niels Juel, og at saaledes to Fremmede, begge Hollændere, af hvilke den ene rigtignok betragtedes som dansk Admiral, skulde have øverste Rang i de forenede Flaader. Men de Jonges Meddelelse er da heller ikke korrekt.

Den Mand, som foraarsagede hele Striden, var Grev Tromp. Man var i Holland meget misfornøjet med den Maade, paa hvilken han det forrige Aar var traadt op mod den hollandske Auxiliærflaade, med de Fordringer han opstillede og hans Lunefuldhed. I Aaret 1677 rejste der sig derfor Modstand imod ham, og det skete navnlig ved at hjælpe Bastiansen imod ham. Til Oplysning herom meddeles følgende Uddrag af et Brev fra Meyercrone, dansk Envoyé i Haag.

¹⁾ De Jonge, II, S. 543.

²⁾ Dette og de i det Følgende citerede Breve findes i Gehejmearkivet, Holland, 328.

Den 6. Juli N. S. skriver han til Christian den Femte:

«La crainte que j'ai que quelque dissension ne se naisse entre Mr. le Conte Tromp et le Lt Admiral Bastiansen m'oblige de ne point celer à Votre Majesté, que Mr. le Pensionaire [Fagel] a extrêmement blamé la conduite du premier à l'endroit de Mr. Romswinckel, Ministre de Brandenbourg. Il s'est laissé entendre que le dit Bastiansen était un homme de sens et d'une conduite fort modérée, quoique sans façon, et qu'il serait toujours maintenu ici contre les caprices (c'était l'expression de Mr. le Pensionaire) du Conte Tromp, et contre les injures que le dernier avait évomies contre lui, et cela à l'occasion d'une affaire à laquelle il n'avait eu nulle part, sinon en tant qu'il avait suivi les ordres de l'État. Mr. Romswinckel a avoué, que Mr. le Conte Tromp n'ayant pas pu ou voulu comprendre la distinction de deux personnages qu'il représentât, ni qu'il pouvait aussi peu prétendre des choses ici en qualité de l'Admiral Général de Votre Majesté qu'en Danemark en qualité de Lt Admiral Général de Hollande, vu que l'on tenait ici pour certain que Votre Majesté ne lui confierait pas sa flotte dans la dernière qualité aussi peu que cet État voulait conférer le commandement de la sienne à un Admiral qui ne fut hors du serment d'une puissance étrangère; il avait grand tort en cet affaire, et qu'il serait fort à propos de prévenir toute sorte des dissensions entre ces deux Admiraux, à cause que si Mr. le Conte Tromp faisait des niches à l'autre, celui-ci ne manquerait pas à être contenu par dessus, ce qui pouvait donner occasion à des fâcheuses brouilleries.»

Den 10. Juli omtalte Meyercrone atter Forholdet imellem Tromp og Bastiansen. Der havde været nogen Uenighed med Tromp om nogle Matroser, som Tromp sagde, at Kongen af Danmark havde Brug for til sin Flaade, der endnu ikke var løben ud. Meyercrone havde sagt til Pensionæren Fagel, at det var ikke rigtigt; thi den danske Flaade havde været færdig over en Maaned. Hertil svarede Fagel smilende: Han vilde ikke fremkalde nogen Strid herom, han vidste godt, at Kongen havde sin Flaade i god Stand, men han vilde blot give Lejlighed til at dømme om Tromps Adfærd; han opførte sig saaledes, at man ikke vidste, hvad han vilde; «dan woude hy hel soo, ende dan anders hebben».

Da Bastiansen kom til Kjøbenhavn, opstod der Uenighed med ham i flere Henseender, han gjorde Vanskeligheder med at forevise sin Instruktion, han forlangte altid at føre Avantgarden, at, naar Flaaderne vare kombinerede, skulde Krigsraadet sammensættes af ligemange Officerer fra den danske og den hollandske Flaade, og at han skulde have den nærmeste Rang efter den Øverstkommanderende (Tromp). Disse Uenigheder gav Anledning til en diplomatisk Forhandling med Regjeringen i Haag. Den 14. Juli skrev Kongen et Brev til Meyerocrone, i hvilket han meddelte ham Bastiansens Fordring paa Rangen, og tillige udtalte, at det ikke vilde blive indrømmet, at den hollandske Lieutenant-Admiral Bastiansen skulde staa over Admiral-General-Lieutenant Niels Juel, der var øverste Hoved for den danske Flaade og var fornemmere end Bastiansen. Meyerocrone skrev Følgende i et Brev til Sekretær Bierman, skrevet i Haag den $\frac{3}{4}$ Juli.

«Monsieur!

Je ne scaurais m'empêcher à vous dire que sur l'avis que l'on a eu qu'il a plu à Sa Majesté de requérir les ordres que cet État a donnés à Mr. Bastiansen, l'on m'a témoigné, que l'on était bien aise de faire voir à Sa Majesté qu'il n'y avait rien dans les dits ordres qu'empêchait les États de les faire produire, ayant pour cette fin donné la liberté à Mr. Bastiansen de les montrer lorsqu'il en serait requis par Sa Majesté, et que les difficultés que l'on en avait faites ici n'étaient qu'en égard de Mr. le conte Tromp, les États ne voulant point qu'il s'arrogât le pouvoir de se faire montrer les ordres et commander Bastiansen, selon sa phantasie; c'était l'expression de celui qui m'a tenu ce discours. Il a ajouté que les États n'avaient pas fait mettre dans les ordres l'article par lequel le dit Bastiansen est tenu de n'aller à aucune entreprise sans qu'elle soit conciliée avec lui, ou que le secret en soit du moins confié entre ses mains, si la conduite, que la même personne appellait rude et hautaine de Mr. le conte Tromp dans l'année précédente, n'y avait occasion, en ce que l'on dit que le dit Conte avait eu nul égard au chef et aux commandants de l'Esquadre de cet État, mais qu'il les avait traité de haut en bas, en y ajoutant de plus que toutes ces précautions ont été prises si fort en égard de Mr. le conte Tromp, que si quelque autre des ami-

raux de Sa Majesté avait commandé sa flotte, les États n'auraient pas osé de ces cautèles, se flant à la discrétion de nos autres amiraux de traiter ceux de cet État avec plus de civilité et d'estime; cecy m' a été dit et insinué de la part de Mr. le Pensionaire, et c'est la raison pourquoi j'ai cru de mon devoir de ne le pas passer par silence. Mais comme ce compliment n'est guères avantageux pour Mr. le conte Tromp, je n'en ai rien voulu toucher au Roy même, en vous suppliant néanmoins de lui en faire rapport et aux lieux réquis, si vous le trouvez à propos et nécessaire. Il est vrai, que l'on s'étonne ici de voir Mr. conte Tromp réussir chez nous, et l'on dit qu'il faut qu'il y tienne toute une autre conduite qu'il n'a fait en Espagne et qu'il ne fait ici.»

Dernæst meddeles følgende Brudstykke af et Brev fra Meyercrone til Kongen, dateret Haag den 7. August, indeholdende blandt Andet Referatet af en Samtale med Fagel:

»Sans Mr. le Conte Tromp il n'y aurait point eu d'occasion par laquelle la teneur de l'instruction du dit Bastiansen serait tirée en question, et que le dit Conte avait lui seul donné occasion à cette instruction par sa conduite rude à l'endroit des officiers de cet État l'année passée.

Dailleurs que le dit Bastiansen céderait volontiers Mr. l' Admiral-General-Lieutenant Juel, quand Votre Majesté l'employerait seul en mer, à laquelle occasion il combla le dit Admiral de mille louanges, et me dit naïvement (je ne sais si c'était par persuasion ou par passion) qu'il croyait sa conduite telle que Votre Majesté tirerait autant d'avantages de son service que de celui de tout autre, en y ajoutant de plus, que Mr. le Conte Tromp se prostituait par ses prétensions que Mr. Le Maire écrit qu'il formait, sans vouloir aller en mer avant que d'être satisfait là dessus, et en me demandant si j'en avais la connaissance, sur quoi lui ayant répondu que non, il m'a répliqué, qu' entre autres points il avait demandé un pouvoir sur la flotte de Votre Majesté qui ressemblait à celui, qu'un Empereur avait autrefois donné au duc de Friedland.»

Bastiansen foreviste sin Instruktion — Afskrifter af den bevares i det kgl. Gehejmearkiv — i hvilken der stod, at Krigsraadet skulde sammensættes af ligemange danske og hollandske Officerer, og den 20. Juli fik General-Admiral Tromp Under-

ning fra Kongen om¹⁾), at, for at forekomme Præcedents Strid imellem Hans Majestæts og de hollandske Officerer, skulde Krigsraadet af Hans Majestæts egne Officerer holdes aparte under Hovedflaget, og, hvad som blev resolveret, kommuniseres Admiralen og Kommandeurs paa Auxiliærskibene, for at indhente deres Betænkning, og om de ej konformerede sig, eller ikke vilde efterkomme, hvad han efter Konklusum befalede, da først med det Gode, og om de videre vægrede sig, da absolute at beordre dem dertil, men om de endda bleve ved at opponere sig, da at protestere og med Hans Majestæts Skibe at efterkomme hvad befalet var.«

Det blev saaledes ikke Resultatet, at Niels Juel i Krigsraadet i Rang skulde vige Plads for Bastiansen.

Men Forholdet til Tromp var paa samme Tid blevet i højeste Grad spændt. Han optraadte med en Anmasselse og Hovmod, som maatte vises tilbage med Bestemthed, eller han maatte vige sin Plads. Saaledes klagede Niels Juel den 6. Juli til Kongen over, at uagtet han havde taget »den grønne Falk«, hvis Kapitajn, Taube, ikke havde villet øvergive sig til nogen anden end ham, da han havde tilføjet ham størst Skade, saa havde dog Tromp jaget Officererne og Mandskabet bort og besat Skibet. Det var imidlertid en Ubetydelighed, der maa have været andre Omstændigheder, som nu ikke kjendes, der foranledigede Kongen til at handle paa en forsigtig, men for Tromp egenlig graverende Maade.

Den 9. Juli fik Tromp sin Instruktion angaaende de Operationer, som i den nærmeste Tid skulde udføres: »Han skulde benytte sig af Sejren, gjøre Angreb ved Norrköping, i Østergothland, ved Westerwick og tilsidst paa Øland, derefter gaa Fjenden imøde, hvis han inden 4 Uger lod sig se i Søen. Sigtet var, at nøde Fjenden ved slige Diversioner til at detachere af sin Armee i Skaane; desaaarsag skulde Tromp brænde og skjænde, brandskatte, plyndre, omkomme eller bortføre Folk, for at Fjenden maatte tænke, at det var Alvor at gjæste ham. Naar det var forrettet og Gulland forsynet, skulde han sætte sig med Flaaden mellem Ystad og Rügen.« Samme Dag fik Tromp Underretning om, at Baron Jens Juel havde faaet Ordre

¹⁾ Registraturen i Gehejmearkivet.

til »som Kommiteret at gaa med Flaaden, han skulde bivaane Krigsraadet for at hjælpe til at befordre det ham anbefalede Dessein.« Det var dog næppe alene Hensigten med at Jens Juel skulde følge med Flaaden, Meningen har vist ogsaa været, at han skulde iagttage Tromp. Samme Dag udfærdiges nemlig til Baron Jens Juel en hemmelig Ordre, som ikke maatte brækkes, før han med Vished erfarede, at Admiral-General Grev Tromp ikke fuldførte sin Instrux om at anfælde de svenske Provindser paa den anbefalede Maade, i saadant, ej andet Tilfælde, skulde han aabne Ordren og forevise den for Cheferne for Eskadrerne med de øvrige Officerer. Den hemmelig Ordres Indhold var følgende¹⁾:

»At endskjønt Hans Majestæt ikke tvivlede, at jo Grev Tromp fuldkommen efterlevede den ham meddelte Ordre af 9. Juli i Henseende til de svenske Provindser at anfælde, saa var dog Baron Juel sendt for at bivaane Krigs-Raadet og se, at alting blev stillet i Værk efter Ordren; saa dog, siden det var klart nok, at det ej var hans Agt, i Alt at fuldkomme Hans Majestæts Villie, men gjorde derudi Diffikulteter, saa var Hans Majestæts Villie og Befaling til alle høje og andre Officerer samt Gemene paa Hans Majestæts saavel som de hollandske Skibe at parere Admiral-General-Lieutenant Niels Juel og efterkomme hvad han befalede angaaende de svenske Provindsers Udplyndring etc. efter Hans Majestæts Ordre.«

Denne mærkelige Ordre har dog faaet den Paategning, »at den er holdt tilbage«.

Tromp var meget misfornøjet med at have en Mand ombord paa Flaaden, som egenlig var den uvedkommende og som han nærmest maatte betragte som sin Vogter. Der var desuden andre Forhold, som ikke vare efter hans Hoved; han indgav allerede den 13. Juli en længere Forestilling herover til Kongen²⁾, og var uvillig til at gaa ud med Flaaden, før hans Ønsker vare opfyldte. Klagen indeholdt 9 Poster, Kongens Resolution paa dem er dateret Landskrona 15. Juli³⁾. Den

¹⁾ Registraturen i Gehejmearkivet.

²⁾ Gehejmearkivet, Aflevering fra Marineministeriet, Indkomne Sager for 1677.

³⁾ Registraturen i Gehejmearkivet.

første angik Provianteringen af Skibene. Den anden var, at, da han skulde være Øverstkommanderende, ønskede han en General-Akt, at alle Flaadens over- og underordnede Officerer skulde lyde de Ordre, som han gav uden at have holdt Krigsraad. (I en Note føjes til, at dette angik blot Detacheringen af enkelte Skibe, som General-Admiralen vilde bruge til en eller anden Expedition) Svaret var: »den General-Akt og Autorisation, som ønskedes, bestod i hans Bestalling som General-Admiral og i hans Ordre om at gaa i Søen og kommandere Flaaden; han havde at rette sig efter sin Instrux og maatte ej udstæde nogen Ordre af Importance eller detachere Orlogsskibe og Fregatter eller armerede Fartøjer uden at holde Krigsraad derom. Ej heller maatte de, som stode under hans Kommando, foretage sig sligt uden hans Vidende og Villie.« Det tredje Punkt var, at Baron Juel skulde kaldes tilbage, da hans Nærværelse paa Flaaden og i Krigsraadet vilde være til Disrespekt og Ringeagt for ham i Verdens Øjne. Svaret var: »Det kunde ej give nogen Eftertanke, at Baron Juel var beordret at bivaane Krigsraadet, efterdi han var Hans Majestæts Gehejmerraad og havde lang Erfarenhed i den svenske Stat og kunde give gode Raad; helst sligt var brugeligt hos andre Stater, endog hos Hollænderne, hvilke altid med deres Lieutenant-Admiral-General deputerede nogle af General Staterne at bivaane Krigsraadet til Søs. Det fjerde Punkt angik Prispengene. Tromp forlangte Tiendepenge af de Skibe, som vare tagne eller bleve tagne. Svaret var: »Hvad Priser og Byttet angik, lod Hans Majestæt det forblive ved det, som derom var reguleret og anordnet og kunde ikke reflektere paa hvad nu var vedtaget i Holland. I Henseende til de forgangne Priser, maatte det tilskrives hans lange Udeblivelse, at han ikke deri kunde nyde Del.« 5—7 Punkt angik Tromps egne Sager og Svarene vare efter hans Ønske. Det 8. Punkt var, at Krigsraadet skulde disponere over de i sidste Bataille tagne Priser. Svaret lød: »at Disputer i Henseende til de erobrede Priser maatte afgjøres efter Reglementerne, og Vedkommende erhverve Admiralitetets Dom og rette sig derefter, efterdi ved samme Ret dømtes hvad Søretten og Ordonancer samt lovlige Sø-Kutumer medførte.« Det 9. Punkt var, at Tromp selv skulde afgjøre Sagerne i Krigsraadet, naar Stemmerne stod lige imod hinanden. Svaret var:

»for at forekomme paria vota, kunde man tage et ulige Tal af Assessores til Krigsraadet og saaledes rette sig efter fleste vota.

Tromps Forlangender bleve saaledes afslagne. Jens Juel maa have faaet Resolutionen at læse; thi den 18. Juli skrev han til Krigsraad og Generalauditor Meyer. »Jeg har og set den Resolution for General-Admiral Tromp, den er ham i alle Maader tjenlig, og min partikulære Mening og Haab er dette, at bliver han fra os, vil jeg haabe Noget skal udrettes, men hvis han kommer og siden med sine Hollændere kabalerer, saa ser jeg hele Kampagnen infructueux.«

Paa samme Tid fik Niels Juel (15. Juli) Ordre til at forsøge paa at ødelægge den svenske Flaade i Calmarsund ved Brandere, forresten skulde han følge Tromps Ordre, som var tilsendt ham i Kopi under Kongens Haand. Men Tromp gav efter. Den 18. Juli skrev han et nyt Brev til Kongen, han slog sig til Ro ved de Svar, han havde faaet, og underrettede Kongen om, at han vilde gaa til Søs med Orlogsskibet Prinds Jørgen, saasnt det var forsynet med Øl. Den 20. Juli fik Jens Juel en Ordre, hvori der stod, at han skulde mage paa en god Forstaaelse mellem Gen. Adm. Grev Tromp og Adm. Gen. Lieutn. N. Juel, saa vel som imellem de øvrige Officerer paa Hs. Majst. og de hollandske Skibe. Man havde ikke Tillid til Tromp. Den 21. Juli blev der givet Niels Juel Underretning om, at Tromp havde faaet den forlangte Autorisation meddelt, siden han havde resolveret sig til at gaae i Søen, opholdt han sig længere i Kjøbenhavn, skulde Juel sætte Hans Majestæts Villie i Værk efter Mulighed. Naar de hollandske Skibe kom, skulde han mage paa Enighed, men hvis de ej vilde hjælpe til at iværksætte Desseinet, da at bruge Tiden og gjøre hvad ske kunde med Hans Majestæts egen Flaade, efterdi nu 3 Uger vare forløbne, og naar disse Konjunkturer bleve forsømte, kunde Armeen i Skaane siden ikke hjælpes ved denne Diversion; Øland maatte ikke forskaanes. Denne sidste Tilføjelse sigter til en Rapport fra Jens og Niels Juel til Kongen af 18. Juli, i hvilken følgende Udtalelse forekommer: »Bliver General-Admiral Tromp fra Flaaden, vil vi endnu formode, Noget til Eders Majestæts Tjeneste skal kunne forrettes; men hvis han kommer, saa kan vi ret lidet Haab have; thi vi nok forud ser, at han tilligemed Hollænderne skal søge at gjøre Alting

difficil, og tror vel man finder en eller anden Middel at træ-
nere, siden han haver faaet hans Ordre, ved hartad enhver i
Kjøbenhavn om des Contenu at ræsonnere. Hollandske Re-
sidenten haver gjort os en Ræsonnement, at Dronning Chri-
stina havde til Herrer Staterne rekkommenderet, at Øland Intet
maatte ruineres, som var hendes Livgeding; vi svarede ikke
et Ord dertil, lod det gaa ind ad et Øre, og ud af et andet.«
Stemningen var ikke venlig fra de to Brødre Juels Side imod
Tromp og den hollandske Auxiliærflaades Chef, og det var en
vanskelig Opgave der var betroet Jens Juel. Der kunde blive
Brug for al den Dygtighed, der udmærkede ham som Diplomat,
naar han skulde iagttage Tromp, støtte sin Broder, snart vende
det strenge, snart det venlige Ansigt mod Bastiansen, bringe
Enighed tilveje imellem Officererne paa de to Flaader, og endda
fremme Krigsplanernes Udførelse.

Saa skulde da Operationerne begynde. Den 20 Juli skrev
Brødrene Juel fra Ankerpladsen imellem Møn og Stevns Klint
til Kongen, at de havde faaet Svar fra den hollandske Admiral
Willem Bastiansen paa de Breve, som de havde skrevet til
ham, og han havde »med Civilité« lovet at sætte sin Kurs og
møde dem ved Bornholm, og videre Hans Majestæts Tjeneste
befordre; tillige sendte han en Rangerliste over sine 9 Skibe.
De bad om, at de Skibe, som vare skikkede til Kjøbenhavn,
maatte sendes ned et efter et, og ikke det ene bie efter det
andet, »med mindre den ene Mands Kaprice [o: Tromp] troubler
os, vil vi formode Alting skal gaa til Eders Majestæts Tjeneste.«
Den 24. Juli meldte de Kongen, at den hollandske Flaade var
kommen den 22de. »Igaar vare de først ombord, deres Ad-
miral og Viceadmiral, hvor de bleve til Maaltid; vi gjorde dem
al den Ære og gode Villie, vi kunde, de lod sig mærke at ville
gjøre godt, deres Forslag var, at enten skulde der tages lige
mange af hver Flaade, som skulde resolve alle Operationerne,
hvilket de formenter følgelig ved 3 af hver Flaade ske kunde,
eller ogsaa vi kunde give deres Admiral vores Sentiments til-
kjende, han det siden med sine Officerer overlægge og da lade
os vide Svar. Vi replicerede derpaa, at vi ikke havde svar
meget at deliberere, vi havde Kongens Ordre, saa at nu ikke
stod til at ræsonnere derover, men alene, naar det kom saa
nær, de modo agendi, men hvorom Alting, skulde vi lettelig

finde saadan Expedienter, som dem formaliter skulde fornøje.« Den 27 Juli skrev Brødrene til Kongen, at de begge havde været hos den hollandske Admiral »par manière de visite«, og gjort ham Propositioner. »Igaar kom han med Viceadmiralen og Schoutbynachten, Markvor Rodsten var tilstede. Vi kan dem ikke andet eftersige, end at hos dem og særdeles hos Admiralen selv findes al Redebonhed, og vi gjøre dem og al mulig Deference, saa vi paa alle Sider ere enige og vel tilfredse, og vel Eders Majestæt, at den næst Guds Hjælp skal være, saa længe os ingen anden [o: Tromp] troublerer.« Der var talt om Krigsraadet, »hvis vi mødte med 4, da de med 3, hvis vi med 5, da de med 4. Vi have svaret, at vi skulle fornøje dem i alt, saa længe vi fandt dem saa ræsonnable som de nu vare.« Der blev budt de hollandske Officerer Stole at sidde paa, de begjærede at staa, »hvilket og skete, rundt om Bordet, en her, en anden der, ligesom de kom først til.«

Disse Breve oplyse, at det ikke kom til nogen hjertelig Forstaaelse mellem de Danske og Hollænderne, men at der dog gjensidig var Bestræbelser for at komme hverandre imøde. Men der var et Spøgelse, som foruroligede begge Parter, det var Cornelis Tromp. Imidlertid arbejdede Juel kun kort Tid sammen med ham, ikke fuldt en Maaned; den 3. August stødte Tromp til Flaaderne og overtog Kommandoen over dem, derpaa fulgte Landgangen paa Øland, men den 26 August forlod Tromp allerede Flaaden ifølge kongelig Befaling med en Eskadre danske Skibe og den hollandske Flaade, for at overføre Soldater til Rygen, som skulde erobres, men ikke blev erobret. Niels Juel forblev med de øvrige danske Skibe ved Sverigs Østkyst, hvor han fuldbyrdede sin Instruktions blodige Bud. Den 6. Oktober kom han tilbage til Kjøbenhavn.

I Slutningen af Oktober Maaned sejlede den hollandske Flaade hjem, Hollændernes aktive Medhjælp til Krigens Førelse var nu afsluttet. Forinden Afrejsen modtog flere af Officererne Benaadninger af Kongen. Lt Admiral Bastiansen blev den 25 Oktober optagen i den danske Adelstand, og blev Ridder af Dannebrog, Viceadmiral van Nees og Schoutbynacht Almonde fik til Foræring Kongens Brystbillede besat med Diamanter, Kapitajnerne fik andre Naadesbevisninger, de Gemene fik en Sum Penge til Fordeling imellem sig. Man skulde heraf tro, at f. Ex. Bastiansen havde udført noget meget Betydeligt og

vundet Berømmelse i de Maaneder, han med sin Flaade havde været i Østersøens Farvande, men det er ingenlunde Tilfældet. Bastiansen blev selv forundret, da den hollandske Resident Le Maire meddelte ham, at Kongen vilde give ham Ridderordenen; han undslog sig for at modtage den, dels af Beskedenhed, idet han mente, at han ikke fortjente en saadan Hæder, dels fordi denne Udmærkelse ikke stemmede med hans Landmænds fra Forfædrene nedarvede jævne Begreber. Vist er det, at Opmærksomheden var stor. Mon der fra Kongens Side var nogen diplomatisk Tanke bagved? Kongen ønskede, at Holland skulde vedblive at understøtte ham med Subsidier og Skibe, Holland ønskede at holde op dermed; mon Bastiansen til Gjengjæld for al den Hæder, der blev vist ham, kunde ventes at ville understøtte Kongens Opfordringer til den hollandske Regjering?

Det var paalagt Flaaderne at forsøge paa at trænge ind til Kalmar og ødelægge de svenske Krigsskibe, som havde søgt Tilflugt der. Det viste sig umuligt, at bringe dette Foretagende til Udførelse. De Jonge har omtalt Forsøgene¹⁾: »Tromp gjorde Alt, hvad der kunde ventes af en erfaren Sømand, for at bringe dette farlige Hverv til et lykkeligt Udfald, hvortil han især benyttede sig af Viceadmiral Span, Schoutbynacht Floris Carstensen og andre i dansk Tjeneste værende Hollændere. Svenskerne havde forskandset sig godt, Løbet var meget vanskeligt at trænge frem i, der var ingen Udsigt til et heldigt Udfald.« Det er atter kun Hollænderne, som udførte Noget. Det er naturligvis ikke rigtigt. Den 5. August skrev Brødrene Juel en Rapport til Kongen, i hvilken der omtales, at Baade med Styrmandene havde været inde i Løbet for at pejle det. »General Admiral Tromp, vi begge, Admiral Markvor Rodsten, begge Viceadmiralerne [Chr. Bjelke, Hendrik Span] vare der og med og toge det i Øjesyn.« Tromp var ganske vist virksom, men det var Niels Juel ogsaa, det fremgaar tydelig nok af hans og hans Broders Rapporter, de vare paa Færde hele Tiden; ved ethvert farefuldt Forsøg baade foran Kalmar og mange Gange i Tiden derefter, da der gjordes Landgang paa Øland og Sverigs Fastland, vare Brødrene selv tilstede, for at lede eller for at iagttage, hvorledes Sagerne udførtes. Den 19.

¹⁾ De Jonge, II, S. 544.

August skrive de til Kongen, at de af Viceadmiral Span havde faaet Rapport om, at det var umuligt at nærme sig Svenskerne, »men for lige vel bedre tro vores egne Øjne end nogen andens Rapport, droge vi begge selv derop med Tromp samme Dag og havde Styrmandene med os, men vi maatte til vores store Fortræd fornemme, at der var saa meget sunket imellem Klipperne, at det var ikke muligt at komme der anderledes end verpe sig ud og ind Skib efter Skib.« Men de Jonge nævner slet ikke Juellerne. Man kan give de Jonge Ret i, at det var en grusom Maade at føre Krigen paa, at brænde og ødelægge overalt, hvor det var muligt at komme til; men det ser næsten ud, som om han har trøet, at Juel navnlig har udført alt dette drevet »af det Nationalhad, som fra gammel Tid herskede imellem Danmark og Sverig«. De Jonge har ikke kjendt den Instrux, som var given Tromp og Juel; i den var det udtrykkelig paalagt, at foretage disse Ødelæggelser, dog ikke blot for at ødelægge, men for om mulig at bevæge den svenske Konge til at detachere Dele af sin Armee i Skaane, for at beskytte de østlige Kyster; derved vilde den danske Konges Stilling i Skaane blive bedre.

Garde fortæller, at i Vinteren 1677—78 var det navnlig Niels Juel, Markvor Rodsten og Gyldensparre, som arbejdede i Admiralitetet paa Forberedelserne til Flaadens Foretagender næste Aar, da Rigens Admiral H. Bjelke var gammel og svag¹⁾, Tromp var fremmed og upopulær blandt de Danske, Jens Rodsten, Chr. Bjelke og H. Span vare sendte ud for at hverve Matroser. Dette kan ikke være rigtigt, baade Henrik Bjelke og Tromp toge Del i Arbejderne; den ene var Præsident i Admiralitetet, den anden General-Admiral, altsaa Flaadens Øverstkommanderende, dertil Medlem af Admiralitetet, det er ikke muligt, at de ikke skulle have arbejdet; og det fremgaar da ogsaa blandt Andet af Admiralitetsprotokollen, af hvilken det ses, at de begge hele Vinteren igjennem vare paa deres Plads. Men da Flaaden i Sommeren 1678 skulde stikke i Søen, var Cornelis Tromp ikke mere i dansk Tjeneste.

Herom skriver de Jonge Følgende²⁾:

¹⁾ Sml. Chr. Bruun, Curt Sivertsen Adelaer, S. 153—86.

²⁾ De Jonge, II, S. 548 ff.

•Det varede ikke længe, før Tromp paa en for ham saarende Maade blev sat bort fra den Værdighed, som han hidtil havde beklædt i den danske Marine. De Tjenester, som han i sin hidtidige Stilling som General-Admiral havde vist Christian den Femte, vare uden Modsigelse fortrinlige, og det var navnlig hans Kundskab, Tapperhed og Anførsel, at Danmarks Sømagt havde at takke for den store Overmagt, den i disse Aar fik over den svenske. Men netop hans Talenter og den ved hans Heltegjerninger høstede Berømmelse havde vakt de danske Admiralers Jalousi¹⁾, som var voxet endnu mere, fordi de ikke fra først af nærede noget godt Sindelag imod ham som en Fremmed. Saalænge Fjendens Magt var stor og man havde en hollandsk Eskadre nødig, holdt man sig rolig, dels fordi man følte sig for svag til at undvære de nødvendige Dueligheder, og med Haab om et godt Udfald at byde Fjenden Spidsen, dels fordi man forstod, at de Hollændere, som vare sendte til Højelp, aldrig vilde underkaste sig en dansk Admirals Overkommando, medens Tromp netop var den rette Mand til baade at anføre de Danske og Hollænderne. Men nu havde de danske Admiraler forrige Aar to Gange overvundet den svenske Flaade, hvis Magt var bleven betydelig svækket, og de mente nu, glemmende, at det fornemmelig var sket ved Højelp af de Hollændere, som befandt sig i den danske Flaade og som meget let kunde forlade deres Tjeneste med Tromp, at de ikke længere havde Brug for denne udmærkede Admirals Styrelse og Bistand, og Vanskeligheden ved Foreningen af Flaaden fra begge Folk faldt bort, idet der i dette Aar ingen hollandsk Flaade ventedes. Der blev da sat alle mulige Intriguer i Værk, for at Kongen, der var meget vred paa Generalstaterne paa Grund af, at de sandsynligvis vilde slutte Fred og forlade

¹⁾ Kurfyrst Frederik Vilhelms Historieskriver Sam. Pufendorf fortæller (de rebus gestis Fr. Wilh. T. II, Berol. 1695, S. 1230): •Sed et Cornelio Trompio per Nicolaum Julum ejusque factionem multum molestiæ dabatur, solita indigenarum adversus eminentem exterorum virtutem invidia, ita ut iste missionem flagitare inciperet. Et quanquam connitente Electore Rex demum eidem satisfacere vellet, tamen cum is ostenderet, veniam sibi a Belgis et Arausionensi petendam, ut Danicam militiam continuare liceret, Julius et alii æmuli id præcipue exaggerabant, classem haut tuto committi ab extraneo pendenti, sic ut demum iste a Dania dimitteretur. •

hans Parti, kunde blive ilde stemt imod Tromp og lade ham faa sin Afsked. Det lykkedes som det ønskedes. Den 8. Maj lod Kongen ved to Gehejmeraader Tromp vide, at da Deres Højmægtigheder overlod ham til hans egen Skjæbne og hverken vilde sende ham Penge eller Skibe, og da han derfor saa sig nødsaget til at hjælpe sig selv saa godt han kunde, saa kunde han ikke betro sin Flaade, der bestod af hans egne Skibe, til nogen Anden end sine egne Undersaatter og han takkede derfor Tromp for hans Tjeneste. Historien giver ingen nøjagtig Melding om det Indtryk, som denne Afskedigelse maatte gjøre paa Tromps højhjertede og let antændelige Sind. Man læser kun, at han øjeblikkelig lod sit Gods bringe fra Borde¹⁾, og disse faa Ord ere nok til at kunne give tilkjende, at Tromps Harme over denne utaknemmelige Handlemaade maa have været meget stor, og at han ikke har gjort en eneste Bestræbelse for at blive længere i Kongens Tjeneste. Han tøvede dog endnu i nogen Tid i Kjøbenhavn, for at ordne sine Sager, og man kan tænke sig, at han har arbejdet paa at formaa de hollandske Officerer, der tjente paa den danske Flaade og hos hvem Efterretningen om hans Afskedigelse og forestaaende Bortrejse havde vakt megen Misfornøjelse, til endnu i nogen Tid at blive i dansk Tjeneste, ligesom at det var ham, som maatte takkes for, at de Tusinder af hollandske Matroser, hvormed den danske Flaade var bemanded, ikke gjorde aabenbart Mytteri²⁾. Men hvorledes det end forholder sig hermed, saa fortjener Officerernes og Matrosernes Opførsel at lægges Mærke til, thi den beviser, i hvor høj Grad Tromp var agtet og elsket af Republikens Søfolk, selv naar de befandt sig i fremmed Tjeneste.“

Er Alt sandt, hvad de Jonge har udtalt, saa har visselig Tromp lidt stor Uret, navnlig stor, fordi han ikke har gjort sig skyldig i Andet end at være en udmærket og talentfuld Mand. Alt hvad man hidtil fra dansk Side har vidst om Tromps Afskedigelse, indskrænker sig til følgende Meddelelse, som findes blandt en Del Notitser til Christian den Femtes Historie (af W. Worm?)³⁾:

¹⁾ •Brev fra Le Maire 10. Maj 1678. •

²⁾ •Brev fra Le Maire 14. Maj 1678. •

³⁾ Suhms Samlinger, I, 2, S. 178.

«Majus [1678] slich General Lieutenant [o: Admiral] Tromp sin Afsked, eftersom han Vinteren over havde gjort adskillige Præ-
tensioner hos Hs. Majest og General-Commissariatet, dog uden
Frukt, indtil Foraaret kom, og Flaaden laa sejlferdig, da han
lod sig forlyde baade for Kongen og andre, ej at ville søge
Søen, førend Prætensionerne kom til Ende, hvorpaa Kongen
lod ham beskikke ved Rigmarskalk Korbitz og Overjægermester
Hahn, som en Morgen paa Admiralitetet taledede med ham en
stiv Time; siden en Dag om Eftermiddagen blev given Ordre
at tage Flaget af hans Skib, som han skulde føre, dog forblev
han her til midt om Sommeren, da han drog med en af Kon-
gens Fregatter til Churfyrsten af Brandenburgs Lejr.»

Det er imidlertid muligt at oplyse Begivenheden nøjere;
Kilden hertil er fornemmelig de Meddelelser om Tromps Di-
mission fra dansk Tjeneste, som Kongen sendte til de to En-
voyés i Brandenburg og Holland, Mogens Scheel og Henning
Meyercrone.

Den 8. April skrev Tromp et Brev til Christian den Femte¹⁾,
i hvilket han fremkom med forskellige Fordringer: at han ikke
skulde være nødt til at holde Krigsraad med Admiralerne og
de underordnede Officerer, da han derved vilde have bundne
Hænder; dog var Meningen ikke den, at han slet ikke vilde
holde Krigsraad, men han vilde selv afgjøre, naar saadant
skulde ske. Han vilde have Ret til selv at lade Delinkventer
afstraffe, uden at sende dem til andre Dommere, og forlangte
derfor, at en Skarpretter skulde sendes ud paa Flaaden²⁾. Han
vilde være berettiget til selv at besætte de vakante Charger,
dog paa Kongens Approbation. Han ønskede, at de Søoffice-
rer, som han havde antaget i Holland, og som vare anklagede
paa Ære og Liv, maatte blive dømt af en Krigsret. Han for-
langte, at ikke blot de, som i et Slag erobrede et Skib, skulde
have Prisepenge, men at disse skulde deles mellem alle dem,
som havde opført sig tappert. Endelig forlangte han en Chef

¹⁾ Dette Brev bevares i Gehejme-Arkivet, Aflevering fra Marineministeriet,
Indkomne Sager 1678.

²⁾ I Admiralitetsprotokollen findes indført den 5. August 1676, at paa
Tromps indstændige Ansøgning besluttedes at sende Skarpretteren Jo-
chum Tettow van Perlenberg ned til Flaaden; han og hans Tjener
skulde tilsammen maanedlig have 20 Rdl.

over Landtropperne paa Flaaden, som kunde kommandere dem ved Landgange, og ligeledes en til at kommandere Baadsfolkene. Nogle af Tromps Fordringer vare af den Natur, at Kongen umulig kunde gaa ind paa dem.

Den 30. April underrettedes M. Scheel om Tromps fra Tid til anden gjorte Prætensioner, som Kongen ikke vilde indrømme; Tromp fordrede kategorisk Svar; det lod som om Tromp blot havde søgt et Paaskud til at kunne trække sig tilbage paa en god Maner; Kongen vilde, at det skulde blive ved hvad der stod i hans Kapitulation og Instruktion, han vidste nu ikke hvad Beslutning Tromp vilde tage, om han vilde rejse til Holland; Tromp rostes iøvrig meget. Da Tromp stod i høj Anseelse hos Kurfyrsten af Brandenburg, skulde Scheel snarest mulig underrette Kurfyrsten herom, men tillige forsikre ham om, at Kongen vilde lade sin Flaade løbe ud, gjøre Fjenden al mulig Afbræk og assistere med til Rygens Erobring. Til Brevet føjede Kongen egenhændig et Postscriptum: han havde tilbudt Tromp at bivaane Landgangen paa Rygen og facilitere den, eller ogsaa at forblive ved Kongens egen Person, »welches er aber eben wenig annemen wollen, worab dann des churfürstl. Durchl. und Liebtens sattsam erkennen können, wie weit man sich auff denselben verlassen kann.«

Tromp havde desuden fundet en anden Grund til at gjøre Vanskeligheder; Rigsrætskalk Korbitz og Gehejmerraad, Overjægermester Hahn havde forhandlet med ham i den Anledning paa Admiralitetet; den 29. April indfandt de sig igjen hos ham efter foregaaende Kommunikation af Storkansler Ahlefeldt. I Referatet om denne Sammenkomst hedder det: de havde meddelt Kongen, hvad Tromp for nogle Dage siden havde talt med dem om paa Admiralitetet. Tromp havde sagt, at han ikke vilde gaa ombord paa Flaaden eller forblive her eller hjælpe med til Rygens Erobring uden Permission fra Prindsen af Oranien, saaledes som det var sket forrige Aar, ellers vilde han paadrage sig Prindsens Ugunst. De svarede, at i Kancelliet var der ingen Breve at finde herom, en saadan Anmodning kunde være sket igjennem den kongelige Minister i Haag i Hs. Majestæts Navn¹⁾, men det maatte erindres, at dengang sendte Holland

¹⁾ Den 23. December 1676 underrettedes Meyercrone om, at Kongen vilde betro Tromp Overkommandoen over Flaaden næste Aar. Meyercrone

Skibe og Subsidier til Forstærkning af den danske Flaade, og at Alt skulde staa under Tromps Kommando, de andre Allie-rede gav Subsidier dertil; men iaar vilde Holland trods alle Instantser hverken sende Skibe eller Subsidier, følgelig mang-lede den Aarsag nu, som var tilstede forrige Aar til at anmode Prindsen om Permission for Tromp; og da denne uden en saadan Permission hverken vilde gaa ombord paa Flaaden eller blive her eller ellers vilde entreprenere Noget, saa kunde hver-ken Tromp eller nogensomhelst Anden fortænke Kongen i, at han sendte sin Flaade ud under sine egne Admiraler, hvilket Kongen allerede havde besluttet, og hvilket de nu skulde under-rette Greven om; dog anmodedes han om at overveje, om han ikke vilde forblive her. Kongen lod udtale i de naadigste Ud-tryk sin store Anerkjendelse af Tromps Dygtighed.

Hertil svarede Tromp, at han i Aaret 1676 var gaaet i Kongens Tjeneste med Prindsens Tilladelse, ifølge en Resolu-tion af 6. Marts 1676 »saalænge indtil Landets Tjeneste forlangte ham«. Da han kom til Kjøbenhavn, afsluttedes Kapitulationen med Storkansleren og han tjente 1676. 1677 havde Prindsen af Oranien paa Kongens Anmodning den 22. Januar givet ham Per-mission, hvilken han ogsaa vilde have for dette Aar, og han forlangte en Skrivelse fra Kongen derom; men da Kongen var sindet at lade Flaaden kommandere af sine egne Admiraler, saa maatte han finde sig deri, han havde kun at bede Kongen om at lade ham gaa til Holland jo før jo hellere.

Hertil svarede Korbitz og Hahn, at de maatte tage dette ad referendum, de skulde kun høre hans Mening; de vare visse paa, at Kongen var tilfreds med hans Person.

Tromp holdt sig til det Forrige om Permission af Prind-sen af Oranien; der svarede: Kongen kan ikke gaa ind her-paa, der er Intet at finde i Kapitulationen derom.

skulde meddele det til Prindsen af Oranien, som man ikke tvivlede om vilde være tilfreds dermed »und zu mehrer encouragering besagten unsern General Admiral dero Consens darzu verleihen.« Den ^o18 Maj 1677 skrev Meyercrone til Kongen, at Prindsen »m'a chargé de rap-porter à Votre Majesté qu'il consent volontiers à ce que Mr le Conte Tromp prenne le commandement qu'il plait à V. M. de lui conférer de sa flotte pour la campagne prochaine.«

Tromp roste meget Kongens Naade¹⁾; han var Kongen forbunden derfor hele sit Liv igjennem; han skulde aldrig glemme baade her og i sit Fædreland ved alle mulige Lejligheder at anerkjende det. Han beklagede i temmelig haarde Udtryk, at Kongen blev saa slet betjent af Staten (von dem Etat) og at han ikke blev mere baaret under Armene, ja i dette Aar vilde være ladet ganske hjælpeløs; han omtalte, hvor stor Møje han forrige Aar havde havt, hvor mange Fjender han havde skabt sig, dels paa Grund af at han havde trængt paa Udsendelsen af Skibene [fra Holland], allermest paa Grund af Hvervningen af Matroser; Skylden til, at Skibene saa sildig løb ud, maatte søges hos »der kleine Admiral Bastiansen, welchen er ziemlich hart angriff und sagte, dass er dergleichen im Collegio der Admiralität in Ambsterdam gethan,« men desuagtet var Bastiansen bleven Ridder af Dannebrog.

De skildtes ad i al Venskab og Høflighed.

Det er meget rimeligt, at de Jonge har Ret, naar han siger, at man i Danmark mente, at Tromp var overflødig, da der fandtes danske Admiraler, hvem Overkommandoen over Flaaden kunde betros; det er ikke blot rimeligt, men det vilde være urimeligt, hvis den Tanke ikke var levende baade hos den danske Regjering og den danske Sæetat. Men det er

¹⁾ De Jonge har givet en Beskrivelse af et Mindesmærke om Tromp, som endnu 1839 ejedes af Schwejzeren von Fellenberg, der paastod at være i Slægt med den Trompske Familie. Det bestod i en firkantet Daase af Rav, paa den ene Side var afbildet Cornelis Tromp i fuld Rustning siddende paa en Sejrstrofæ, paa den anden Side hans grevelige Vaaben, hvorunder Elephant-Ordenen hang i et Baand med hans Valgsprog: Fortes creantur Fortibus. Rundtom hans Portræt og Vaaben saa man foruden nogle Trofæer og Krigsredskab 8 Billeder, af hvilke de 4 omkring Portrættet forestillede 4 belejrede Byer, de 4 udenom Vaabenet 4 Fæstninger. De Jonge mener, at disse Billeder sigte til Krigsbegivenheder fra Aaret 1676 til Lands og Vands, som Tromp har udført eller taget Del i. De 4 Byer kunde være Ystad, Helsingborg, Landskrona og Christianopolis, som Tromp i det nævnte Aar bemægtigede sig for Kongen af Danmark eller hjalp til at erobre. De 4 Søfægtninger kunde være Scener af Søslaget ved Øland. Efter en Tradition skal denne Daase være en Foræring til Tromp fra Kongen af Danmark. Den var meget kunstig udført, Portrættet, Vaabenet, Trofæerne og Krigsredskabet i ophævet, Byerne og Søfægtningerne i fordybet Arbejde. Afbildninger i Lithografi ledsage de Jonges Værk (1ste Udg., IV, 1, S. 273. 2 Udg., III, S. 255).

tydeligt, at denne Grund ikke var den eneste, som foranledigede at Tromp fik sin Afsked. Tromp bar selv Skylden derfor, thi hans Opførsel var efterhaanden bleven saadan, at man ikke godt længere kunde finde sig deri. Forholdet var blevet utaaeligt, der maatte ske en Forandring. Men Tromp blev ingeniende behandlet paa en uværdig Maade. Christian den Femte satte megen Pris paa ham, og det blev udtrykkelig sagt Tromp af Korbitz og Bähn, »at det ikke var Mening, at han skulde forlade Kongens Tjeneste, men kun at han ikke nu skulde kommandere Flaaden paa Grund af de af ham selv oftere moverede Diffkulteter, derimod skulde han fremdeles staa Kongen bi med sine Raad og lade sig bruge ved forefaldende Okkasioner og Lejligheder.« Kongen vilde ikke bøje sig for Tromp, Tromp vilde ikke komme Kongen imøde, Følgen maatte blive, at Tromps Ansøgning om Afsked blev modtagen.

Den 25. April mødte Tromp sidste Gang i Admiralitetet.

Det vil ikke være uden Interesse at høre to forskellige Udtalelser om denne Sag. M. Scheel skriver den 7. Maj til Christian den Femte¹⁾:

»Om General Admiral Tromps Dessein at kvitere Eders kongl. Majst. Tjeneste har Hans Churf. Durchl. været informeret, førend jeg ham efter Eders kongl. Majst. allernaadigste Befaling af 30. April derom har kunnet underrette. Han gav at forstaa, at han gjerne havde set, at han endnu denne Kampagne udi Danmark havde forbleven, og Hans Churf. Durchl. var allerede saaledes til General Tromps Avantage indtagen, at jeg ham med Umage har stillet tilfreds og overtalt, at Eders kgl. Majest. Flaade ikke desmindre baade til Rygens Attacque og Fjenden med al mulig Afbræk at gjøre skulde employeres.«

Den 14. Maj skriver M. Scheel: »Grev Tromps Afskeds Aarsag og Maade har Hans Churf. Durchl. jeg efter allernaad. Befaling vidtløftig berettet; men Hs. Churf. Durchl. har en saa sær Confluence udi ham, at han sig uden Ophør derover beklager. Hans Ministri ere alle udi samme Sentiment, og omendskjønt at de Intet tvivle, at jo uden ham Eders Kongl. Majest. Flaade den svenske skal kunne imodstaa, saa formener de dog, at han til Rygens Erobring er umistelig.«

¹⁾ M. Scheels Indberetninger, i Geh. Arkivet; Brandenburg, Nr. 59

Saaledes lyder Dommen fra Brandenburg, som vilde bemægtige sig Rygen og ikke trode at kunne opnaa det, uden at Tromp ledede Landgangen. Ganske anderledes lyder Dommen fra Holland, som det vil ses af følgende Brudstykke af et Brev fra Meyercrone til Kongen, dateret Haag, den 21. Maj 1678¹⁾:

J'ai prie l'occasion d'exposer à Son Altesse le contenu des ordres de Votre Majesté au sujet de la conduite de Mr. le Conte Tromp dont Elle s'est extrêmement étonnée, surtout de son excuse de pouvoir entrer en mer sans la permission de Son Altesse, en me protestant qu' Elle n'y avait jamais songé, mais pour le reste des demandes de Mr. le Conte Tromp, Son Altesse m'a dit tout haut qu'elles ressembloient fort à l'humeur de cet Amiral et qu'il y avait agi à son ordinaire et en matelot. Elle ne pouvait l'empêcher de faire mention même à table, et Mr. le Marquis de Grana et le Conte d'Osery et tout le monde en jugea fort au désavantage du dit Tromp. Il en avait déjà donné avis à Son Altesse, mais au lieu de ces raisons il avait dit qu'il avait pris son congé puisque Votre Majesté ne recevant ni des vaisseaux ni aucun secours de la part de cet État, ne voulait plus se servir d'un Amiral Hollandais.

Il a fait débiter les mêmes raisons partout à la Haye jusqu' au Gazettier, qui les a publiées de même.

Mr. le Pensionnaire à qui j'en ai fait part par son frère le Greffier, m'a fait répondre, qu'il ne s'en étonnait point, naedemael hy't over al soo maeckte, c'était le terme, et il y en a des membres des États qui m'ont dit qu'ils se sont étonné de voir que Mr. le Conte Tromp réussissait à la Cour de Votre Majesté, et qu'ils avaient toujours cru, que ce ne serait point de durée avec l'humeur irrégulière de cet Amiral pour ne point dire autre chose. Les faveurs des matelots qu'il a est sans doute son fort, pour le reste son estime n' a jamais égalé celle où le feu de Reuter a été, et il a si peu d'amis ici, qu' à son retour il y trouvera moins son conte qu'il ne pense peut-être. Et je puis dire en vérité, que la plupart des gens et des États même ont jugé par les exemples des batailles que Votre Ma-

¹⁾ Meyercrones Indberetninger i Geh. Ark. Holland, Nr. 349.

jesté a si glorieusement gagnées par mer sans l'aide du dit Conte Tromp, qu'elle était pourvue des amiraux qui avaient bien plus de conduite que l'autre, la bravour et résolution étant la plus grande qualité de cet Amiral, laquelle est néanmoins personelle et commune au moindre soldat.*

Hen paa Sommeren forlod altsaa Tromp Kjøbenhavn og rejste til sin Velynder, Kurfyrsten af Brandenburg, hvem han traf i Wolgast. Han medvirkede ved Landgangen paa Rygen i September Maaned, og de Jonge har naturligvis tillagt ham Æren for at den faldt heldig ud, uden at nævne Niels og Jens Juel, som ledede de danske Foretagender ved denne Lejlighed. Tromp blev hos Kurfyrsten en stor Del af Vinteren. I Diarium Europæum fortælles (i December), at Kurfyrsten og Gemalinde forærede Tromp rige Gaver, hvorover Mange højlig forundrede sig, hele Tjenerskabet fra øverst til nederst fik Gaver. Greven var indlogeret i et de smukkeste Huse paa Friederichs Werder, han blev frit trakteret, og frit beværtet paa Hjemrejsen gjennem Kurfyrstens Lande. I samme Skrift fortælles i Januar 1679 om Tromps Afrejse til Holland. I Anledning af Landgangen paa Rygen fik han til Foræring Kurfyrstens Portræt besat med Diamanter, 6 Par isabellefarvede Heste, en Chaise og Patent paa det principaleste Landgods, der blev ledigt. Ved Afskeden i December fik han en Fløjels Hue med Diamanter, Grevinden fik et Portræt med Diamanter, en Chaise og 4 Par isabellefarvede Heste med sorte Manker. Hele Følget fik store Gaver, Sølvfade og Bægere. Der blev givet Forspænd i Kurfyrstens Lande. I Februar kom Tromp til Amsterdam; hans Følge bestod af 36 Personer, 6 Karosser, 10 Rustvogne med Bagagen.

Hvorledes Niels Juel var til Sinds, da han i Sommeren 1678 var bleven den danske Flaades virkelige Øverstkommanderende, vil kunne erfares af følgende Rapport til Christian den Femte, som han og hans Broder Jens indsendte den 22. Juni 1678²⁾:

Stormægtigste Konning

Allernaadigste Herre!

Idag haver vi talt med en Skipper kommendes fra Calmar,

¹⁾ Diarium Europæum, Continuatio XXXVIII, S. 334, 418, 569.

²⁾ Juels Rapporter i Geh. Ark., Marineministeriet, Indkomne Sager 1678.

hans Beretning er denne: Fjenden ligger i Calmar-Sund, ialt 30 Sejl, der iblandt 19 gode Skibe, Resten smaat Fartøj. 4 haver de ude at krydse, der iblandt et godt Skib, de andre smaa. Flaaden bestaar i 2 Eskadrer, lumpen Folk, skares Proviant, end ingen synderlig Sygdom blandt dem; de beretter sig end vente 4 Skibe. Vi bliver daglig konfirmeret i vores Mening, at omendskjønt de praler meget om de vil komme ud, saa er det deres Tanker, at der vil de ligge og give os Jalousie, at hele Aaret skal vi intet kunne forrette, mens det tror vi, at skal det Landet Rygens Dessein gaa for sig, saa holder vi os bastant at forrette det uden nogen Henseen paa dem. Kommer de imidlertid, saa slaas vi sammen, gjør de ikke, saa forretter vi Desseinet. Vil Eders Majst. vi skal føre Proviant-Skibene til Aarhus, saa præsenterer vi os omtrent for dem, og detaschere en Par smaa Fregatter til at convoyere Proviant-Skibene til Aarhus, kommer han ud, saa slaas vi med hannem, hvis ikke saa fuldfører vi vores Dessein. Vil og Eders Majst. vi skal gaa ind i Calmar Sundet, saa kand det og ske, mens der i haver han den Avantage, han haver begge Landene, og deraf vore Skibe som blev beskadiget havde besværlig Retræte, til med er der inde adskillige blinde og da behøvede vi flere Brandere. Var og saa nær, at Eders Majest. havde Folk nok til at gaa til Stockholm med, gjorde vi os, næst Guds Hjælp, ingen Betænkning at føre dem did; thi enten skulde han lide det eller følge os, fulgte han os, som er apparent, mener vi altid, efter Vejr og Vinds Beskaffenhed, at kunne salvare Folket enten til Bornholm eller Gulland, mens vi slaas, og næst Guds Bistand er han os ikke bestand. Det kan vi Eders Majestæt forsikre, at aldrig havde Eders Majestæts Forfædre bedre Flaade, naar den er samlet, aldrig var der bedre Helbred, og aldrig bedre Samdrægtighed, og hidindtil er ikke udkommanderet en Krydser uden Admiralernes Videnskab. Vi mener for at se om vi kan lokke hans Krydsere ned til os og faa noget af deres smaa Fartøj fat, vi skikker og med dem en Galiot og en os selv tilkommende Kaperskude, at lade Henrich Niemand løbe dem i sigte og hos ham skal Havfruen være saa nær, at han kan sekundere, Viktoria imellem Ertholm og Sandhammer, Christiansand mellem Bornholm og Gosbeer. Naar vi nu paa en Dags Tid have taget vores Vand her, saa vil vi løbe ned

mod Landet Rygen, haade for at bringe dem der i Alarm, og at se at faa draget til os de Skibe til Wismar, som efter Øl og Soldater ere skikket, i lige for at faa til os vores Brændeved, hvormed vi hel ilde forseet, hvilke formedelst denne kontinuerlig Østenvind ej kan opkomme. Imidlertid forventer vi med Forlængsel Eders Majest. allern. Ordre og Villie. Hvormed vi forblive etc.

Datum H. k. M. Orlogsskib

Chr. 5. d. 22. Juni 1678 til Jens Juel. Niels Juel.

Ankers under Bornholm.

Naar det i denne Rapport fremhæves, »at der nu hersker Samdrægtighed paa Flaaden«, saa kan man ikke frigjøre sig for Tanken om, at Juelerne her sigte til Tromp og hele det spændte, trykkende Forhold, som foraarsagedes ved hans Nær-værelse. —

Da Holland tog aktiv Del i Søkrigen, har de Jonge været nødsaget og ogsaa berettiget til at omtale, hvad den hollandske Auxiliærflaade udrettede, men han havde handlet rigtigere i, blot at holde sig dertil, uden at optage i sit Værk Fortællingen om hvad den allierede Magt, Danmark, udførte med sin Flaade alene. Hvad udrettede da den hollandske Auxiliærflaade? Den gav den danske Flaade forøget Styrke baade ved Antallet af Skibene og ved Antallet af et veløvet Mandskab og Officerer ombord paa dem, og det har naturligvis været af stor Betydning ligeoverfor Svenskerne. I Aaret 1675 forefaldt intet Slag og ingen Landgang foretoges. I Aaret 1676 deltog Hollænderne i Kanonaden den 26. Maj, som intet Resultat førte til, og i Slaget ved Øland den 1. Juni. I Aaret 1677 kom den forsilde til at deltage i de to Slag den 1. Juni og 1. Juli, den erobrede efter dette sidste Søslag de 3 svenske Skibe, som vare flygtede ad Malmø til, og medvirkede senere ved Landgangene paa Øland. I Aarene 1678 og 1679 var der ingen hollandsk Auxiliærflaade i Østersøen. Det maa vist indrømmes, at det i Virkeligheden har været meget Lidt, hvad der blev udrettet af Hollænderne, og at det kunde være fortalt paa et Par Sider; thi som forhen berørt, hvad den danske Flaade udrettede med sine egne Skibe, ombord paa hvilke der vel var mange Officerer og Matroser, som vare Hollændere, det kommer egenlig ikke den hollandske Søkrigshistorie ved.

Spørges der om Grundene til, at de Jonge har givet en saa partisk Fremstilling af Begivenhederne, maa først den anføres, at han kun har brugt hollandske Kilder. Han maa dog have kunnet tænke sig, at der i Danmark findes Oplysninger om denne Søkrig, som maaske ikke stemme med de Kilder, han benyttede, og han burde have været saa forsigtig at bemærke, at han ingen anden dansk Historiker kjender end Holberg, og følgelig have været mere tilbageholden med at udtale strenge Meninger og Domme. Indberetningerne fra den hollandske Resident i Kjøbenhavn, Le Maire, Rapporterne fra de hollandske Admiraler, Almonde, Evertsen, Bastiansen, handle fortrinsvis om den hollandske Auxiliærflaade. Rapporterne fra Tromp indeholde meget Lidt om de danske Officerer. Den 19. August 1677 skrev Tromp en lang Rapport til Christian den Femte og til den hollandske Regjering; han fortalte om Forsøgene paa at angribe de svenske Skibe ved Calmar, han nævnede Hendrik Span, Christian Bjelke, Flores Carstensen, men først i et Postscriptum forekommer Navnet Niels Juel i Anledning af Flaadens Proviantering. Naar de Jonge kun har brugt en Kilde, som er saa partisk, maa han selv blive partisk. Han har ikke kjendt den »Schreiben aus der Dennemärckischen Flotta zwischen Calmar und Oeland dero Verrichtung betreffend«, som findes i *Diarium Europæum*, og er en Oversættelse af en udførlig Meddelelse om Begivenhederne, der først var trykt i Daniel Paullis *Extraordinære maanedlige Relationer*¹⁾; i dette Brev omtales baade Niels og Jens Juels Virksomhed. Rapporten fra Juel og Tromp fra 1676 ere trykte i *Nye danske Magazin*, 1823, men dette Skrift har de Jonge heller ikke kjendt. Det er en Hovedfejl hos enhver Historie-skriver, der behandler internationale Forhold, kun at benytte Kilder fra en enkelt Side; men er han nødsaget til at gjøre det, maa han være varsom med at dømme, og helst tilstaa, at der er et stort Hul i hans fuldstændige Kjendskab til Forholdene.

En anden Grund til de Jonges Ensidighed er hans Begejstring for sit Fødeland og navnlig for dets Søkrigere. Som Sømagt var Holland en af Europas Stormagter, ved Siden af hvilken Danmark kun var et lille ubetydeligt Land. Hollands

¹⁾ *Diarium Europæum*, Continuatio XXXV, 1678, S. 136—40. *Extraord. maanedl. Relationer*, 1677 S. 592—97.

Krigsflaade, dets Antal af Officerer og af Matroser var noget anderledes Stort end Danmarks, dets Søkrige, dets Søslog vare næsten kjæmpemæssige ved Siden af dem, som Danmark kunde nævne. Naar man fortæller om det Storartede, som Ens Landsmænd have udført, kan man bringes til at overse, hvad den svagere Allierede har udrettet, hvor smukt det end er sket og af hvor stor Betydning Udfaldet end har været. De Jonge kan ikke frikjendes for at have gjort sig skyldig heri.

Hvad der meget maa have bidraget til at fremkalde den urigtige Opfattelse af Forholdene, er den Omstændighed, at Hollænderen Tromp blev kaldet ind for at kommandere den danske Flaade. Politiske Hensyn have vel gjort det nødvendigt, men det var dog en Ydmygelse for den danske Sæetat, og det maa tilgives noget, hvis en hollandsk Forfatter deraf finder Anledning til at se ned paa de danske Admiraler. I Danmark erindres Cornelis Tromp som den hovmodige, fordringsfulde, raa, men dygtige Admiral; det er ikke noget helt smukt Minde, som her bevares om ham. Niels Juel, som blev tilsidesat for Tromp, har erhvervet sig en Plads blandt Danmarks mest fremragende Mænd. De Jonge selv har maattet indrømme, at han var en udmærket og tapper Admiral, Niels Juels Samtid dømte paa samme Maade. Det er maaske noget stærke Udtryk, som Meyercrone brugte i et Brev, skrevet til Bierman fra Haag den $\frac{1}{4}$ Juli 1677, kort efter Slaget i Kjøgebugt; en Hollænder vil sagtens sige, at, da det er en dansk Mand, som har brugt dem, maa de betragtes som partiske. Ligefuldt fortjene de at anføres som et samtidigt Vidnesbyrd. Ordene ere disse: »On admire ici la conduite de Mr. l' Admiral Juel et ose bien la préférer à celle de tout autre Capitaine par mer, quelque fameux qu'il puisse être.»

Bilag 1.

Schoutbynacht Ph. van Almondes Rapport af 6. Juni 1676.

Hoogh Mogende Heeren,
Mijnheeren.

Op den 31ⁿ der verlede maendt was aen Ue Hoog Mogende mijn onderdanichste waarmede Ue Hoog Mogende advysseerde dat met de Deensse vloot naer Uytsteede ginck ten eijnde de Deensse scheepen van victualy soudde werden versien, de windt zynde oostelijck, wast vermis het een lager op de Schoonsse cust is, niet geraedde om daer naer toe te zejlllen, maer quamen onder Bornholm ten ancker Op den 2 deser bequamen contschap dat de Sweetsse vloot in zee was gecomen en zich aen de oostzydde van Bornholm bevondt, de windt west noordt west gingen ten twee ueren onder zeijl met de vloot om boven de noorthouck van Bornholm te laveren, doch conde vermits de onbezejldtheijdt van de Deensse scheepen niet boven de houck comen. Op den 3 deser deden noch ons devoir om op te laveren, ten eynde wast mogelyck om boven de windt van de viandt te comen; op den 4 saegen smorgens met het opgaen van de son de viandt int noort noordt ooste van ons, de windt noordt oost, den admirael Jeul leydde het smorgens ten ses ueren om de zuydt, de Sweetse vloot quam langshaem aff soo dat het doncker avondt was eer bij ons quam, wij leydden doen met het hooft om de noordt, de windt oost. Op den 5 was den viandt met den dach te louffwaert achter uyt van ons, en ingevalle de Deensse admiraellen hadden gelieven te wenden om de zuydt soudden boven de meeste van haer scheepen gezeyldt hebben, maer in plaes van wenden off noch bij de windt over te zejlllen, soo zeylde de admirael Jeul met de Deensse scheepen wel vier streecken van de windt, apparent om de viandt geen bataelie te leveren, hoewel anders met mijn hadde gesproocken, maer alsoo de Sweetsse scheepen beter dan de Deensse zeylde, soo wast onmogelijck sulcks verbij te gaen en van de vyandt aff te comen, hebbende hij Jeul daechs te vooren seer goedde occasy gehadt, in cas met de viandt in geen rencontre wilde comen, tselve met een goedt vadtsoen verbij te gaen, en door gebreck

van cenniss heeft alle de avantage soo wel van de windt als het andere verwaerloost; omtrent ses uren dede Jeul zeijn om naer de viandt te wenden zijdt over, hadde doen met Ue Hoog Mogende schepen de avanguarden, maer cost niet in de viandt zeijlen, maer passeerde deselve onder cannonschoot van sommige, deselve gepasseert zijnde, wende weder nae de viandt en quam doen in haer vloot, passerende deselve van de vorste tot de achterste binnen pistolschoot, maer de Deensse schepen in plaes van haer devoir te doen, hielden soo verre van de viandt aff dat deselve qualyck onder canon schoot quamen, exempt drie waeronder een vysadmirael genaemt Bielke, en de andre twee waerren Nederlanss capiteynen die haer dervoir wel deden; de viandt gepasseert weessende vondt myn schip soodanich ontramponneert dat genootsaecht was over te gaen op Capt. van Zyl om de viandt weder het hooft te bieden, doch den admirael Rodenstein gynck met zyn esquadre draegende van de viandt aff, twelck van den admirael Jeul wierde gevolght, waerdoor met de schepen van Ue Hoogh Mogende niet bestandt was om de viandt alleen sonder de Deenen te cunnen resisteren en thoofft te bieden (zynde albereyts twee schepen van Ue Hoog Mogende soo ontramponneert dat die wadt van de viandt aff mosten bliven om de masten met wangen staende te houdden, en andre marseyls en reën aen te slaen en racken als het mijn en dat van Capt. van den Heuvel) waerom myn dan genootdruckt vondt om de Deenen te volgen, houdende mijn met de schepen van Ue Hoog Mogende tuschen de Deensse schepen en de viandt in ten eijnde deselve niet soude inbreke en eennige onbeseylde Deensse schepen ruwynneere. De Sweeden sulcks remarquerende volghde doen met cleyn zeyl tot omtrent vier uren, wanneer deselve by de wind staecken, zynde doen voor Uistede, deselve zyn ontrent vyff a sesendartich schepen van oorlogh, waeronder veel considerable en tien branders sterck geweest, waertegen wij seventien schepen en fregatten van de Deenen en twee branders en van Ue Hoog Mogende negen schepen en een brander sterck zyn geweest; ick twijffel niet in gevalle ick twintich schepen van Ue Hoogh Mogende hadde gehadt en geen eenne Deen off wy soude de Sweeden hebben geslaegen; in dese rencontre die boven een goedt uer niet heeft geduert

hebben de capiteinen van Ue Hoog Mogende haer wel gedraegen. Wy sullen de scheepen in zee sooveel mogelijk is herstellen en de aen stuck geschootte masten laetten wangen ten eynde als de heer Tromp met de resterende scheepen van Ue Hoog Mogende bij ons zal gecomen zijn de viandt met een better fadtsoen aen te tasten; de schaedde die Ue Hoog Mogende scheepen hebben gekregen sulle Ue Hoog Mogende uit de ingeslootte lyste kunnen zien; daer is van de Deennen, noch van de Sweetsse scheepen geen geruwyneert, soo dat van dese rencontre Ue Hoogh Mogende niet veel can schrijven.

Eyndige bevele mijn in Ue Hoogh Mogende goedde gratie, Hoogh Mogende Heerren, Ue Hoog Mogende onderdanige dienaer,

(geteekend)

Ph. van Almonde.

Int slanschip Delfft onder
Valster den 6ⁿ Junij 1676.

Rigsarkivet i Haug.

Bilag 2.

General-Admiral Henrik Horns Rapport om Slaget i Kjøgebugt,
den 1. Juli 1871.

Stormechtigste Konungh
Allernådigste Herre.

Eders Kongl. May^{tes} allernådigste ordres till underdånigst föllie är jagh medh des öhrlogzflåtta sedan mitt förre underdånigste afsände breef vidare avancerat till att sökia den fiendtliga flåtten, och den samma att attackera; den 29 passato komme wij under Möen, hvarest jagh för contrarie windh skuld måste fälla anckar öster om landet, min brandwacht gaf inthet longt der effter alarm teckn, och någre wåre fremste skepp gofwe teckn att see så många skepp, så man inthet annat täncka kunde, än att fienden med sin heela flåtta till mig avancerade. Derföre lät jagh lyfta anckar till att draga migh söder om Möen, på det, att om fienden kommit hade, jagh då

lofwen af honom hafva kunde, men sedan det sigh uthwijste, att det var ett blindt alarm, satte jagh dher sammestedes för anckar, och låg så öfver natten in till den 30 Junij, då om mårgonen ungefähr emellan 7 och 8 wände sigh wädret till wår faveur, derföre jagh och uthan drögzmähl gaf sein att lyffta anckar och gjorde segel till att avancera på fienden, hvilken medh sin flåtta låg emellan Falsterboo och Stefwen. Wij komme endtligen moth aftonen så när, att wij grant kunde see flåtten liggia för anckar, föruthan någre, som wore under segel, i alles som wij räkna kunde till 28 segel starcke, men då wij närmare komme, gingo dee alle till segels, och utbi een battalie order drogo sigh tillbakar, lijka som dhe wille om Stefvens udd in i Kögerwijk, och sedan dee dijt kommit hade, höllo dhe sig der i bochten, dijt wij dem folgte i lijka order på dheres wänstra sijda, och skickade sigh så, att Amiral Wachtmeister medh sin esquadron fick avanguarden, der på jagh folgte, och Amiral Klerck på migh. Det warade så, in till seent på natten, då oss den olyckan hände, att ett af wåre förnembste skepp nembl^a Hieronymus råkade på grundh, hvilket förökte den olyckan jagh des föruthan hade, det sigh tree gode skepp, så som Carolus, Maria och Giötheborg, hvilke på åtskillige tijder på brandwacht fram för flåtten uth commanderade wore, af oförsichtigheet sig så longt ifrån flåtten begifvit hade, att dhe inthet mehr flåtten finna kunde, hvilket för migh een stoor afsaknad^t war, doch tillät migh inthet den begier jagh hade min nådigste Konungz ordres prompt och aveuglement att efterkomma, deres ankompt, den doch owiss war, att förwäntta, och den gode och favorable winden till lyckelig expedition att försumma, gick altså i den gode förhåppningh Eders Kongl. May^t een god och nyttigh dienst till att giöra i Jesu nampn fort, doch med approbation af dhe andre Amiralerne och förnembste officerare, hvilke inthet mindre än jagh begierige wore Eders Kongl. May^tz dienst att befordra, och såsom redo efter deliberation den resolution fattadt war fienden att angrijsa, och all nödig order gifven, så wäll och till att äntra, der så lägenheet gofves, till hvilken ända jagh korth tillförende lät fördeela på alle skeppen efter proportion dee 600 knechterne, som till Pommern destinerade ähre, det wärcket så mycket bättre att

facilitera, uthan wijdare samtahl på fienden löös, och gick altså combatten an den 1 Julij om mårqonen, och straxt dereffter uthi begynnelsen då combatten påstodh, kom till dee Danske bak om Kögerwijk een esquadron af 8 st^a store skepp, som sigh med dem conjungerade¹⁾, och warade slaget in till ungefähr kläckan 4 effter middagen, fienden mötte oss med een stoor resolution, och föruthan dett att dhe så när ved dheres hambner og egit land för oss stoor avantage hade, wore dhe oss med antahl och styrckia af skepp een god deel öfverlägen²⁾, som wij och i går af någre Engelshe skeppare, de som äfven då combatten påstodh sundet passerat hade, den effterrättelse fingo, att dhe wore 28 store skepp, föruthan andra mindre. I warande combatt blefve våre skepp mycket redlöse skutne, dhe som än kunde hålla lofven, wore förmedelst Gudz nådige tillhielp, och wår högsta flijt salverade, så redlöse som dhe och wore, men hwad som i lää kom och på grund, blef i sticket och fans inge medel dem att hielpa, dij wij kunde inthet längre resistera, uthan moste drage oss uthur combatten, hvilket skedde med så god ordre sedan wij dhe redlöseste för uth hade, att ehuru fienden med een stoor flåtta oss förfölgde in till Bornholm, han oss icke den ringeste skada giöra kunde, allenast ett skepp Svenska Leijonet be^d af Capit. Coijet commenderat, begick een stoor galenskap, hvilket han lærer hafva till att förswara, i det han för uth war hoos dhe redlöse, och in salvo wänder han om och går twert tillbakar, mig och Klercken förbij och gerad in i fiendens flåtta, da han uthan någon synnerligh resistance lät taga sigh bort, hvilket det största förtreet war att anse: Jagh kan så pertinent inthet fatta i pennan min relation om alt hwad passerat är, som Eders Kongl. May^{tt} uthan twifwel åstundar, hafver derföre godt funnet öfwersten Grefwe Gustaf Carlson och

¹⁾ Det er ikke godt at sige, hvilken Eskadre det er, som her sigtes til. I de danske Beretninger tales der ikke om, at der ved Slagets Begyndelse kom Hjælp til den danske Flaade.

²⁾ Den svenske Flaade bestod af 25 Orlogsskibe, 11 Fregatter, 6 Brandere, 12 Bojter eller Galioter; Kanonstyrken var 1804 Kanoner. Den danske Flaade bestod af 19 Orlogsskibe, 6 Fregatter, 3 Brandere, 7 Galioter, 1 Jagt; Kanonstyrken var 1267 Kanoner. Det var altså den svenske Flaade, som var overlegen, ikke den danske, selv om der fra den svenske drages Skibene Carolus, Maria og Götheborg med tilsammen 148 Kanoner.

Majoren Klerck till Eders Kongl. May^{tt} att afsända, aff hvilke Eders Kongl. May^{tt} om alt accuratere och bättre berättelse hafva kan, än sigh med pennan giöra läther. Det går mig högt till hierta och sinne, att denne expedition inthet lyckelⁿ till min nådigste Konungz dienst aflupen är, och jagh ännu lefwa måste min nådigste Konung een sådan oangenämb raport at giöra.

Amiral skeppet Victoria
vid anckrandet för norre udden
af Ölandh d. 4 Julij A^o 1677.

P. S.

Den 3. huius komme wij tijligh om morgonen att fälla anckar in för södre udden af Ölandh, då iag genom seign strax lät fordra Ammiralerna till mig, medh dhem att deliberera, hwadh man sig vidare företaga skulle; hwaruthinnan fans en temmelig swärheed, hwar man medh flåttan säker liggia kundhe, och de redlösa skeppen reparera, emedan betänckeligt föll, at bege oss till Dahlehambn, för än ifrån Eders Kongl. May^{tt} order ankomma skulle, wart alltså efter noga öfwerwägandhe, enhälligen för gott funnet och beslutat at lembna en Eschvadron aff dhen mindre rangen, som uthan difficultet kan passera till Calmarsundh och anckra inom Grimskiär aff 12 à 13 stycker under conduct aff Ammiral Wahcmästare, till att alltjindh uthsenda Crutzsare og förnimma hwad i Siön passerar, hwar uppå och fienden reflectera måste, och icke aldeles säkert efter ege[t] behagh här omkring agera; medh dhe redhlöse och swäre skeppen fans rådeligt att gå till Wästerwijck, hwilket intet är så långt ifrån hwarandra, att wij icke alltjindh kunne hafua correspondence, såsom och dher så nödigt funnes oss coniungera kundhe. Jagh förmenar och, at der på orten eller nägden, lär intet allenast finnes rådth till master och stänger, uthan och beqwämligheet att kunna reparera dhe redhlöse skeppen. Jagh lär i underdånigheet medh det första förnimma huruwijda Eders Kongl. May^{tt} dhenne wår författningh allernådigst agreerar, och hwadh Eders Kongl. May^{tt} mig vidare allernådigst behagar att befalla, hwilket iag efter underdånigst plicht mig lär wetta att effterrätta.

P. S. I går brachte mig brandwachten en Hållansk skeppare om bordh, som sigh till Råffwel åhrnat hafuer, och i samma tijdh som Combaten stodh Sundhe[t] passerat hafuer, han widste att berätta, att äffwen samma dag dhen Hållanske flåtten i Sundhe ankommen war, doch twifladhe han om dhe sig i Combaten och befunnit haffuer.

Rigsarkivet i Stockholm; Hovedrapportens Afskrift, Postscriptum Original.

Rettelse.

Side 40, Lin. 10—9 f. n., Fridericus Quartus, læs. Fridericus Tertius.